

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Διπλωματική Εργασία

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ: ΜΙΑ
ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΗ ΔΙΕΛΚΥΣΤΙΝΔΑ

ΗΛΙΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Πειραιάς, 2011

Στους γονείς μου και
τον αδερφό μου

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΑΙΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία δε θα μπορούσε να έχει συγγραφεί χωρίς την καθοριστική επιστημονική συμβολή, την αμέριστη συμπαράσταση και την επισταμένη καθοδήγηση του επιβλέποντος καθηγητή, του κ. Πέτρου Λιάκουρα, τον οποίο και ευχαριστώ θερμά.

Καθοριστική ήταν επίσης η συνεισφορά των καθηγητών του Τμήματος που διέυρυναν τους ορίζοντές μας ως προς τη σύγχρονη φιλοσοφική προσέγγιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και ως προς τις ποικίλες εκφάνσεις της έννοιας του εθνικού συμφέροντος.

Επιπλέον, σημαντικότερη ήταν η συμβολή του συνόλου των καθηγητών του Τμήματος, οι οποίοι, με τη μεθοδική και αναλυτική διδασκαλία τους, εισήγαγαν όλους τους φοιτητές στην ουσία των κρίσιμων και επίκαιρων ζητημάτων των διεθνών σχέσεων, καθιστώντας μας κοινωνούς και ικανούς μελετητές των εξελίξεων στη διεθνολογική σκέψη παγκοσμίως.

Τέλος, καίρια ήταν η συνεισφορά του συνόλου των συγγραφέων που αναφέρονται στη βιβλιογραφία της παρούσας εργασίας, το έργο των οποίων αποτελεί χρησιμότερο εργαλείο και τον πλέον κατατοπιστικό οδηγό για οποιαδήποτε μελέτη που αφορά τις διεθνείς σχέσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗσελ. 8-11

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ Οι διεθνείς εξελίξεις στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτωνσελ. 12-30

1.1. Οι τρέχουσες εξελίξεις στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Γενικές παρατηρήσεις για τις αντιφάσεις που παρατηρούνται μεταξύ θεωρίας και πράξης. Ο ρόλος του κράτους.....σελ. 12-15

1.2. Ιστορική αναδρομή της εξέλιξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Γενικές παρατηρήσεις για το ρόλο του εθνικού συμφέροντος και την επίδρασή του στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτωνσελ. 15-28

1.3. Το ζήτημα των προσφύγων, ως το κορυφαίο σύγχρονο πρόβλημα στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Γενικές παρατηρήσεις. Ο ρόλος του εθνικού συμφέροντοςσελ. 28-30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ Η πραγματική φύση και το περιεχόμενο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η επίδραση του εθνικού συμφέροντοςσελ. 31-44

2.1. Η προέλευση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο καθορισμός της φύσης και του περιεχομένου τουςσελ. 31-34

2.2. Η φύση και το περιεχόμενο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη σύγχρονη εποχή. Η σχέση τους με το εθνικό συμφέρον.....σελ. 35-44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ Η συμπεριφορά των κρατών στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η απόκλιση θεωρίας και πράξης, εξαιτίας του εθνικού συμφέροντοςσελ. 46-56

3.1. Η συμπεριφορά των κρατών. Η απόκλιση θεωρίας και πράξης στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτωνσελ. 46-54

3.2. Συμπεράσματα με βάση τη συμπεριφορά των κρατών στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο καθοριστικός ρόλος του εθνικού συμφέροντος στην απόκλιση που παρατηρείται μεταξύ θεωρίας και πράξηςσελ. 54-56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ Η απόκλιση μεταξύ της θεωρητικής επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της πρακτικής εφαρμογής τους. Περιπτωσιολογικές μελέτεςσελ. 57-80

4.1. Εισαγωγή. Κατηγοριοποίηση περιπτωσιολογικών μελετώνσελ. 57

4.2. Περιπτωσιολογικές μελέτες. Η περίπτωση της Ελλάδαςσελ. 57-61

4.3. Περιπτωσιολογικές μελέτες. Οι περιπτώσεις των ισχυρών δυτικών κρατώνσελ. 61-68

4.4. Ειδικότερα η συμπεριφορά των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεωνσελ. 68-71

4.5. Περιπτωσιολογικές μελέτες. Οι περιπτώσεις των ανερχόμενων και αναπτυσσόμενων κρατώνσελ. 71-80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ Ο ρόλος των διεθνών οργανισμών και των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η σημασία

των αποφάσεών τους και η πρακτική εφαρμογή τους. Η επίδραση του εθνικού συμφέροντος. Περιπτωσιολογικές μελέτεςσελ. 81-93

5.1. Εισαγωγήσελ. 81-82

5.2. Ο ρόλος των διεθνών οργανισμώνσελ. 82-84

5.3. Ο ρόλος των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνωνσελ. 84-85

5.4. Περιπτωσιολογικές μελέτεςσελ. 85-93

5.5. Συμπεράσματασελ. 93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ Η δυνατότητα παρέκκλισης των κρατών, των ανώτατων εκπροσώπων τους και των διεθνών οργανισμών, από τις υποχρεώσεις τους περί απόλυτου σεβασμού και πλήρους προστασίας των διεθνώς αναγνωρισμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο ρόλος του εθνικού συμφέροντοςσελ. 94-105.

6.1. Εισαγωγήσελ. 94-96

6.2. Το προνόμιο της ετεροδικίας των κρατών. Η επίδραση στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ο ρόλος του εθνικού συμφέροντοςσελ. 97-102

6.3. Το προνόμιο της ετεροδικίας των ανώτατων αξιωματούχων των κρατών. Η επίδραση στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ο ρόλος του εθνικού συμφέροντοςσελ. 102-103

6.4. Το προνόμιο της ετεροδικίας των διεθνών οργανισμών. Η επίδραση στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ο ρόλος του εθνικού συμφέροντοςσελ. 103-105

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ Η διεγκυστίνδα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος. Το επικίνδυνο αυτής για τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματοςσελ. 106-110

7.1. Εισαγωγήσελ. 106

7.2. Η διεγκυστίνδα μεταξύ ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντοςσελ. 106-108

7.3. Οι κίνδυνοι για τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος ...σελ. 108-110

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ Συνολικά συμπεράσματα. Προτάσεις για την ενδυνάμωση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το συγκερασμό τους με το εθνικό συμφέρον των κυρίαρχων κρατώνσελ. 111-115

8.1. Συμπεράσματασελ. 111-113

8.2. Προτάσειςσελ. 113-115

ΕΠΙΛΟΓΟΣσελ. 116-117

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣσελ. 118

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑσελ. 119-122

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην εποχή μας το ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της πρακτικής εφαρμογής τους εμφανίζεται στο προσκήνιο των διεθνών σχέσεων με πολύ μεγάλη συχνότητα. Ταυτόχρονα, τα κράτη με τις πολιτικές επιλογές τους, τόσο στο εγχώριο όσο και στο διεθνές πεδίο, θέτουν διαρκώς υπό αμφισβήτηση το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στην προσπάθειά τους να εξυπηρετήσουν αποτελεσματικά τα εθνικά τους συμφέροντα. Ενώ λοιπόν αυξάνεται παγκοσμίως ο αριθμός των κρατών τα οποία διακηρύττουν με παρρησία το σεβασμό και την προαγωγή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στην πράξη διαπιστώνονται πολλές συνειδητές αποκλίσεις από τη θεωρητική αυτή διακήρυξη, ειδικά στις περιπτώσεις που τίθενται ζητήματα εθνικού συμφέροντος.

Ζούμε στη μοναδική περίοδο της Παγκόσμιας Ιστορίας στην οποία έχει δοθεί και δίνεται, τουλάχιστον θεωρητικά, τεράστια βαρύτητα στα ανθρώπινα δικαιώματα. Παράλληλα, ζούμε στη μοναδική περίοδο στην οποία η απόκλιση μεταξύ των θεωρητικών διακηρύξεων των κρατών και της πρακτικής τους, αυξάνεται διαρκώς.

Το ζήτημα της απόκλισης αυτής, ειδικά όσον αφορά συγκεκριμένα στα ανθρώπινα δικαιώματα, δεν αντιμετωπίζεται ευθέως και με σαφή τρόπο. Αυτό συμβαίνει γιατί τα κράτη και οι κυβερνήσεις τους δεν επιθυμούν να παρουσιάσουν πλήρως όλες τις πτυχές της πρακτικής εφαρμογής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε εγχώριο αλλά και σε διεθνές επίπεδο, καθώς κρίνουν ότι αυτό μπορεί να υποσκάψει την αξιοπιστία τους και την αταλάντευτη προσήλωσή τους στην προαγωγή των εθνικών τους συμφερόντων. Προτιμούν συνεπώς να προβάλλουν διθυραμβικά την πρόοδο που έχει αναμφίβολα συντελεστεί στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καλύπτοντας κάτω από το «μανδύα» αυτών των θεωρητικών θριαμβολογιών την πραγματικότητα της διαρκούς επιδίωξης των ιδιαίτερων συμφερόντων τους, η οποία γίνεται με βάση τη συνισταμένη της κρατικής ισχύος και της ρεαλιστικής αντιμετώπισης των διεθνών σχέσεων.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να αναδείξει τα εξής θέματα που θα απασχολήσουν και θα καθορίσουν τις διεθνείς σχέσεις τις επόμενες

δεκαετίες, επηρεάζοντας άμεσα τα κράτη, τους μη κρατικούς δρώντες, και ειδικότερα τον Άνθρωπο ως βασικό παράγοντα της εξέλιξης της Παγκόσμιας Ιστορίας:

- α) τις εξελίξεις στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων διεθνώς
- β) τη φύση και το περιεχόμενο των δικαιωμάτων αυτών
- γ) τη συμπεριφορά των κρατών, παρά τις διακηρύξεις τους για απόλυτη επικράτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο διεθνές πεδίο
- δ) την επιρροή που ασκεί το εθνικό συμφέρον και η συναρτώμενη με αυτό κρατική ισχύς στα ανθρώπινα δικαιώματα
- ε) την τεκμηρίωση και την ανάλυση της απόκλισης μεταξύ της θεωρητικής επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ελλιπούς πρακτικής εφαρμογής τους
- στ) την αμφίδρομη σχέση μεταξύ ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος στο διεθνές στερέωμα
- ζ) τα αποτελέσματα της διελκυστίνδας ανθρωπίνων δικαιωμάτων-εθνικού συμφέροντος στο διεθνές πεδίο
- η) τη σύγκρουση μεταξύ ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος και τους κινδύνους που αυτή εγκυμονεί για τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος
- θ) το εφικτό ή μη της αρμονικής σύνδεσης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος στην πράξη
- ι) τις προτάσεις για την άρση των αδιεξόδων που δημιουργούνται από το ασυμβίβαστο που υπάρχει ανάμεσα σε ορισμένες πτυχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις αντίστοιχες του ρεαλιστικού εθνικού συμφέροντος.

Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζονται οι τρέχουσες διεθνείς εξελίξεις στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και ακολουθεί μια σύντομη ιστορική αναδρομή της εξέλιξης των δικαιωμάτων αυτών, συνδυασμένη με μια

γενική κριτική αποτίμηση της σημασίας των δικαιωμάτων και της πρακτικής εφαρμογής τους, τόσο στο παρελθόν όσο και στη σύγχρονη εποχή, λαμβάνοντας υπόψη την καθοριστική αλληλεπίδρασή τους με το εθνικό συμφέρον των κρατών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο επιχειρείται μια ανάλυση της πραγματικής φύσης και του περιεχομένου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εξετάζεται σε γενικό επίπεδο το ζήτημα της αμφίδρομης σχέσης τους με το εθνικό συμφέρον των κρατών, καθώς και οι συνέπειες της σχέσης αυτής όσον αφορά στη σημασία και τη θέση των δικαιωμάτων στη σύγχρονη εποχή.

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται η συμπεριφορά των κρατών στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αναλύεται η απόκλιση που παρατηρείται μεταξύ της θεωρητικής επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της πρακτικής εφαρμογής τους στο διεθνές στερέωμα, εξαιτίας της καθοριστικής επίδρασης που ασκεί το εθνικό συμφέρον των κρατικών δρώντων.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θεμελιώνεται η ανάλυση της απόκλισης που παρατηρείται μεταξύ της θεωρητικής επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της πρακτικής εφαρμογής τους στο διεθνές πεδίο, με συγκεκριμένες ειδικές περιπτώσιολογικές μελέτες της συμπεριφοράς των κυρίαρχων κρατών.

Στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζεται ο ρόλος των διεθνών οργανισμών και των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και αναλύεται με χαρακτηριστικές περιπτώσιολογικές μελέτες η σημασία και η πρακτική εφαρμογή των αποφάσεών τους στον τομέα αυτό, μέσω των οποίων αναδεικνύεται η καθοριστική επίδραση του εθνικού συμφέροντος.

Στο έκτο κεφάλαιο αναλύονται οι δυνατότητες παρέκκλισης των κρατών, των ανώτατων εκπροσώπων τους και των διεθνών οργανισμών από την πλήρη εφαρμογή των κανόνων που κατοχυρώνουν τα ανθρωπίνια δικαιώματα, πράγμα που θεμελιώνει τη σημαντικότερη επιρροή του εθνικού συμφέροντος στον τομέα των δικαιωμάτων αυτών.

Στο έβδομο κεφάλαιο τεκμηριώνεται με βάση τα ήδη εκτεθέντα η ύπαρξη της διελκυστίνδας μεταξύ ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος στο διεθνές πεδίο, και αναλύεται η επικινδυνότητα αυτής για τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος.

Στο όγδοο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα για την αμφίδρομη σχέση μεταξύ ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος στο διεθνές σύστημα, και προτείνονται λύσεις για την αποτελεσματική ενδυνάμωση της προστασίας των δικαιωμάτων αυτών στην πράξη, αλλά και για το συγκερασμό τους με τα εθνικά συμφέροντα των κρατών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Οι διεθνείς εξελίξεις στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

1.1. Οι τρέχουσες εξελίξεις στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Γενικές παρατηρήσεις για τις αντιφάσεις που παρατηρούνται μεταξύ θεωρίας και πράξης. Ο ρόλος του κράτους.

Σε ιδεολογικό επίπεδο, τα ανθρώπινα δικαιώματα στις μέρες μας έχουν επικρατήσει πλήρως. Το ιδεώδες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κυριαρχεί στο διεθνές προσκήνιο. Με αυτό συντάσσονται ανεπιφύλακτα όλες ανεξαιρέτως οι πολιτικές δυνάμεις και οι κοινωνικές τάξεις. Σε θεωρητικό επίπεδο, η φιλελεύθερη δημοκρατία κυριαρχεί και τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν κερδίσει την ιδεολογική πρωτοκαθεδρία.

Εντούτοις, ο ιδεολογικός αυτός θρίαμβος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αμφισβητείται εντονότατα όταν εξετάζουμε την εφαρμογή τους στην πράξη. Πράγματι, στον 20^ο αιώνα το ιστορικό καταπάτησης και παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπήρξε συγκλονιστικά πλουσιότερο από οποιαδήποτε άλλη παρελθούσα ιστορική περίοδο. Ο αιώνας αυτός σφραγίστηκε ανεξίτηλα από αναρίθμητες σφαγές, γενοκτονίες, εθνοκαθάρσεις και δύο καταστροφικούς παγκόσμιους πολέμους με εκατομμύρια νεκρούς.

Επιπλέον, σήμερα, στην εποχή της προόδου, των διεθνών οργανισμών, της διεθνούς συνεργασίας, της παγκοσμιοποίησης, του θριάμβου των αρχών της φιλελεύθερης δημοκρατίας στον δυτικό αλλά και στον αναπτυσσόμενο κόσμο, παρατηρούνται περισσότερες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων από όσες υπήρχαν σε παλαιότερες «σκοτεινές» εποχές. Το χάσμα μεταξύ φτώχειας και πλούτου, λιμοκτονίας και ευμάρειας, δεν υπήρξε ποτέ μεγαλύτερο σε παγκόσμιο επίπεδο από όσο είναι σήμερα.

Ενώ κατά τη γένεσή τους τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούσαν το όχημα της υπέρβασης απέναντι στο κατεστημένο, την τυραννία και την αδικία,

σήμερα συνιστούν το θεωρητικό υπόβαθρο νομιμοποίησης της κρατικής ισχύος και εξουσίας. Το πρόβλημα λοιπόν δημιουργείται από την εξής αντίφαση: τα κράτη που στηρίζουν τη σύγχρονη δομή τους και το σύνολο των πολιτικών επιλογών τους στην επικρατούσα ιδεολογία της προαγωγής και της υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι οι βασικοί παράγοντες παραβίασής τους στην πράξη, όταν ανακύπτουν ζητήματα προστασίας εθνικού συμφέροντος και διατήρησης ή ανάπτυξης της κρατικής ισχύος.

Η σύγχρονη λοιπόν θεωρία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ακροβατεί σε τεντωμένο σχοινί: διατυπώνεται ως ανεπιφύλακτη εμπιστοσύνη προς τις ισχυρές κυβερνήσεις και τους διεθνείς θεσμούς, δηλαδή προς κάθε πηγή νομιμοποιημένης τυπικά εξουσίας, ενώ ο λόγος και η αιτία δημιουργίας της έννοιας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και της μαχητικής διεκδίκησης της εφαρμογής τους, ήταν ιστορικά η προστασία των ανθρώπων από κάθε μορφής θεσμοθετημένη εξουσία.

Το όραμα του Διαφωτισμού για χειραφέτηση, αυτοκαθορισμό και αυτοπραγμάτωση του ανθρώπου, φαίνεται να έχει εκπληρωθεί απόλυτα. Ο άνθρωπος σήμερα αναγνωρίζεται ως το κέντρο του κόσμου, ως το θεμελιακό συστατικό της πολιτικής και κοινωνικής οργάνωσης. Η βούλησή του, οι ανάγκες του, οι επιθυμίες του, αντιμετωπίζονται με υπέρμετρο σεβασμό διεθνώς, τουλάχιστον σε θεωρητικό και φρασεολογικό επίπεδο. Η αντίφαση όμως που ελλοχεύει στον πυρήνα των σύγχρονων ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν αίρεται: τα δικαιώματα αυτά χρησιμοποιούνται ως άμυνα απέναντι σε μια κρατική εξουσία στην οποία όμως αναγνωρίζονται απόλυτα δικαιώματα, τα οποία προηγούνται χωρίς καμία αμφιβολία όταν πρόκειται να εξυπηρετηθεί το εθνικό συμφέρον.

Συμπερασματικά, η σύγχρονη πραγματικότητα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα συνίσταται στα εξής:

Το εθνικό συμφέρον και η κρατική ισχύς που το υποστηρίζει πρέπει να διαφυλάσσονται πάση θυσία, καθώς αποτελούν το μοναδικό μηχανισμό προστασίας των δικαιωμάτων των ανθρώπων που διαβιούν στα όρια κάθε κρατικής οντότητας. Τα ανθρώπινα δικαιώματα που λειτουργούν ως άμυνα απέναντι σε κάθε κρατική ή άλλη θεσμοθετημένη αυθαιρεσία, πρέπει να είναι

σεβαστά σύμφωνα με τους όρους που θέτει η ίδια η κρατική εξουσία. Κοινώς, τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι χρήσιμα και πρέπει να εφαρμόζονται στην πράξη, μέχρι το σημείο όμως που δε θίγουν το απόλυτο δικαίωμα της κρατικής εξουσίας να καθορίζει με κάθε τρόπο την εξυπηρέτηση του εθνικού της συμφέροντος, χωρίς τη οποία δεν μπορούν να υπάρξουν και να προστατευθούν επαρκώς τα δικαιώματα οποιουδήποτε μεμονωμένου ατόμου που ανήκει σε ένα συγκεκριμένο κράτος.

Συνεπώς, γίνεται σαφές ότι τα όρια ανάμεσα στον διεθνή ιδεολογικό θρίαμβο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της διεθνούς κρατικής υποκρισίας είναι πολύ λεπτά και συγκεχυμένα. Η επικρατούσα άποψη ορίζει ότι, για να μπορέσει ο σύγχρονος άνθρωπος να απολαύσει τα δικαιώματά του και την αυτοδιάθεσή του, πρέπει να υπαχθεί στην ανώτερη και απόλυτη εξουσία της πολιτείας του, παραχωρώντας σε αυτήν ορισμένα δικαιώματα και κυρίως το απόλυτο δικαίωμα να επιλέγει αυτή ποια ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν να πραγματοποιηθούν και με ποιον συγκεκριμένο τρόπο. Έτσι, τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι και στις μέρες μας αγκιστρωμένα σε μια επικίνδυνη διεγκυστίνδα: από τη μία αποτελούν αντανάκλαση των ελπίδων του κάθε ανθρώπινου υποκειμένου για ένα καλύτερο μέλλον, και από την άλλη κρατούν τον άνθρωπο παγιδευμένο στην ποικιλόμορφη τυραννία των κρατικών εθνικών συμφερόντων και της κρατικής ισχύος.

Οι διεθνείς διακηρύξεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν οικουμενικό χαρακτήρα, αναφέρονται δηλαδή στον «οικουμενικό άνθρωπο». Στην πραγματικότητα όμως θεσμοθετούν την απόλυτη κυριαρχία του έθνους-κράτους και τη συνεπαγόμενη δυνατότητα του ατόμου να είναι αποδέκτης των δικαιωμάτων μόνο ως πολίτης του έθνους-κράτους. Το κράτος στο διεθνές σύστημα συμπεριφέρεται ως ένα ανεξάρτητο και αυτόνομο άτομο με δικαιώματα και υποχρεώσεις, όπως είναι ο σεβασμός της εδαφικής ακεραιότητας και η αρχή της μη επέμβασης στο εσωτερικό άλλων κρατών, με τη διαφορά όμως, σε σχέση με τα άτομα-πολίτες, ότι δεν υπάγεται σε καμία άλλη εξουσία πέραν της δικής του.

Η απόλυτη κυριαρχία των εθνών-κρατών, την οποία επιβεβαίωσαν κατηγορηματικά και οι διακηρύξεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οδήγησε

σε πολλές περιπτώσεις στην πλήρη καταστροφή των δικαιωμάτων αυτών. Συγκεκριμένα, τα κυρίαρχα έθνη-κράτη, στο πλαίσιο της επιδίωξης των εθνικών τους συμφερόντων, προέβησαν σε σφαγές, γενοκτονίες, εθνοκαθάρσεις, δημιουργώντας μειονότητες και φυσικά πρόσφυγες, δηλαδή ανθρώπους με μειωμένα ή ανύπαρκτα δικαιώματα, δεδομένου ότι τα διακηρυγμένα δικαιώματα απονέμονται πλήρως μόνο στους συγκεκριμένους πολίτες εθνών-κρατών.

Στο σημείο αυτό εντοπίζεται η διάκριση μεταξύ ανθρώπου και πολίτη: το άτομο έχει δικαιώματα στο βαθμό που ανήκει σε ένα κράτος ως πολίτης, με τους όρους και τις προϋποθέσεις που θέτει το κράτος αυτό. Τα κράτη δημιουργούνται και γίνονται κυρίαρχα αποκλείοντας από τους θεσμούς και την επικράτειά τους άλλους λαούς και έθνη. Οι τρόφιμοι των ποικίλων στρατοπέδων συγκέντρωσης που έχουν υπάρξει, αντιμετωπίζονταν ως μη ανθρώπινα παράσιτα που πρέπει να εξοντωθούν, αφού θεωρούνταν επικίνδυνοι για τα «κανονικά» ανθρώπινα όντα. Ο αλλοδαπός που δεν ανήκει στο κράτος δεν είναι πολίτης και συνεπώς δεν έχει δικαιώματα. Ενώ λοιπόν οι απάτριδες, οι πρόσφυγες και οι μειονότητες αναγνωρίζονται διεθνώς ως άνθρωποι, στην πράξη δεν έχουν ανθρώπινα δικαιώματα καθώς δεν ανήκουν ως πολίτες σε κάποιο κυρίαρχο κράτος. Πρακτικά, όποιος δεν μπορεί να ανήκει σε κάποιο κράτος, στερείται δικαιωμάτων.

1.2. Ιστορική αναδρομή της εξέλιξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Γενικές παρατηρήσεις για το ρόλο του εθνικού συμφέροντος και την επίδρασή του στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα εμφανίστηκαν δυναμικά στο διεθνές προσκήνιο κυρίως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, με τον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών το 1945 και την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων το 1948. Έκτοτε έχουν υπάρξει αμέτρητες διακηρύξεις και συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι οποίες έχουν συναφθεί και υιοθετηθεί από πλήθος κρατών, από τον ΟΗΕ, το Συμβούλιο της Ευρώπης και άλλους διεθνείς περιφερειακούς οργανισμούς.

Σημαντικοί σταθμοί στη δυναμική είσοδο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο διεθνές σύστημα είναι, με χρονολογική σειρά, οι ακόλουθες διεθνείς συμφωνίες:

Η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η οποία υιοθετήθηκε το 1948 από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών.

Η Σύμβαση για την Πρόληψη και την Τιμωρία των Εγκλημάτων Γενοκτονίας, η οποία κατοχυρώθηκε το 1948.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που τέθηκε σε ισχύ το 1950.

Η Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη κάθε μορφής Φυλετικών Διακρίσεων, η οποία υιοθετήθηκε το 1965.

Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα που υιοθετήθηκε το 1966.

Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, επίσης του 1966.

Η Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη της Διάκρισης εις βάρος των Γυναικών, σε ισχύ από το 1979.

Η Αφρικανική Χάρτα για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και των Λαών, του 1981.

Η Διακήρυξη της Βιέννης και το Πρόγραμμα Δράσης, σε ισχύ από το 1993.

Όλες οι συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν συγκοινωνούντα δοχεία και λειτουργούν μέσα στο πλαίσιο του γενικού διεθνούς δικαίου, το οποίο συνιστά το νομικό υπόβαθρο της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων αυτών ¹.

¹ Σισιλιάνος Λ. Α., (2010), «Η ανθρώπινη διάσταση του διεθνούς δικαίου», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 6

Τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν σήμερα να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις βασικές ομάδες²:

α) τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, τα οποία συνδέονται ιστορικά με τις αρχές του φιλελευθερισμού και αποκαλούνται αλλιώς δικαιώματα «πρώτης γενιάς» ή «αρνητικά» δικαιώματα

β) τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά δικαιώματα, τα οποία συνδέονται ιστορικά με τη σοσιαλιστική παράδοση και αποκαλούνται αλλιώς δικαιώματα «δεύτερης γενιάς» ή «θετικά» δικαιώματα

γ) τα δικαιώματα ομάδων ή «δικαιώματα αλληλεγγύης», τα οποία συνδέονται με ζητήματα εθνικής κυριαρχίας και αυτοδιάθεσης, αλλά και με την προστασία του περιβάλλοντος, και αποκαλούνται αλλιώς δικαιώματα «τρίτης γενιάς».

Τα δικαιώματα της πρώτης κατηγορίας εμφανίστηκαν πρώτα στο διεθνές προσκήνιο, έχοντας ως στόχο να περιορίσουν την υπερβολική κρατική παρέμβαση σε βάρος των ατόμων, καθώς και την κρατική αυθαιρεσία. Πρόκειται δηλαδή για ατομικά δικαιώματα περιορισμού και άρνησης του απόλυτου χαρακτήρα της κρατικής εξουσίας, και γι' αυτό παρουσιάζονται ως «αρνητικά». Τα όρια που θέτουν στην κρατική εξουσία πρέπει να είναι εγγυημένα και να κατοχυρώνονται από συγκεκριμένους νόμους.

Τα δικαιώματα της δεύτερης κατηγορίας, δηλαδή τα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτισμικά δικαιώματα, αφορούν περισσότερο ομάδες ατόμων παρά μεμονωμένα άτομα. Διεκδικούνται από κοινωνικές ομάδες και απαιτούν από την πλευρά της κρατικής εξουσίας συγκεκριμένα μέτρα, δηλαδή ορισμένες θετικές ενέργειες, και γι' αυτό χαρακτηρίζονται ως «θετικά». Διαφέρουν όμως και σε ένα ακόμη σημαντικό σημείο από τα δικαιώματα της πρώτης κατηγορίας: δεν είναι εγγυημένα ούτε κατοχυρώνονται νομοθετικά, και συνεπώς η εφαρμογή τους δεν μπορεί να επιβληθεί δικαστικά.

Τα δικαιώματα της τρίτης κατηγορίας είναι κατεξοχήν ομαδικά, και η αναγνώριση και εφαρμογή τους προϋποθέτει διαδικασίες έντονης διεκδίκησης

² Περράκης Σ., (2009), «Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 14-16.

απέναντι σε διαμορφωμένες εξουσιαστικές κρατικές δομές. Δεν κατοχυρώνονται ούτε μπορούν να προβλεφθούν από τη νομοθεσία των υπαρχουσών δομών. Μπορούν μόνο να είναι ιδρυτικά και συστατικά εντελώς νέων και διαφορετικών νομικών και πολιτικών καταστάσεων από τις κατεστημένες. Πρόκειται δηλαδή ουσιαστικά για «ανατρεπτικά» δικαιώματα.

Από την πρώτη στιγμή που σχηματοποιήθηκε το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειδικά μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, πολλά κράτη, έχοντας αποδεχθεί τις σχετικές διακηρύξεις και συνθήκες, εμφανίστηκαν στη διεθνή κοινότητα ως παράγοντες σταθερότητας και προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στην πράξη βέβαια, τόσο στο πεδίο της εσωτερικής πολιτικής όσο και σε εκείνο της εξωτερικής, λειτούργησαν και λειτουργούν με βάση τα ρεαλιστικά συμφέροντα που τους υπαγορεύει η ερμηνεία που δίνουν κάθε φορά στο εθνικό τους συμφέρον, χρησιμοποιώντας ως ευγενές άλλοθι το θεωρητικό σεβασμό και την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Σύντομα λοιπόν κατέστη σαφές ότι όλα τα κράτη ανεξαιρέτως, ειδικά στο εσωτερικό τους, λειτουργούν με βάση τις συγκεκριμένες ανάγκες και τα ιδιαίτερα συμφέροντά τους, ανεξάρτητα από τις διεθνείς συμβάσεις που έχουν επικυρώσει και τις διεθνείς διακηρύξεις περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων τις οποίες έχουν ανεπιφύλακτα προσυπογράψει. Έτσι, ιδίως με τις εγχώριες πολιτικές επιλογές τους, καταπατούν πολύ συχνά στην πράξη τα ίδια δικαιώματα τα οποία διεθνώς αναγνωρίζουν ως κορυφαία και θεωρητικά δεσμεύονται να προάγουν και να προστατεύουν.

Όσον αφορά στις σχέσεις των κρατών μεταξύ τους στο διεθνές σύστημα, το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θέσπισε ως θεμέλιους λίθους του την εθνική κυριαρχία των κρατών και την αρχή της μη επέμβασης στις εσωτερικές τους υποθέσεις. Τέθηκε συνεπώς ως όριο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων η εθνική κυριαρχία του κάθε κράτους. Ουσιαστικά, οι ανεπιφύλακτες διακηρύξεις υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χρησιμοποιούνται κατά κόρον από τα κράτη ως μέσο νομιμοποίησης της κυριαρχίας τους και της απόλυτης αρμοδιότητάς τους για τις εσωτερικές τους υποθέσεις. Όπως αποδεικνύεται από τα γεγονότα στο διεθνές στερέωμα και

όπως θα αναλύσουμε με παραδείγματα και περιπτώσιολογικές μελέτες στη συνέχεια, τα κράτη καταλήγουν να υπερασπίζονται και πρακτικά τα ανθρώπινα δικαιώματα μόνο στις ελάχιστες περιπτώσεις που αυτά συμπίπτουν με τα εθνικά τους συμφέροντα.

Κομβικό πρόβλημα στην πρακτική εφαρμογή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελεί συνεπώς η απόλυτη ισχύς της εθνικής κυριαρχίας, με άλλα λόγια του εθνικού συμφέροντος, στο διεθνές σύστημα. Συγκεκριμένα, όταν διαπιστώνεται παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα όργανα ορισμένου κράτους, δεν υπάρχει αποτελεσματικός μηχανισμός επιβολής κυρώσεων που θα οδηγούσε στον πρακτικό σεβασμό και στην αποκατάσταση των δικαιωμάτων που έχουν θιχτεί. Το αντίθετο συμβαίνει: η «ασπίδα» της εθνικής κυριαρχίας και της μη επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις παραμένει άτρωτη εγγυήτρια των αυθαιρεσιών οποιασδήποτε κρατικής εξουσίας, τουλάχιστον σε πρώτη φάση.

Το 1998 σημειώθηκε μια σημαντική πρόοδος στο ζήτημα αυτό, με την υιοθέτηση από 120 χώρες της σύμβασης για τη δημιουργία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 2002³. Το διεθνές αυτό δικαιοδοτικό όργανο δημιουργήθηκε για να αντιμετωπίσει με αυτοτέλεια και ανεξαρτησία τα εγκλήματα πολέμου, τις γενοκτονίες και γενικότερα τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

Οι αντιδράσεις του ισχυρότερου κράτους, των ΗΠΑ, σε σχέση με την ίδρυση και τις αρμοδιότητες του δικαστηρίου αυτού, επιβεβαίωσαν πλήρως ότι το εθνικό συμφέρον, και ιδιαίτερα αυτό μιας υπερδύναμης με συμφέροντα επέμβασης στα εσωτερικά πολλών λιγότερο ισχυρών κρατών, υπερτερεί από τις διθυραμβικές διακηρύξεις περί σεβασμού, προστασίας και επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ενώ λοιπόν οι ΗΠΑ αποτελούν τον ενθερμότερο ίσως υποστηρικτή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και καταβάλλουν προσπάθειες για την οικουμενική εξάπλωσή τους, αντιτάχθηκαν σφοδρά στην παγκόσμια δικαιοδοσία του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, καθώς έκριναν ότι μια τέτοια δικαιοδοσία θα

³ Ροζάκης Χ., (2004), « Έγκλημα και Τιμωρία, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 18.

έθετε σε κίνδυνο και θα δημιουργούσε προσκόμματα σε πολλές πτυχές της παρεμβατικής εξωτερικής τους πολιτικής και δράσης. Έτσι, με την υποκριτική αυτή λογική, τόσο οι ΗΠΑ όσο και η διαρκώς ισχυρότερη στο διεθνές στερέωμα Κίνα, αρνήθηκαν να υπογράψουν το τελικό κείμενο της ίδρυσης του δικαστηρίου αυτού, συμπίπτοντας στην άρνησή τους αυτή με το Ιράκ και τη Λιβύη, δηλαδή με χώρες που καταγγέλλονται διαρκώς από τα δυτικά προηγμένα κράτη (και ειδικά από τις ΗΠΑ) για συνεχείς κατάφωρες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η υποκρισία της συμπεριφοράς των ΗΠΑ στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προκύπτει επιπλέον και από την άρνησή τους να επικυρώσουν σημαντικές διεθνείς συμφωνίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα (όπως τη Σύμβαση για τα Οικονομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, τη Σύμβαση για τα δικαιώματα των παιδιών και το Σύμφωνο περί απαγόρευσης των διακρίσεων σε βάρος των γυναικών), αλλά και από την επί δεκαετίες καθυστέρησή τους στην επικύρωση της Σύμβασης περί Γενοκτονίας, της Συνθήκης κατά των φυλετικών διακρίσεων και της Σύμβασης για τις Ατομικές Ελευθερίες και τα Πολιτικά Δικαιώματα.

Ειδικά για την αντιφατική και ουσιαστικά υποκριτική στάση των ΗΠΑ στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο νυν πρόεδρος της χώρας Μπαράκ Ομπάμα δήλωνε: *«Όταν κρατούμε υπόπτους επ' αόριστον χωρίς δίκη και τους στέλνουμε μέσα στη μαύρη νύχτα σε χώρες όπου ξέρουμε ότι θα υποστούν βασανιστήρια, περιορίζουμε τις δυνατότητές μας να πιέσουμε για τα ανθρώπινα δικαιώματα και για την επιβολή του νόμου σε δεσποτικά καθεστώτα. Η απροθυμία να ακολουθήσουμε τον δύσκολο δρόμο και ανταποκριθούμε στα ιδανικά μας δεν υπονομεύει μόνο την αξιοπιστία της Αμερικής στα μάτια του κόσμου, αλλά και την αξιοπιστία του αμερικανικού κράτους στα μάτια των κατοίκων του»*⁴.

Όσον αφορά στην έτερη ανερχόμενη υπερδύναμη, την Κίνα, οι παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως αυτά ορίζονται με βάση τα διεθνή κριτήρια, αποτελούν θλιβερή καθημερινή πραγματικότητα στο εσωτερικό της. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα της βράβευσης με

⁴ Ομπάμα Μ., (2007), «Τολμώ να ελπίζω», Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, σελ. 413

Νόμπελ Ειρήνης του Κινέζου αντικαθεστωτικού Λιου Σιαομπό, ο οποίος συνεχίζει να κρατείται με τρόπο που καταλύει κάθε έννοια σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο άνθρωπος αυτός καταδικάστηκε από το κινεζικό κατεστημένο σε πολυετή κάθειρξη επειδή τόλμησε να συμμετάσχει στη σύνταξη ενός μανιφέστου για τα πολιτικά δικαιώματα στη χώρα του, η οποία μάλιστα είχε υπογράψει το 1998 τη διεθνή συνθήκη για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, ενώ είχε συμπεριλάβει το 2004 στο Σύνταγμά της τη ρητή δέσμευση «να σέβεται και να προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα». Παρ' όλ' αυτά, η κινεζική κυβέρνηση επέβαλε μέχρι και διαδικτυακή λογοκρισία, αποκλείοντας την ενημέρωση του λαού για τη βράβευση του συγκεκριμένου κρατουμένου, ενώ κατηγόρησε δριμύτατα τόσο τα μέλη της Επιτροπής Νόμπελ όσο και την αμερικανική Βουλή που ζήτησε την απελευθέρωσή του, απαιτώντας «σεβασμό στον κινεζικό λαό και στη δικαστική εξουσία της Κίνας»⁵.

Με τις ενέργειες αυτές, η κρατική εξουσία της Κίνας, λειτουργώντας με γνώμονα την ερμηνεία που δίνει η ίδια στην αποτελεσματική εξυπηρέτηση του εθνικού συμφέροντος της χώρας, επιβεβαίωσε την καταλυτική υπεροχή του τελευταίου σε βάρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στο διεθνές πεδίο όμως, η Κίνα έχει επιτύχει στο να θέσει στο περιθώριο τις διεθνείς αντιδράσεις σε βάρος της για τις διαρκείς καθημερινές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις οποίες προβαίνει στο εσωτερικό της. Αυτό το επιτυγχάνει λόγω της αυξανόμενης με γεωμετρική πρόοδο οικονομικής και ευρύτερης ισχύος της, πράγμα που οδηγεί όλα τα προηγμένα και τα αναπτυσσόμενα κράτη να επιθυμούν ή να αναγκάζονται να συνάψουν διμερείς σχέσεις μαζί της για να προάγουν και να εξυπηρετήσουν τα εθνικά τους συμφέροντα, προασπίζοντας και ενδυναμώνοντας τη θέση τους στο διεθνή συσχετισμό ισχύος.

⁵ Εφημερίδα «Τα Νέα», (10.12.2010), Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα, σελ. 58.

Συγκεκριμένα, η Κίνα χρησιμοποιεί με μεγάλη επιδεξιότητα τις οικονομικές συμφωνίες που συνάπτει με τα άλλα κράτη, δημιουργώντας σχέσεις έντονης αλληλεξάρτησης, οι οποίες οδηγούν τελικά στην έλλειψη αντίδρασης για τις τρομακτικές υστερήσεις της στον τομέα του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Έτσι, όταν ο Κινέζος πρόεδρος επισκέπτεται την Ελλάδα, τη χώρα που γέννησε τη δημοκρατία και εφηύρε τα πρώτα ανθρώπινα δικαιώματα, αντιμετωπίζεται ως ηγέτης ενός κορυφαίου εταίρου, ο οποίος με τις επενδύσεις του συμβάλλει στο να ξεπεραστούν τα οικονομικά αδιέξοδα της χώρας και στο να δοθεί σε αυτήν σημαντικότερη αναπτυξιακή προοπτική δεκαετιών. Σε τέτοιου είδους οικονομικές συμφωνίες δε χωρούν φυσικά προβληματισμοί και παρατηρήσεις σε σχέση με τις συνεχείς παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την κινεζική κυβέρνηση, ειδικά από το αδύναμο μέρος που στην προκειμένη περίπτωση είναι η Ελλάδα, της οποίας το άμεσο εθνικό συμφέρον υπαγορεύει τη σύναψη επικερδών αναπτυξιακών συμφωνιών με ισχυρότερες οικονομικά χώρες όπως η Κίνα.

Παρομοίως, όταν ο Κινέζος πρόεδρος επισκέπτεται την ισχυρότερη χώρα στον κόσμο, τις ΗΠΑ, για να συζητήσει αμοιβαίες στρατηγικές κινήσεις των δύο χωρών που θα αλλάξουν ενδεχομένως την παγκόσμια ισορροπία ισχύος προς όφελός τους, έχει τη δυνατότητα να απαιτεί και να λαμβάνει ισότιμη αντιμετώπιση από τον πρόεδρο των ΗΠΑ. Έτσι, όταν ο Αμερικανός πρόεδρος θέτει επιδερμικά το ζήτημα της βελτίωσης των πρακτικών της Κίνας σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα, λαμβάνει την κλασική αποστομωτική απάντηση ότι τα εσωτερικά θέματα της Κίνας δεν αφορούν καμία άλλη χώρα και δεν μπορούν να γίνουν δεκτές οποιεσδήποτε εξωτερικές παρεμβάσεις σε αυτά.

Όπως αναφέραμε, σε θεωρητικό επίπεδο, η ιδεολογία και η ηθική που υπαγορεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα προβάλλονται από όλα τα δυτικά ανεπτυγμένα κράτη, και ειδικά από τα πιο ισχυρά, ως επικρατούσες αντιλήψεις, χωρίς κανένα πλέον περιθώριο αμφισβήτησης. Εντούτοις, το ΝΑΤΟ, που καθοδηγείται από τις ΗΠΑ και τη Βρετανία, ανέλαβε αβασάνιστα στρατιωτική δράση κατά των Σέρβων του Κοσόβου και κατά του Ιράκ.

Αντιθέτως, η γενοκτονία που έλαβε χώρα επί δεκαετίες στο Ανατολικό Τιμόρ από το ινδονησιακό καθεστώς ουδέποτε αντιμετωπίστηκε από το ΝΑΤΟ, καθώς οι κυρίαρχες δυνάμεις του οργανισμού έκριναν ότι η μακροήμευση του Ινδονήσιου δικτάτορα Σουχάρτο εξυπηρετούσε τα ευρύτερα γεωπολιτικά συμφέροντά τους, δηλαδή το εθνικό τους συμφέρον. Επίσης, η αθρόα σφαγή Κούρδων από το τουρκικό καθεστώς ουδέποτε ενόχλησε τις μεγάλες δυνάμεις, καθώς το τουρκικό κατεστημένο, υπό την επίβλεψη του στρατού, θεωρείται σημαντικότερος παράγων προαγωγής των γεωπολιτικών συμφερόντων των ΗΠΑ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Ομοίως για τη Βρετανία, όταν ήταν η κύρια μεγάλη δύναμη με κρίσιμα γεωπολιτικά συμφέροντα στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα της συμπεριφοράς της στην περίπτωση της Κύπρου, ειδικά τη δεκαετία του 1950. Όπως δημοσίευαν οι εφημερίδες της εποχής, ακόμα και οι βρετανικές, η Βρετανία συμπεριφερόταν στην Κύπρο καταπατώντας κάθε έννοια ανθρωπιστικού ιδεώδους: *«ΛΟΝΔΙΝΟΝ: Ενώ έγκυρα όργανα της Αγγλικής δημοσίας γνώμης, όπως ο «Ομπσέρβερ» και ο «Νέος Πολιτικός», καταγγέλλουν την αγγλικήν κυβέρνησιν ως υπεύθυνον διά τας τουρκικάς ωμότητας εις Κύπρον και γενικώς διά την επικρατούσαν φρικώδη κατάστασιν και προβλέπουν ότι η “καταγέλαστος και ανήθικος αυτή πολιτική θα οδηγήση την Μεγάλην Βρετανίαν εις το δίλημμα ή να επιβάλη βιαίως την διχοτόμησιν ή να εγκαταλείψη την νήσον με καταισχύνην”, η δικτατορία του Χάρτιγκ εξηκολούθησε και κατά την παρελθούσα νύκτα το όργιον των συλλήψεων ομήρων...και χθες συνέλαβε μόνο εις Αμμόχωστον τριακόσια άτομα...»*⁶.

Στην πράξη λοιπόν διαπιστώνεται ότι εξακολουθεί να ισχύει αυτό που μας διδάσκει η Ιστορία από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα: τα ανθρωπίνια δικαιώματα, η ιδεολογία τους και η ηθική τους, διακηρύττονται έντονα με σκοπό να χρησιμοποιηθούν στην εξωτερική πολιτική των κρατών ως εργαλεία υπέρ των συμμάχων και κατά των εχθρών. Στις διεθνείς σχέσεις, η εξωτερική πολιτική των κρατών κατευθύνεται αποκλειστικά από τα συγκεκριμένα εθνικά τους συμφέροντα και δεν έχει καμία πρακτική σχέση με την ιδεολογία και την

⁶ Εφημερίδα «Τα Νέα», (08.02.1957), Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα.

ηθική που υπαγορεύει το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα κράτη δηλαδή ενεργούν ως πολυεθνικές εταιρίες που κάνουν τις πλέον συμφέρουσες επενδυτικές επιλογές, ανεξαρτήτως των συμφερόντων και των δικαιωμάτων του εργατικού-ανθρώπινου δυναμικού τους, με σκοπό να βελτιώσουν τη σχετική τους θέση στην «αγορά» ισχύος του διεθνούς συστήματος.

Η συμπεριφορά αυτή των κρατών αναλύεται με εξαιρετικά εύστοχο τρόπο από τον Θουκυδίδη στον «Πελοποννησιακό Πόλεμο», στο πασίγνωστο απόσπασμά του για τη σφαγή των Μηλίων από τους Αθηναίους. Η Αθήνα, υπερδύναμη της εποχής, καθυπόταξε έπειτα από πολιορκία την αποικία της Σπάρτης, τη Μήλο, η οποία είχε μέχρι τότε κρατήσει ουδέτερη στάση στον Πελοποννησιακό Πόλεμο. Οι κάτοικοι του νησιού προέβαλαν στους νικητές Αθηναίους το επιχείρημα ότι, αν οι τελευταίοι προχωρούσαν σε σφαγή εναντίον τους, δε θα μπορούσαν πλέον να παρουσιάζονται ως ηθικά ανώτεροι και ως εγγυητές της νομιμότητας απέναντι στους συμμάχους τους, αλλά ούτε και απέναντι στους ίδιους τους πολίτες τους. Οι Αθηναίοι όμως, προτάσσοντας emphaticά το ρεαλιστικό εθνικό τους συμφέρον, όπως το όρισαν στη συγκεκριμένη περίπτωση, προτίμησαν να προβούν σε μια κατ' ουσίαν γενοκτονία, θεωρώντας ότι μόνο έτσι θα έπειθαν αποτελεσματικά τις υπόλοιπες μικρότερες δυνάμεις της εποχής να υπακούσουν άνευ όρων στις επιταγές της αθηναϊκής ισχύος. Έκριναν λοιπόν ότι θα εξυπηρετούσαν πιο αποτελεσματικά τα συμφέροντά τους με το να προβούν σε μια παραδειγματική σφαγή, από το να επιδείξουν ηθική ανωτερότητα και να εφαρμόσουν στην πράξη τα ανθρωπιστικά ιδεώδη τα οποία διακήρυτταν με εξαιρετική ζέση και επιμονή. Έδωσαν έτσι το πρώτο χαρακτηριστικότατο παράδειγμα περί υπεροχής του εθνικού συμφέροντος σε βάρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ιδεωδών, ειδικά στα ζητήματα που άπτονται της εξωτερικής πολιτικής των κρατών ⁷.

Εντούτοις, μετά τις φρικαλεότητες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και τους διεθνείς θεσμούς και τις συμβάσεις που κατοχυρώθηκαν από πλήθος κρατών με σκοπό να αποφευχθεί ένα νέο αιματοκύλισμα της ανθρωπότητας,

⁷ Πλατιάς Α., (2002), «Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη», Εκδόσεις Εστία, Αθήνα, σελ. 278-285,.

επικράτησε μέχρι σήμερα η άποψη ότι η διεθνής κοινότητα έχει αποδεχτεί πλήρως συγκεκριμένα παγκόσμια ηθικά κριτήρια και ανθρωπιστικά ιδεώδη, παρέχοντας πλέον όλες τις εγγυήσεις ότι αυτά θα παραμείνουν πάντοτε σεβαστά και θα εφαρμόζονται αταλάντευτα στην πράξη. Μια από τις βασικότερες εγγυήτριες δυνάμεις αυτών των ιδεωδών, τα οποία συμπεριλαμβάνουν ως θεμελιώδες συστατικό τους τα ανθρώπινα δικαιώματα, αποτελεί, τουλάχιστον θεωρητικά, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Πέραν του γεγονότος ότι σε αυτό συμμετέχουν ως μόνιμα μέλη με πλήρη αποφασιστική αρμοδιότητα μόνο 5 κράτη, κάτι το οποίο δεν ανταποκρίνεται πλέον στις πολυδιάστατες προκλήσεις που θέτει το σύγχρονο διεθνές σύστημα, υπάρχει σοβαρό ζήτημα αξιοπιστίας του θεσμού αυτού, ειδικά όσον αφορά στο σεβασμό που δείχνει στα ανθρώπινα δικαιώματα και στα ανθρωπιστικά ηθικά κριτήρια τα οποία επικαλείται ως βασικές αρχές του.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το σύστημα συλλογικής ασφάλειας του ΟΗΕ παρέμενε αδρανές ως προς την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέχρι και τις αρχές τις δεκαετίας του 1990, με εξαίρεση την αντίδρασή του στα ρατσιστικά καθεστώτα της Νότιας Αφρικής και της Νότιας Ροδεσίας⁸. Οι διαρκείς και εκτεταμένες παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου δεν οδηγούσαν στην επιβολή κυρώσεων από το Συμβούλιο Ασφαλείας (μέσω της ενεργοποίησης του Κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών), αποδεικνύοντας την προκλητική αδιαφορία και την επιλεκτικότητα του Οργανισμού στο ζήτημα της πραγματικής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το πρόβλημα αξιοπιστίας προκύπτει επίσης σε αρκετές περιπτώσεις, από τη συμπεριφορά των κρατών που απαρτίζουν ως μόνιμα μέλη το θεσμό. Για παράδειγμα, στον θεσμό του Συμβουλίου Ασφαλείας συμμετέχει η Κίνα, δηλαδή ένα κράτος που καταπατά καθημερινά και με ποικίλους τρόπους στο εσωτερικό του τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επίσης, το ισχυρότερο κράτος του θεσμού, οι ΗΠΑ, συνεπικουρούμενες από τη Βρετανία, έτερο μόνιμο μέλος του Συμβουλίου, έχουν προβεί κατ' επανάληψη σε πολεμικές ενέργειες κατά λαών και κρατών (Σερβία, Κόσοβο, Ιράκ), καταπατώντας σφόδρα κάθε είδους

⁸ Σισιλιάνος Λ. Α., (2010), «Η ανθρώπινη διάσταση του διεθνούς δικαίου», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 3.

ανθρώπινο δικαίωμα, χωρίς την απαιτούμενη έγκριση του Συμβουλίου, επειδή έκριναν ότι η μονομερής τους επέμβαση εξυπηρετούσε πιο άμεσα και αποτελεσματικά τους τότε στόχους της εξωτερικής τους πολιτικής. Στην περίπτωση της Ρουάντα όμως, όπου τη δεκαετία του 1990 σημειώθηκε μία από τις μεγαλύτερες γενοκτονίες στην παγκόσμια ιστορία, τόσο οι ΗΠΑ όσο και η Βρετανία επέλεξαν συνειδητά να μην αναλάβουν δράση, ενώ γνώριζαν τον κίνδυνο και το μέγεθος της επικείμενης καταστροφής, κρίνοντας ότι τα γεωπολιτικά συμφέροντά τους στην περιοχή δεν ήταν τέτοιας σημασίας ώστε να δικαιολογούν το οποιοδήποτε ρίσκο στρατιωτικής παρέμβασης.

Η υποκρισία και η κατ' επίφαση ηθική στάση των κυβερνήσεων των κρατών και των ηγεσιών των διαφόρων οργανωμένων ομάδων, δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να ταυτίζεται με την γνήσια ηθική των απλών πολιτών και ανθρώπων, οι οποίοι αντιδρούν σχεδόν πάντοτε με αγανάκτηση και αποτροπιασμό σε αυτού του είδους τις ενέργειες ή τις παραλείψεις. Οι αντιδράσεις τους βέβαια δύσκολα και σπάνια οδηγούν σε απτά αποτελέσματα ανάσχεσης αυτών των κινήσεων, καθώς οι πολίτες και οι άνθρωποι αποτελούν υπηκόους συγκροτημένων συστημικών οντοτήτων, στις οποίες το άμεσο συμφέρον των εξουσιαστικών δομών έχει απόλυτη προτεραιότητα και διαθέτει ισχυρότατους μηχανισμούς επιβολής.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί το γεγονός ότι οι πολεμικές πράξεις των μεγάλων δυνάμεων σε βάρος των λαών των ανωτέρω περιοχών, έγιναν στο όνομα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι βομβαρδισμοί, που προκάλεσαν το θάνατο πολλών αμάχων, απλών πολιτών αλλά και υπηκόων άλλων κρατών, υποτίθεται ότι γίνονταν με στόχο να επιβάλλουν το σεβασμό ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δηλαδή το κορυφαίο δικαίωμα, αυτό στη ζωή, παραβιαζόταν επανειλημμένα με το άλλοθι ότι μόνο έτσι θα διασφαλιζονταν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Με άλλα λόγια, η λογική αυτών των πολεμικών ενεργειών ήταν ότι όσοι περισσότεροι σκοτωθούν, τόσο πιο εύκολα θα αναγκαστούν οι υπόλοιποι να σεβαστούν το δικαίωμα στη ζωή και τα άλλα ανθρώπινα δικαιώματα. Το οξύμωρο όμως αυτό σχήμα, η τεράστια αυτή αντίφαση, δεδομένου ότι δεν έμεινε σε θεωρητικό επίπεδο αλλά εφαρμόστηκε στην πράξη, οδήγησε στην απώλεια πολλών ανθρώπινων ζωών, στην καταστροφή άλλων τόπων, και στη διάλυση ολόκληρων κοινωνικών δομών. Η

ειρωνεία στις περιπτώσεις αυτές, είναι ότι όταν τελικά ολοκληρώθηκαν οι πολεμικές πράξεις και αναγνωρίστηκαν τα δικαιώματα ορισμένων μειονοτικών ομάδων, οι ομάδες αυτές προχώρησαν σε μαζικές εκκαθαρίσεις των αντιπάλων τους, καταργώντας κάθε έννοια σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αφού πρώτα οι ίδιες είχαν αξιώσει και είχαν επιτύχει την απόκτηση των δικαιωμάτων αυτών με εξωτερική παρέμβαση.

Ακόμα μεγαλύτερη εντύπωση συνεπώς από την ιστορικά διαπιστωμένη συμπεριφορά των κρατών με αποκλειστικό γνώμονα το εθνικό τους συμφέρον, προκαλεί η συμπεριφορά ορισμένων ομάδων, εθνοτικών, θρησκευτικών ή πολιτικών, οι οποίες διεκδικούν αρχικά τη νομιμοποίησή τους και αγωνίζονται για τη θεμελίωση της ύπαρξής τους χρησιμοποιώντας ως μοχλό πίεσης το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι ομάδες αυτές, αφού πρώτα επιτύχουν τη νομιμοποίησή τους στηριζόμενες στα ανθρώπινα δικαιώματα, στη συνέχεια, στο όνομα των ίδιων αυτών δικαιωμάτων, λειτουργούν καταπιεστικά σε βάρος άλλων μειονοτήτων που υπάρχουν στους κόλπους τους, θεωρώντας την άποψη της δικής τους πλέον πλειοψηφίας ως την απόλυτη και μοναδική αλήθεια, και καταργώντας στην πράξη κάθε έννοια ανθρώπινου δικαιώματος που οδήγησε στη δυνατότητα να αναγνωριστούν και να υπάρξουν ως συλλογικές οντότητες. Με τον τρόπο αυτό, συμπεριφέρονται ως κράτη, τοποθετώντας στη θέση του εθνικού συμφέροντος τις απόλυτες αρχές και αξίες της ομάδας.

Όταν δηλαδή η ρητορεία περί επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κυριαρχεί στη διεθνή σκηνή, δεν υπάρχει κανένα επιχείρημα που να μπορεί βάσιμα να αντιταχθεί στην επιθυμία οποιασδήποτε ομάδας ανθρώπων να αναγνωριστεί ως αυτόνομη και να αποκτήσει ακόμα και κρατική υπόσταση. Με αυτόν τον τρόπο, η πρακτική διεκδίκηση των δικαιωμάτων οδηγεί στον διαρκώς εντεινόμενο κατακερματισμό του διεθνούς συστήματος, με την προσπάθεια δημιουργίας περισσότερων κρατικών οντοτήτων⁹. Τα δικαιώματα διαφόρων ομάδων τελικά ικανοποιούνται, αλλά ο κατακερματισμός αυτός δε φαίνεται να εκπληρώνει το όραμα του Καντ για παγκόσμια κοσμοπολίτικη ειρήνη. Οδηγεί μάλλον στο ακριβώς αντίθετο

⁹ Λιάκουρας Π., (2007), «Το Κυπριακό, Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, σελ. 125-176.

αποτέλεσμα, δίνοντας την ηθική και ίσως και τη νομική κάλυψη για νέες συγκρούσεις στο όνομα του ανθρωπισμού και ειδικότερα του αυτοκαθορισμού¹⁰.

1.3. Το ζήτημα των προσφύγων, ως το κορυφαίο σύγχρονο πρόβλημα στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Γενικές παρατηρήσεις. Ο ρόλος του εθνικού συμφέροντος.

Ουσιαστικά λοιπόν, όπως διαπιστώσαμε από τα μέχρι τώρα εκτεθέντα, τα ανθρώπινα δικαιώματα προστατεύονται ή παραβιάζονται στο πλαίσιο της εθνικής κυριαρχίας του κάθε κράτους, ή εν γένει στο εξουσιαστικό πλαίσιο της κάθε ανθρώπινης κοινότητας. Εδώ λοιπόν εντοπίζεται το μεγαλύτερο σύγχρονο πρόβλημα της εφαρμογής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αυτό της μεταχείρισης των προσφύγων. Οι πρόσφυγες αντιπροσωπεύουν πρακτικά μια απειλή για την εδαφική ακεραιότητα των κυρίαρχων κρατών, δηλαδή μια απειλή σε βάρος των εθνικών τους συμφερόντων. Για τους πολίτες των κρατών, αντιπροσωπεύουν τη βασική απειλή για τις παροχές του κοινωνικού κράτους και τις θέσεις εργασίας, ενώ θέτουν σε αμφισβήτηση την «καθαρότητα» της εθνικής τους ταυτότητας. Ο αποκλεισμός των ξένων, δηλαδή του «άλλου», του «διαφορετικού», είναι θεμελιακό στοιχείο σύστασης και οριοθέτησης της εθνικής ταυτότητας.

Οι πρόσφυγες συνεπώς, έχοντας εκδιωχθεί από τη δική τους κοινότητα ή κρατική οντότητα, δεν είναι πολίτες κανενός κράτους και ως εκ τούτου δεν έχουν ανθρώπινα δικαιώματα στο εγχώριο δίκαιο των κρατών, αφού δεν υπάρχουν νόμοι που να τους αφορούν. Το κενό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων βρίσκεται ακριβώς σε αυτό το σημείο: στους ανθρώπους που δεν ανήκουν σε κάποια κρατική οντότητα και άρα στην πράξη, με βάση τους εγχώριους νόμους, δεν αναγνωρίζονται ως άνθρωποι. Ζητώντας να αναγνωριστούν, οι πρόσφυγες θέτουν το ζήτημα του αποκλεισμού και της

¹⁰ Δουζίνας Κ., (2006), «Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 339.

καταπίεσης που χαρακτήρισαν τα θεμέλια του δικαίου, υπογραμμίζοντας τη δυσκολία των «νόμιμων» πολιτών να αποδεχθούν τη διαφορετικότητα, δηλαδή να αναγνωρίσουν στον «άλλο» στοιχεία του ίδιου τους του εαυτού¹¹.

Η δυσκολία αυτή έγκειται στη βαθύτερη και ενδεχομένως υποσυνείδητη γνώση των αναγνωρισμένων πολιτών, ότι η απόλαυση των δικαιωμάτων τους προϋποθέτει τον αποκλεισμό των «άλλων». Εκδιώκοντας τον απελπισμένο και εξαθλιωμένο ξένο, οι πολίτες αποφεύγουν να έρθουν σε άμεση επαφή με τον τραυματικό φόβο της ύπαρξης του «άλλου». Ουσιαστικά, αποφεύγουν να έρθουν αντιμέτωποι με την ιδέα ότι είναι ίδιοι ως οντότητες με τον εξαθλιωμένο «άλλο», και ότι θα μπορούσαν να βρίσκονται ή να βρεθούν κάποια στιγμή στη θέση του.

Έτσι, το εγχώριο δίκαιο αρνείται στους ξένους τα ανθρώπινα δικαιώματα που απονέμει στους υπηκόους του, προσπαθώντας να προφυλάξει τη συνοχή, την ταυτότητα και την τεχνητή αίσθηση ασφάλειας της οργανωμένης κοινότητας και των μελών της. Στη διαδικασία αυτή, τα κράτη ισχυρίζονται ότι δεν καταπατούν κανένα ανθρώπινο δικαίωμα, αφού ενεργούν με βάση το γράμμα των νόμων που διέπουν τη λειτουργία τους. Σ' αυτό ακριβώς το σημείο το δίκαιο των κρατών αποκαλύπτει τον παράλογο και αντιφατικό χαρακτήρα του, αφού διαφημίζει τον εαυτό του ως αξιόπιστο, ηθικό και πλήρη, ενώ ταυτόχρονα αρνείται κάθε δικαίωμα σε «αλλότρια» ανθρώπινα όντα.

Όπως έλεγε και η Hannah Arendt, *«φαίνεται ότι ένας άνθρωπος που δεν είναι τίποτε άλλο παρά μόνον άνθρωπος έχει χάσει εκείνες ακριβώς τις ιδιότητες που δίνουν στους άλλους τη δυνατότητα να του συμπεριφέρονται σαν σε συνάνθρωπο»*¹².

Τελικά, οι πρόσφυγες αντιμετωπίζονται είτε ως αντικείμενα είτε ως υποκείμενα χωρίς δικαιώματα. Σαν αντικείμενα προφανώς δε δικαιούνται απολύτως τίποτα, ούτε καν τα ελάχιστα υλικά μέσα επιβίωσης, αφού δεν θεωρούνται ανθρώπινα όντα και η συνέχιση ή μη της ύπαρξής τους είναι

¹¹ Δουζίνας Κ., (2006), «Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 501- 502.

¹² Arendt H., (1958), «The Human Condition», University of Chicago Press, Chicago

απολύτως αδιάφορη. Σαν υποκείμενα χωρίς δικαιώματα, δηλαδή ως λειψά υποκείμενα μειωμένης αξίας, το κράτος και το δίκαιο δεν υποχρεούνται να τους παρέχουν το οτιδήποτε. Έτσι, η επιβίωσή τους εξαρτάται από τη διακριτική ευχέρεια του κράτους ή της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, και σε περίπτωση που πράγματι υποστηριχθεί από αυτούς τους παράγοντες πρέπει οι σχετικές ενέργειές τους να θεωρηθούν φιλανθρωπία υψίστης σημασίας¹³.

Το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί να προσφέρει μία λύση, εφόσον χρησιμοποιηθεί από τους πολίτες των κρατών ως μέσο άσκησης πίεσης προς τις κυβερνήσεις τους οι οποίες έχουν αναλάβει συγκεκριμένες διεθνείς δεσμεύσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, περιορίζοντας τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων αυτών και υποχρεώνοντας την κρατική εξουσία να αντιμετωπίσει τους πρόσφυγες ως ανθρώπινα δρώντα υποκείμενα, και όχι ως νομικά κενά.

Συμπερασματικά, σε πρώτη ανάγνωση, η λύση στο τεράστιο σύγχρονο πρόβλημα των προσφύγων δεν μπορεί να προέλθει από τις κυβερνήσεις των κρατών, όσες διεθνείς δεσμεύσεις και αν αναλάβουν και όσες θριαμβευτικές διακηρύξεις περί επικράτησης και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αν υπογράψουν. Η λύση, όσο οξύμωρο και αν φαίνεται, μπορεί να προέλθει μόνο από τους αναγνωρισμένους με βάση το νόμο πολίτες των κυρίαρχων κρατών, δηλαδή από αυτούς που νιώθουν πιο άμεσα ότι απειλούνται από την έλευση των προσφύγων.

¹³ Levinas E., (1987), «Collected Philosophical Papers», Nijhoff, The Hague, σημ. 5, 50.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η πραγματική φύση και το περιεχόμενο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η επίδραση του εθνικού συμφέροντος.

2.1. Η προέλευση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο καθορισμός της φύσης και του περιεχομένου τους.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα προέρχονται από τη ριζοσπαστική παράδοση του φυσικού δικαίου, για την οποία η φύση αντιπροσώπευε την εξέγερση κατά του νόμου και της παράδοσης. Σύμφωνα με το ορθολογικό φυσικό δίκαιο, τα ανθρώπινα δικαιώματα στοχεύουν στην αναγνώριση και την προστασία των βασικών και αναλλοίωτων ιδιοτήτων της ανθρώπινης φύσης¹⁴.

Η ιδέα του φυσικού δικαίου προέρχεται από τους Έλληνες της κλασικής περιόδου, στην πορεία όμως απέκτησε διάφορες ερμηνείες και εφαρμογές. Στο μεσαίωνα, η θεωρία των δικαιωμάτων στηριζόταν στο φυσικό δίκαιο. Η κεντρική σημασία του φυσικού δικαίου έγκειται στο ότι οι άνθρωποι έχουν μια θεμελιακή, ουσιώδη φύση, σύμφωνα με την οποία δικαιούνται πάντοτε και παντού ορισμένα βασικά ανθρώπινα αγαθά. Τα δικαιώματα των ανθρώπων θεμελιώνονται, κατά το μεσαιωνικό ορισμό του φυσικού δικαίου, πάνω σε συγκεκριμένα καθολικά ηθικά πρότυπα, τα οποία καθορίζουν το είδος, τα ειδικά χαρακτηριστικά και την έκταση εφαρμογής των δικαιωμάτων αυτών.

Στο σημείο-σταθμό της υιοθέτησης της Μάγκνα Κάρτα το 1215, τα δικαιώματα που αναγνώρισε αυτή η πολιτική ουσιαστικά σύμβαση, ήταν αποτέλεσμα βίαιης διεκδίκησης. Συγκεκριμένα, οι βαρόνοι της Αγγλίας υποχρέωσαν το βασιλιά τους να αποδεχθεί την εξής γενική αρχή: ότι οι υπήκοοι του βασιλιά είναι υποχρεωμένοι να τον σέβονται και να τον υπακούν,

¹⁴ Δουζίνιας Κ., (2006), «Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 373.

μόνο εφόσον εκείνος εκτελεί ορθά τα καθήκοντά του και ανταποκρίνεται πλήρως στις απαιτήσεις που έχουν από αυτόν.

Ο χάρτης αυτός όμως ήταν μια πολιτική συμφωνία, και καθιέρωνε με νομικούς όρους της εποχής την αναγνώριση και το σεβασμό συγκεκριμένων και οριοθετημένων χρονικά και τοπικά δικαιωμάτων. Εδώ λοιπόν εντοπίζεται και η ουσιαστική διαφορά του φυσικού δικαίου με τις κάθε είδους συμβάσεις οι οποίες θεμελιώνουν και κατοχυρώνουν δικαιώματα: το φυσικό δίκαιο ορίζει ότι τα δικαιώματα που στηρίζονται σε αυτό προέρχονται από την ανθρώπινη λογική και προωθούν την ιδέα της ευημερίας του ανθρώπου, όντας καθολικά και ανεξάρτητα ως προς το χώρο και το χρόνο, ενώ οι συμφωνίες που συστήνουν δικαιώματα διατρέχονται από πολύ συγκεκριμένους χωρικούς και χρονικούς περιορισμούς, έχοντας ως πεδίο εφαρμογής μόνο τα συμβαλλόμενα μέρη.

Στη σύγχρονη εποχή, οι πολιτικοί φιλόσοφοι που ασχολήθηκαν με τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως ο Λοκ, ο Γκρότιους και ο Χομπς, χρησιμοποίησαν τις βασικές αρχές του φυσικού δικαίου, ο καθένας βέβαια με τον δικό του ξεχωριστό τρόπο. Στην πορεία σχηματοποιήθηκε η φιλελεύθερη αντίληψη για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η οποία εδράζεται σε δύο κυρίως βασικές παραδοχές:

α) Οι άνθρωποι έχουν απόλυτο και अपαραράγραπτο δικαίωμα στη ζωή, στην ελευθερία, στην έκφραση, στην ιδιοκτησία κ.ά. Τα δικαιώματα αυτά μπορούν να περιοριστούν για κάποιο άτομο, μόνο για να προστατευθούν τα αντίστοιχα δικαιώματα ενός άλλου.

β) Οι κυβερνήσεις οφείλουν να σέβονται, να διασφαλίζουν και να προστατεύουν τα ανωτέρω δικαιώματα. Η ύπαρξη των πολιτικών θεσμών των κρατών εξαρτάται από την αποτελεσματική θέσπιση και εφαρμογή των δικαιωμάτων αυτών, τα οποία συνιστούν το θεμέλιο της νομιμοποίησης που προσδίδουν οι λαοί στις κυβερνήσεις τους.

Η φιλελεύθερη αυτή αντίληψη για τα δικαιώματα αντιμετώπιστηκε κριτικά από άλλους πολιτικούς φιλοσόφους, οι οποίοι διαπίστωσαν σε αυτή ορισμένες αντιφάσεις, παραδοξότητες και λογικές ασυνέχειες.

Συγκεκριμένα, ο Χέγκελ τόνισε ότι η άποψη αυτή ουσιαστικά ορίζει ότι τα άτομα προηγούνται της κοινωνίας, κάτι που φαντάζει εντελώς παράδοξο από τη στιγμή που όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται, επιβιώνουν και υπάρχουν μέσα σε κοινωνίες. Για τον Μπένθαμ, είναι αδιανόητο να μπορούν τα άτομα, στηριζόμενα σε δικαιώματα τα οποία δεν έχουν καν εξηγήσιμη πηγή προέλευσης, να εμποδίζουν το έργο των κυβερνήσεων, οι οποίες εξ ορισμού εργάζονται για την προώθηση των συμφερόντων του συνόλου των πολιτών τους. Τέλος, σύμφωνα με την οπτική του Μαρξ, η φιλελεύθερη θεώρηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα ουσιαστικά υποστηρίζει τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, σε βάρος των οικονομικά και κοινωνικά αδύναμων και προς όφελος των πλουσίων και των ισχυρών¹⁵.

Αυτό όμως που έχει ουσιαστική σημασία είναι το κατά πόσο η φιλελεύθερη αντίληψη για τα δικαιώματα, η οποία αυτοανακηρύσσεται ως καθολική, εφαρμόζεται πράγματι ως τέτοια. Στην πράξη λοιπόν, με βάση τα ιστορικά γεγονότα, η αντίληψη αυτή εφαρμόστηκε και εφαρμόζεται με τοπικιστικά κριτήρια και όχι καθολικά, δηλαδή εντός των συνόρων του κάθε κράτους και με το ειδικό περιεχόμενο που αυτό της δίνει.

Παρά την πληθώρα διεθνών συμβάσεων της σύγχρονης εποχής, οι οποίες αναφέρθηκαν, και τον ικανό αριθμό διεθνών συμφωνιών που υιοθετήθηκαν παλαιότερα, ιδίως τον 19^ο αιώνα και στις αρχές του 20^{ου} (όπως η Σύμβαση των Βρυξελλών του 1890 που κατήργησε το δουλεμπόριο, η Σύμβαση της Χάγης του 1907, οι Συμβάσεις της Γενεύης και η Σύμβαση για τη Δουλεία του 1926), δεν έχουν δημιουργηθεί σε καμία περίπτωση οι όροι ύπαρξης μιας παγκόσμιας διακυβέρνησης που θα μπορούσε να επιβάλλει τον καθολικό σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με αποτελεσματικό και ενιαίο τρόπο. Οι αρχές της κυριαρχίας των κρατών και της μη παρέμβασης στις εσωτερικές τους υποθέσεις παραμένουν αδιαπραγμάτευτες. Γι' αυτό, ιστορικά, η κατάργηση του δουλεμπορίου, το οποίο ουσιαστικά αφορά τις διεθνείς συναλλαγές, επετεύχθη πολύ πιο ανώδυνα από την κατάργηση της δουλείας, η οποία αφορά τις εξουσιαστικές δομές στο εσωτερικό των κρατών.

¹⁵ Baylis J. & Smith St., (2007) «Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής», Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα, σελ. 865.

Έτσι, όσο η κρατική κυριαρχία και η μη παρέμβαση παραμένουν ως ακλόνητα αξιώματα στο πλαίσιο της λειτουργίας του διεθνούς συστήματος, τόσο τα ανθρωπιστικά ιδεώδη και τα δικαιώματα θα αποτελούν ευχολόγια και θεωρητικά πρότυπα, η εφαρμογή των οποίων θα εξαρτάται αποκλειστικά από τις εκάστοτε κατευθύνσεις των εθνικών συμφερόντων. Παρά την προσπάθεια να καθιερωθεί μια παγκόσμια ρυθμιστική αρχή μέσω της λειτουργίας των διεθνών θεσμών, από την Κοινωνία των Εθνών μέχρι τον ΟΗΕ, τα δικαιώματα ιδρύονται ή καταργούνται πρακτικά στο έδαφος του οποιουδήποτε κυρίαρχου κράτους, με τους όρους που αυτό θέτει και έχοντας το δικαίωμα να αξιώνει τη μη επέμβαση στις εσωτερικές του υποθέσεις (βλ. ανωτέρω την περίπτωση της Κίνας και τη σχετική απάντηση του Κινέζου Προέδρου στη νύξη του Αμερικανού ομολόγου του για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων).

Από την άλλη, αν καταργούνταν εντελώς η αρχή της μη επέμβασης στο εσωτερικό των κρατών, θα άνοιγε ο ασκός του Αιόλου για πλήθος επιθετικών παρεμβάσεων από τα ισχυρότερα κράτη, στο όνομα μεν ίσως των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά με πραγματικό σκοπό τη βελτίωση της θέσης των επιτιθεμένων στο διεθνή συσχετισμό ισχύος, δηλαδή με σκοπό την εκπλήρωση γεωπολιτικών εθνικών συμφερόντων, με άλλοθι τα ανθρωπίνια δικαιώματα.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, η θέσπιση δικαιωμάτων μέσω της δημιουργίας δικαίων κανόνων, θεμελιώθηκε εξ αρχής στη βία. Δηλαδή, οι απαρχές του οποιουδήποτε θετού δικαίου στηρίζονται στη χρήση της βίας ως μέσο για την επίτευξη του σκοπού αυτού. Στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η παραδοχή αυτή αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς υποδηλώνει ότι, όπως διδάσκει η Ιστορία, για να αποκτηθούν νέα ανθρωπίνια δικαιώματα, δηλαδή για να δημιουργηθεί και να εφαρμοστεί νέο δίκαιο, θα χρειαστεί σε πολλές περιπτώσεις η χρήση της βίας ως μέσο διεκδίκησης, με άλλα λόγια ένα μέσο το οποίο η γενικότερη ιδεολογία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων το αποκηρύσσει σχεδόν πλήρως.

2.2. Η φύση και το περιεχόμενο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη σύγχρονη εποχή.

Σήμερα, τα ανθρώπινα δικαιώματα διακηρύττονται ως απαραβίαστα, απόλυτα και οικουμενικά.

Όσον αφορά στον «απαρβίαστο» χαρακτήρα τους, διαπιστώσαμε και θα τεκμηριώσουμε αναλυτικά και στη συνέχεια ότι απέχει πολύ από το να ισχύει στην πράξη, ειδικά όταν τα δικαιώματα έρχονται σε αντίθεση ή δημιουργούν οποιουδήποτε είδους προσκόμματα στο εθνικό συμφέρον των κρατών, όπως αυτό ερμηνεύεται από τις εκάστοτε κυβερνήσεις.

Όσον αφορά στον απόλυτο χαρακτήρα τους, για να μπορέσει αυτός πράγματι να υπάρξει θα έπρεπε να υφίσταται μία ανθρωπότητα με ενιαίο πλαίσιο συγκρότησης και λειτουργίας, καθώς και με ενιαία ανθρωπολογικά και κοινωνιολογικά χαρακτηριστικά. Στην πραγματικότητα όμως, η ανθρωπότητα είναι κατακερματισμένη και αποτελείται από πάρα πολλές κοινωνικές ομάδες με μεγάλες ιστορικές, πολιτισμικές και ανθρωπολογικές διαφορές. Οι διαφορετικές αυτές ομάδες δημιουργούν διαφορετικές κοινωνίες, οι οποίες, ανάλογα με τις ιστορικές, θρησκευτικές, πολιτισμικές και εν γένει τοπικές τους παραδόσεις, καθώς και ανάλογα με τα βιώματά τους και τις ανάγκες τους ως συγκεκριμένες ξεχωριστές και ιδιαίτερες συλλογικές οντότητες, υιοθετούν και εφαρμόζουν δικές τους ιδιαίτερες θεσμικές ρυθμίσεις και ερμηνεύουν με το δικό τους τρόπο τα ανθρώπινα δικαιώματα. Συνεπώς, το «απόλυτο» των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν μπορεί να υπάρξει, καθώς αυτά εφαρμόζονται στο πλαίσιο κάθε ξεχωριστής κοινότητας, υπό το πρίσμα και με το περιεχόμενο που τους προσδίδουν οι συνθήκες που επικρατούν σε αυτήν.

Τέλος, ο οικουμενικός χαρακτήρας των δικαιωμάτων, υπάρχει μόνο σε θεωρητικό διακηρυκτικό επίπεδο και αφορά τη λειτουργία των διεθνών θεσμών και οργανισμών. Όταν φτάνει η ώρα της πρακτικής εφαρμογής, τα δικαιώματα δεν εφαρμόζονται σε έναν ιδεατό «αφηρημένο» και «οικουμενικό» άνθρωπο, αλλά σε έναν πραγματικό, ιστορικά και τοπικά προσδιορισμένο, άνθρωπο, στο πλαίσιο και με τους όρους που καθορίζει η οποιουδήποτε

είδους κοινότητά του¹⁶. Οι αφηρημένες νομικές σχέσεις μπορεί να δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την ισότητα ενώπιον του νόμου, αλλά δεν αναγνωρίζουν, δεν προστατεύουν και δε σέβονται τις ανάγκες, τις επιθυμίες και την ιδιαίτερη ιστορία ενός συγκεκριμένου προσώπου¹⁷. Δυστυχώς για τις θριαμβευτικές διακηρύξεις της επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως οικουμενικής αρχής, οι άνθρωποι που δεν ανήκουν σε καμία συγκεκριμένη οριοθετημένη κοινότητα, δεν αναγνωρίζονται πρακτικά ούτε καν ως φορείς των δικαιωμάτων αυτών, αλλά αντιμετωπίζονται ως «κενά» στη νομοθεσία.

Οι άνθρωποι λοιπόν δε γεννιούνται ούτε υπάρχουν ως ίσοι. Το έθνος, η φυλή, το φύλο, η οικονομική και κοινωνική κατάσταση, αποτελούν την αναγνωρίσιμη ουσία του να ανήκει κανείς στην ανθρωπότητα, παρέχοντας ή στερώντας προνόμια. Έτσι τα δικαιώματα, ως οικουμενικά και απόλυτα, δεν μπορούν να εξυπηρετήσουν πραγματικά ισότιμα όλους τους ανθρώπους.

Για παράδειγμα, το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, του λόγου και του Τύπου, δεν μπορεί να προσφέρει κάτι ουσιαστικό για την επιβίωση ενός αναλφάβητου εργάτη ή αγρότη ο οποίος λιμοκτονεί σε μια αναπτυσσόμενη χώρα¹⁸, ούτε στα παιδιά που μεγαλώνουν στις φαβέλες της Βραζιλίας. Ο διεθνής και ο εθνικός καταμερισμός εργασίας, λειτουργώντας με αμιγώς κερδοσκοπικά κριτήρια, καθιστούν την καθημερινή επιβίωση ως το μόνιμο κορυφαίο πρόβλημα και οδηγούν στην υλική στέρηση και την καταπιεσμένη ύπαρξη και διαβίωση. Για τους δέκτες αυτής της στέρησης και της συνεπακόλουθης καταπίεσης, δεν υπάρχουν καν οι προϋποθέσεις για μια υποφερτή ζωή, πολλώ δε μάλλον για την ανάπτυξη και την έκφραση της προσωπικότητάς τους¹⁹.

Για να δημιουργήσουν συνεπώς τα δικαιώματα αληθινή ισότητα, θα πρέπει να είναι διαφορετικά και να ανταποκρίνονται στις ιδιαίτερες ανάγκες

¹⁶ Παραράς Π., (2010), «Η αδύνατη οικουμενικότητα των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.

¹⁷ Δουζίνας Κ., (2006), «Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 377.

¹⁸ Δουζίνας Κ., (2006), «Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 389.

¹⁹ Gewirth A., (1998), «Self-Fulfilment», Princeton University Press, Πρίνστον, Νιου Τζέρσι.

που έχει ο κάθε άνθρωπος, ανάλογα με τις συνθήκες στις οποίες ζει, και ανάλογα με την κοινότητα στην οποία ανήκει ή, πολύ περισσότερο, στην οποία δεν ανήκει.

Ο οικουμενικός ανθρωπισμός δε λαμβάνει υπόψη την πρακτική εκδήλωσή του στο σύνολο των ανθρωπίνων όντων. Καταλήγει σε έναν ορισμό της ανθρωπότητας τον οποίο θεωρεί αδιαμφισβήτη αληθή, αιώνιο και σταθερό. Ιστορικά όμως, ο νομικός ανθρωπισμός αποτέλεσε στα πρώτα του στάδια έναν βασικό παράγοντα αποκλεισμού από τα δικαιώματα τόσο των αλλοδαπών «βαρβάρων» και των εγχρώμων, όσο και των γυναικών. Οι διάφορες πολιτικές και νομικές φιλοσοφίες που έχουν αναπτυχθεί και εφαρμοστεί, δίνουν ξεχωριστούς και διαφορετικούς ορισμούς η κάθε μία ως προς το τι αποτελεί την ανθρώπινη ουσία και τι προσδίδει πλήρως την ανθρώπινη ιδιότητα.

Συγκεκριμένα, οι φιλελεύθεροι θεωρούν ότι ο νομικός ουμανισμός προστατεύει την ελευθερία και την αξιοπρέπεια του ατόμου. Οι σοσιαλιστές θεωρούν ότι οφείλει να προάγει κυρίως την ισότητα. Οι υποστηρικτές της πολυπολιτισμικότητας πιστεύουν ότι ο νομικός ουμανισμός πρέπει να διασφαλίζει την εκδήλωση των πολλών διαφορετικών αξιών και τρόπων ζωής που καθορίζονται σε κάθε κοινότητα από τις ιδιαίτερες τοπικές συνθήκες και τις ξεχωριστές ιστορικές παραδόσεις²⁰.

Σ' αυτό ακριβώς το σημείο εδράζεται και η διαμάχη μεταξύ του οικουμενισμού και του πολιτισμικού σχετικισμού. Η κάθε πλευρά ορίζει με αξιωματικό και απόλυτο τρόπο την ουσία της ανθρώπινης ιδιότητας υπό το δικό της θεωρητικό πρίσμα, απορρίπτοντας κατηγορηματικά οποιαδήποτε αντίθετη άποψη. Η ουσία όμως της θεωρητικής αυτής αντιπαράθεσης βρίσκεται στην απτή εξουσία που ασκούν τα κυρίαρχα κράτη στο εσωτερικό τους.

Η θέσπιση των δικαιωμάτων εξαρτάται από τις συγκυριακές πολιτικές επιλογές των κρατών, από τη διάρθρωση των θεσμών τους και από τις ιστορικές και πολιτισμικές καταβολές τους. Ένα δικαίωμα λοιπόν υπερισχύει

²⁰ Δουζίνας Κ., (2006), «Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 298.

μόνο όταν η κυρίαρχη κοινότητα του προσδώσει ανώτερη αξία. Όταν διαφοροποιηθούν οι συνισταμένες που καθορίζουν τις αντιλήψεις και τα συμφέροντα της κοινότητας, τίποτα δεν εγγυάται τη συνέχιση της ύπαρξης αυτού του δικαιώματος.

Η ευρέως πλέον διαδεδομένη άποψη, ότι πίσω από τα διαφορετικά και συχνά αντιφατικά συστήματα αξιών των διάφορων κοινωνιών βρίσκονται ορισμένες γενικές αρχές, γενικά αποδεκτές και μη αμφισβητήσιμες, είναι πολύ δύσκολο να τεκμηριωθεί εμπειρικά. Η αντίληψη αυτή ορίζει ότι τα περισσότερα σύγχρονα κράτη έχουν αποδεχθεί τις αξίες της φιλελεύθερης δημοκρατίας και οδεύουν νομοτελειακά προς την πολιτισμική και ηθική ομοιογένεια. Η πλειοψηφία όμως των αρμόδιων εξειδικευμένων επιστημόνων σήμερα, δηλαδή των διεθνολόγων, των ιστορικών, των κοινωνιολόγων και των οικονομολόγων, διατυπώνει μια εντελώς διαφορετική άποψη: ότι ο κατακερματισμός και η πολυφωνία αυξάνεται, οι σύγχρονες κοινωνίες γίνονται περισσότερο άνισες, ανοιχτές και ανταγωνιστικές²¹. Υπό αυτό το πρίσμα, ο σεβασμός σε υπέρτατες γενικές αρχές και αξίες ανθρωπιστικού περιεχομένου, καταργείται πανηγυρικά όταν τίθενται ζητήματα εθνικών συμφερόντων και πολιτικών συγκρούσεων.

Από τη σκοπιά βέβαια των διεθνών νομικών ρυθμίσεων και διαδικασιών, τα ανθρώπινα δικαιώματα οδηγούν σε κάποια ενότητα και ομοιογένεια. Από τη σκοπιά όμως των πολυπληθών αγώνων για ανατροπή της καταπίεσης και της εκμετάλλευσης σε κάθε σημείο του πλανήτη, η ομοιογένεια αυτή τίθεται υπό αίρεση και συχνά καταργείται στην πράξη.

Το να δέχεσαι λοιπόν και να υποστηρίζεις σε θεωρητικό επίπεδο ένα αφηρημένο δικαίωμα, είναι πολύ διαφορετικό από το να κατοχυρώνεις το θεσμικό και νομικό πλαίσιο μέσα από το οποίο το δικαίωμα αυτό θα εφαρμοστεί τελικά στην πράξη. Η πρακτική σημασία δηλαδή των δικαιωμάτων εξαρτάται από το συγκεκριμένο πλαίσιο αναφοράς τους, αφού αυτά εφαρμόζονται σε τοπικό επίπεδο με σκοπό να επιλύσουν ιδιάζοντα

²¹ Λιάκουρας Π., (2009), «Η διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας και η ανάδυση των νέων κρατών στο διεθνές δίκαιο», Εισήγηση στο συνέδριο του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα.

προβλήματα που διαφέρουν από κοινωνία σε κοινωνία. Η επιθυμία υπέρβασης του προβληματισμού αυτού, μας οδηγεί στο να εξετάζουμε τις δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει η παγκόσμια κοινότητα μέσω του διεθνούς δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η παγκόσμια κοινότητα όμως δεν έχει ρυθμιστική εξουσία και αρμοδιότητα στο έδαφος των κυρίαρχων κρατών. Οι κανόνες και οι ηθικές αρχές που αυτή θέτει, μέσω του διεθνούς δικαίου, στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν μπορούν εμπειρικά να επιβληθούν στο εσωτερικό της κάθε ξεχωριστής κοινότητας ανθρώπων. Έτσι, το διεθνές δίκαιο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου καταλήγει να εκλογικεύει και να νομιμοποιεί τις νομοθετικές επιλογές των κρατών²², οι οποίες όμως καθορίζονται από τις ιδιαίτερες συνισταμένες των συνθηκών που επικρατούν σε αυτά και από τα ειδικά εθνικά τους συμφέροντα, χωρίς να έχουν καμία σχέση με την ηθική και τα υψηλά ανθρωπιστικά ιδεώδη που επικρατούν ρητορικά σε υπερεθνικό επίπεδο. Ουσιαστικά, το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καταγράφει επακριβώς τα όσα δικαιούνται οι άνθρωποι παγκοσμίως και τους καλεί να τα ακολουθήσουν και να τα απολαύσουν, με τον τρόπο όμως που θα ορίσουν οι κυβερνήσεις των κρατών.

Συνεπώς, ακόμα και στην εποχή της θεωρητικής επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της φιλελεύθερης δημοκρατίας, αλλά και της παγκοσμιοποίησης των συναλλαγών και των πληροφοριών, δεν υπάρχουν στην πράξη κυρίαρχοι άνθρωποι ή κυρίαρχοι πολίτες, παρά μόνο κυρίαρχα κράτη. Παρατηρείται δυστυχώς η συγκέντρωση και όχι η διάχυση της πολιτικής και οικονομικής εξουσίας, τα ΜΜΕ διεκδικούν έναν ολοένα αυξανόμενο καθοδηγητικό ρόλο, ενώ τα κόμματα περισσότερο συγκρατούν και «σωφρονίζουν» παρά διεκδικούν και απελευθερώνουν. Για τους περισσότερους λοιπόν ανθρώπους παγκοσμίως, η εμπειρία της υποταγής

²² Δουζίνας Κ., (2006), «Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 278.

είναι αυτό που βιώνουν καθημερινά στην πράξη, και όχι η ελευθερία την οποία προτάσσει η ιδεολογία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων²³.

Συμπερασματικά, τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν έχουν σε καμία περίπτωση επικρατήσει απόλυτα στην πράξη. Αντιπροσωπεύουν επί της ουσίας τις μελλοντικές ελπίδες και δυνατότητες θεμελίωσης του οράματος της πραγματικής ανθρώπινης ελευθερίας και του αυτοκαθορισμού των ατόμων. Η νομική τους όμως παράμετρος οδηγεί συχνά εκ νέου στην υποτέλεια, τον καταναγκασμό και των εξωτερικό προσδιορισμό. Έτσι ο σύγχρονος άνθρωπος, ως υποκείμενο των δικαιωμάτων, δηλαδή ως υποκείμενο της αυτονομίας και της ελευθερίας, είναι παράλληλα και υποτελής στο νόμο, καθώς μόνο μέσα από την υποταγή του σε αυτόν μπορεί ενδεχομένως να κατακτήσει την αυτονομία του. Τα δικαιώματα καθορίζονται από το δίκαιο που θεσπίζουν τα κράτη, για να προωθήσουν συγκεκριμένα συμφέροντα αλλά και για να εξυπηρετήσουν τους αντικειμενικούς στόχους των πολιτικών στρατηγικών των κυβερνήσεων. Άρα, ο άνθρωπος δημιουργείται και αναγνωρίζεται ως υποκείμενο από το δίκαιο το οποίο του απονέμει τα δικαιώματά του, και ανήκει στο δίκαιο αυτό που θεσπίζουν οι κυβερνήσεις των κρατών σε όλη τη διάρκεια της ύπαρξής του²⁴.

Σε κάθε περίπτωση βέβαια, ακόμα και για να ενταχθεί ένας άνθρωπος στο υπάρχον δίκαιο και να αποκτήσει έτσι την τυπική αλλά τεράστιας πρακτικής σημασίας αναγνώρισή του ως ανθρώπινο ον, πρέπει να διεκδικήσει την ένταξη αυτή. Τα δικαιώματα δεν ανήκουν απλά στους ανθρώπους εξ ορισμού. Στην πραγματικότητα, τους προσδίδουν την ανθρώπινη ιδιότητα, εφοδιάζοντάς τους με συγκεκριμένες δυνατότητες που τους επιτρέπουν να πραγματώσουν την ελευθερία της βούλησής τους εντός της κοινότητας στην οποία ανήκουν²⁵. Τα δικαιώματα που ευαγγελίζονται οι διεθνείς διακηρύξεις και τα συντάγματα των κρατών δεν είναι καθόλου δεδομένα ή αυτονόητα, ούτε προήλθαν από παρθενογένεση. Συνιστούν

²³ Δουζίνας Κ., (2006), «Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 314.

²⁴ Legendre P., (1988), «Le Desir politique de Dieu: Etudes sur les montages de l'Etat et du Droit », Fayard, Παρίσι, σελ. 225-226.

²⁵ Δουζίνας Κ., (2006), «Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 363.

αποτέλεσμα έντονων πολιτικών αγώνων και συγκρούσεων, ακόμα και επίλογο πολεμικών καταστροφών. Οι δούλοι και οι σκλάβοι σε κάθε περίοδο της παγκόσμιας ιστορίας αντιμετώπιζονταν ως ιδιόμορφα ζώα και όχι ως άνθρωποι, οι γυναίκες μέχρι πρόσφατα στον δυτικό κόσμο στερούνταν πολιτικά δικαιώματα και θεωρούνταν κτήμα των συζύγων τους (σε πολλές κοινωνίες αυτό συνεχίζει να ισχύει), οι εργάτες στα δυτικά βιομηχανικά κράτη δεν ήταν τίποτα περισσότερο από αναλώσιμα εμπορεύματα και απλά «γρανάζια» της παραγωγικής διαδικασίας (όπως είναι και σήμερα σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες), οι κάτοικοι πολλών χωρών της αφρικανικής ηπείρου έχουν χαμηλότερο κατά πολλές δεκαετίες μέσο όρο ζωής από τους δυτικούς πολίτες. Οι φρικαλεότητες της πρόσφατης ιστορίας και οι χασοτικές ανισότητες της σύγχρονης, αποδεικνύουν με κατηγορηματικό τρόπο ότι η ανθρώπινη ιδιότητα δεν μπορεί ποτέ να θεωρηθεί απόλυτα εξασφαλισμένη για όλους. Δε θα πρέπει επιπλέον να ξεχνάμε ότι το δίκαιο και τα εκάστοτε δικαιώματα, αφού θεμελιωθούν και αναγνωριστούν, είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τη βία, καθώς δεν μπορούν να επιβιώσουν χωρίς τη συνδρομή της²⁶.

Οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν πολλές μορφές, όπως είναι η δουλεία, τα βασανιστήρια, οι φυλετικές διακρίσεις, ο ρατσισμός, ο σεξισμός. Ο βασικός όμως στόχος και η θεμελιώδης συνέπεια των παραβιάσεων αυτών, είναι η πλήρης καταστροφή της αίσθησης της ταυτότητας των θυμάτων, η ακύρωση της αυτογνωσίας, του αυτοσεβασμού και της στοιχειώδους αξιοπρέπειάς τους. Τα δικαιώματα δημιουργούνται για να διασφαλίσουν έναν πρωταρχικό σκοπό που βρίσκεται στον πυρήνα της ανθρώπινης ιδιότητας: την αναγνώριση και την εκτίμηση από τον άνθρωπο στον ίδιο του τον εαυτό, την πίστη ότι η ψυχή, το σώμα και η ευρύτερη προσωπικότητά του είναι ξεχωριστά και αξίζουν σεβασμό τόσο από τον ίδιο όσο και από τους άλλους.

Συνεπώς, τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν έχουν επικρατήσει ούτε απόλυτα ούτε ολοκληρωτικά. Είναι διαρκώς υπό αίρεση και ανοιχτά σε μια συνεχή επέκταση και εξάπλωση. Το περιεχόμενό τους δεν μπορεί ποτέ να οριστεί και να περιγραφεί πλήρως. Οι ανάγκες και οι επιθυμίες των

²⁶ Freud S., (1985), «Civilization, Society and Religion », Penguin, Λονδίνο, σελ. 355.

ανθρώπων, οι προκλήσεις που θέτουν οι μηχανισμοί καταπίεσης σε κάθε γωνιά της γης, οδηγούν στον ατέρμονο αγώνα για καθιέρωση νέων δικαιωμάτων και στην αέναη αξίωση για την πραγματική καθολική εφαρμογή των ήδη υπαρχόντων.

Η άποψη που εξέφρασε ο Fukuyama, ως υποστηρικτής της αντίληψης περί οριστικής επικράτησης των αξιών και των αρχών της φιλελεύθερης δημοκρατίας, δηλαδή ότι πλέον «η πάλη για αναγνώριση, η βούληση να διακινδυνεύσει το άτομο τη ζωή του για έναν καθαρά αφηρημένο σκοπό, η παγκόσμια ιδεολογική πάλη που απαιτούσε τόλμη, θάρρος, φαντασία και ιδεαλισμό, θα αντικατασταθεί από τον οικονομικό υπολογισμό, από την ατέρμονη επίλυση τεχνικών προβλημάτων, από περιβαλλοντικά ζητήματα και από την ικανοποίηση εξεζητημένων καταναλωτικών απαιτήσεων» και ότι «δεν μπορούμε να φανταστούμε έναν κόσμο που να είναι ουσιαστικά διαφορετικός από τον σημερινό κόσμο και ταυτόχρονα καλύτερος»²⁷, μπορεί εν μέρει να φαίνεται πρόσκαιρα ορθή για ορισμένες αναπτυσσόμενες δυτικές κοινωνίες, αλλά σε ευρύτερο παγκόσμιο επίπεδο δεν έχει καμία απολύτως σχέση με την πραγματικότητα. Τέτοιοι μεγαλόσχημοι ισχυρισμοί οδηγούνται από τις εξελίξεις στον κάλαθο των αχρήστων, όπως απέδειξαν οι πρόσφατες εξεγέρσεις στην Τυνησία και την Αίγυπτο. Οι λαοί των χωρών αυτών ξεσηκώθηκαν για να ανατρέψουν τα καταδυναστευτικά καθεστώτα δεκαετιών που είχαν τσακίσει κάθε ανθρώπινο δικαίωμά τους, διακινδυνεύοντας και θυσιάζοντας τις ζωές τους, επιδεικνύοντας απaráμιλλο θάρρος, τόλμη και ιδεαλισμό, χωρίς μάλιστα να έχουν κάτι απτά καλύτερο να προσμένουν, και φυσικά χωρίς να ενδιαφέρονται για οικονομικούς υπολογισμούς ή για την κάλυψη εξεζητημένων καταναλωτικών απαιτήσεων.

Επίσης, ουδέποτε χάθηκαν τόσες ζωές σε πολεμικές συγκρούσεις όσες στη σύγχρονη εποχή, ενώ οι γενοκτονίες συνεχίζονται. Σήμερα, η βία, οι αποκλεισμοί, οι ανισότητες κάθε είδους και η τεράστια οικονομική καταπίεση, θίγουν περισσότερους ανθρώπους απ' ό,τι σε οποιαδήποτε άλλη περίοδο της παγκόσμιας ιστορίας.

²⁷ Fukuyama F., (1989), «Have we reached the end of history?», Rand Corporation, Καλιφόρνια, σελ. 22-23

Το να διακηρύττεις λοιπόν την πληρότητα και τη νίκη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε τοπικό επίπεδο, είναι σα να ανακοινώνεις το τέλος της βίας, των ληστειών, των κλοπών, των βιασμών, των φόνων, των πολεμικών συγκρούσεων. Αποτελεί μια φανταστική διακήρυξη που αφορά ουσιαστικά την ελπίδα για ένα καλύτερο αύριο, καθώς στο παρόν ο λογαριασμός των εκκρεμών αγώνων για την κατοχύρωση ανθρωπίνων δικαιωμάτων παραμένει ανοιχτός και ατελείωτος.

Εξάλλου, σε κάθε περίπτωση, τα υπάρχοντα δικαιώματα πάντα θα λειτουργούν ως βάση και μοχλός υποκίνησης αγώνων για νέα και περισσότερα δικαιώματα, οδηγώντας στην επινόηση και στην επιδίωξη καινούριων διεκδικήσεων. Οι διεκδικήσεις αυτές θα απαιτούν και νομοθετική κατοχύρωση, αυξάνοντας το πλήθος των νομικών κανόνων που θεσπίζουν και προστατεύουν ανθρώπινα δικαιώματα. Όσο όμως αυξάνονται οι νομοθετικές ρυθμίσεις και καθίστανται δαιδαλώδεις, τόσο χάνεται η ουσία του πραγματικού σεβασμού των ατόμων στην πράξη. Ενώ τα δικαιώματα οραματίζονται και υπόσχονται ένα καλύτερο μέλλον, η νομική τους θεμελίωση εξαρτάται από τις εκάστοτε συνθήκες του παρόντος και από τις επιλογές των νομοθετικών κατεστημένων. Έτσι, τα δικαιώματα, παρά το γεγονός ότι προσβλέπουν στη βελτίωση του παρόντος και του μέλλοντος, είναι όμηροι του παρελθόντος, καθώς πρέπει να εγκολπώσουν τις όποιες οπισθοδρομικές συνιστώσες των υπαρχόντων θεσμών²⁸.

Ειδικά στο διεθνές δίκαιο, η εντονότατη, σε βαθμό υπερβολής, νομοθετική δραστηριότητα στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και γενικότερα, υποδηλώνει την έλλειψη ενιαίας συγκροτημένης νομοθετικής εξουσίας, αλλά και την αδυναμία πρακτικής και αξιόπιστης εφαρμογής των κανόνων που θεσπίζονται και διακηρύττονται. Οι ΗΠΑ λοιπόν, ως το ισχυρότερο κράτος παγκοσμίως, υποστηρίζει ότι δεν μπορεί να ενταχθεί πλήρως στους κανόνες του διεθνούς δικαίου (βλ. μονομερείς επεμβάσεις και άρνηση της δικαιοδοσίας του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου) και να τους εφαρμόζει με πληρότητα. Με τον τρόπο αυτό, εκφράζουν τη βούλησή τους να λειτουργούν ως παράγοντας συνοχής του διεθνούς δικαίου, ερμηνεύοντάς το

²⁸ Δουζίνας Κ., (2006), «Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 442.

και επεμβαίνοντας δυναμικά για να το επιβάλλουν, όντας όμως εν μέρει έξω από αυτό. Η συνοχή βέβαια που του προσδίδουν με αυτή τους τη στάση και τις ενέργειές τους, αντιπροσωπεύει και εξυπηρετεί πλήρως το εθνικό τους συμφέρον.

Εντούτοις, είναι αναμφίβολα σημαντικό ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα και η διεθνής τους προστασία αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του γενικού διεθνούς δικαίου, ασκώντας σημαντική και ολοένα αυξανόμενη επιρροή στις εξελίξεις, τη δομή, τους θεσμούς και την κεντρική κατεύθυνση του δικαίου αυτού, το οποίο επηρεάζει τις σχέσεις των κρατών, τις ευθύνες και τις δεσμεύσεις τους στο διεθνές πεδίο, αλλά και την εσωτερική τους λειτουργία σε ορισμένες περιπτώσεις²⁹.

Ο θεωρητικός λοιπόν θρίαμβος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η ρητορική επικράτησή τους δε στερούνται σημασίας. Δημιουργούν οικουμενικές συζητήσεις και οδηγούν στη λήψη αποφάσεων στα πλαίσια των διεθνών θεσμών και οργανισμών, δηλαδή λειτουργούν ως μοχλός πίεσης για την καλύτερη εφαρμογή των δικαιωμάτων στο τοπικό επίπεδο του κράτους και της κοινότητας. Ουσιαστικά, στρέφουν το βλέμμα της παγκόσμιας κοινής γνώμης στις διαρκείς παραβιάσεις των δικαιωμάτων, αν και συνήθως επιλεκτικά, διατηρώντας ζωντανή την ελπίδα του μελλοντικού καθολικού σεβασμού των δικαιωμάτων αυτών. Αποτελούν δηλαδή μια ουτοπία που συμβάλλει στην κατανόηση και την αποτίμηση των αθλιότητων που συμβαίνουν στο παρόν³⁰. Ο ουτοπικός χαρακτήρας των δικαιωμάτων είναι κρίσιμος, γιατί χωρίς αυτόν δεν μπορούν πραγματικά να υπάρξουν και να εξελιχθούν. Τα ανθρώπινα δικαιώματα παράγουν πλέον ισχυρή πολιτική και ηθική ενέργεια, περισσότερη από όλες τις υπάρχουσες πολιτικές ιδεολογίες, και χρησιμεύουν ως εγγύηση για όλες τις παρούσες και μελλοντικές εκφάνσεις της ανθρώπινης ιδιότητας.

Στην πράξη τελικά, ο θεωρητικός θρίαμβος και η ρητορική επικράτηση των δικαιωμάτων δεν αποτρέπουν τα πλήγματα που δέχονται αυτά, αλλά

²⁹ Σισιλιάνος Λ. Α., (2010), «Η ανθρώπινη διάσταση του διεθνούς δικαίου», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 7.

³⁰ Δουζίνιας Κ., (2006), «Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 407.

τουλάχιστον ενημερώνουν, επιμορφώνουν και σε ορισμένες περιπτώσεις πιέζουν αποτελεσματικά προς τη μερική ουσιαστική προστασία των ανθρώπων που θίγονται από τις αυθαιρεσίες της κάθε μορφής εξουσίας. Σε καμία όμως περίπτωση δεν πρέπει, προτάσσοντας την επιτυχία σύναψης πολλών διεθνών συμβάσεων και τη διακηρυκτική θριαμβολογία για ένα καλύτερο παρόν και μέλλον, να συγκαλύπτουν τις αθλιότητες του παρόντος και να λειτουργούν ως άλλοθι αποστασιοποίησης από αυτές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η συμπεριφορά των κρατών στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η απόκλιση θεωρίας και πράξης, εξαιτίας του εθνικού συμφέροντος.

3.1. Η συμπεριφορά των κρατών. Η απόκλιση θεωρίας και πράξης στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Όπως αναφέρθηκε, οι πρώτες διεθνείς συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα που διαπνέουν τη σύγχρονη εποχή καταρτίστηκαν αμέσως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η σημαντικότερη από αυτές ήταν η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του 1948. Με τη σύμβαση αυτή, επιχειρήθηκε να καθοριστεί ο τρόπος συμπεριφοράς των κρατών σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα, όχι μόνο στο διεθνές πεδίο αλλά και στο εσωτερικό τους. Όσα κράτη λοιπόν υιοθετούσαν τη Διακήρυξη, αναλάμβαναν να σέβονται κάποιες γενικές αρχές προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στο εσωτερικό τους.

Από την πρώτη στιγμή όμως έγινε σαφές ότι υπήρχαν κράτη τα οποία δεν ήταν διατεθειμένα να εκθέσουν αρμοδιότητες της εσωτερικής τους διάρθρωσης και κυριαρχίας στο διεθνή έλεγχο. Συγκεκριμένα, η Νότιος Αφρική δε συμμετείχε στη σύμβαση, επιλέγοντας να μην ψηφίσει τη διακήρυξη, καθώς η κυβέρνησή της επιθυμούσε να διατηρήσει το καθεστώς υπεροχής των λευκών στο εσωτερικό της χώρας, οι οποίοι ήταν οι μόνοι που είχαν πολιτικά δικαιώματα, αποκλείοντας την πλειοψηφία του πληθυσμού από την πρόσβαση στα δικαιώματα αυτά. Για την τότε κρατούσα αρχή στη Νότιο Αφρική, δεν έπρεπε και δεν μπορούσε σε καμία περίπτωση να υπάρξει ισότητα ανάμεσα στους ανθρώπους που υπάγονταν στη δικαιοδοσία της. Ομοίως, η Σαουδική Αραβία, αρνούμενη να δεχτεί την έννοια της θρησκευτικής ελευθερίας αλλά και την υποχρέωση σεβασμού του καθολικού χαρακτήρα της Διακήρυξης, επέλεξε να μη συμμετέχει.

Επιπλέον, η Σοβιετική Ένωση και πέντε ακόμα χώρες του τότε σοβιετικού μπλοκ, οι οποίες είχαν καθεστώτα που αρνούνταν στην πράξη κάθε είδους πολιτική ελευθερία, απείχαν από τη Διακήρυξη. Δεν προέβαλαν όμως ενστάσεις για τα πολιτικά δικαιώματα που κατοχύρωνε η Διακήρυξη στο εσωτερικό των κρατών, αλλά θεμελίωσαν την άρνησή τους στο πεδίο της διεθνούς πολιτικής, αντιμετωπίζοντας τη σύμβαση αυτή ως μια συγκαλυμμένη επίθεση στις αρχές των σοσιαλιστικών καθεστώτων, στο πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου.

Τα πρώιμα αυτά παραδείγματα άρνησης κρατών να υπαχθούν στο διαμορφούμενο διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναδεικνύουν τη διαχρονική προβληματική, η οποία παραμένει κυρίαρχη και έντονη και σήμερα, για την καθολικότητα που αξιώνουν τα δικαιώματα αυτά στην εφαρμογή τους. Τα κράτη, όπως θα δούμε αναλυτικότερα και στη συνέχεια, επιδιώκουν στην πράξη να διατηρήσουν το δικαίωμά τους στη διαφορετικότητα, αλλά και στην επιλογή του τρόπου που θα ασκούν την κυριαρχία τους στο εσωτερικό τους. Η επιδίωξή τους αυτή εδράζεται στις προϋποθέσεις και τους όρους που θέτει το εθνικό τους συμφέρον, όπως το ερμηνεύει η εκάστοτε κρατούσα αρχή.

Ειδικότερα, στο ζήτημα της εφαρμογής των δικαιωμάτων στο εσωτερικό των κρατών, διαπιστώνεται η εξής προβληματική:

Στην περίπτωση των ανθρώπων των οποίων τα δικαιώματα θίγονται σε ένα κράτος το οποίο έχει αναγνωρίσει το διεθνές δίκαιο και λειτουργεί εν πολλοίς και στο εσωτερικό του με βάση τις γενικές αρχές του δικαίου αυτού, οι θιγόντες έχουν τη δυνατότητα να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους στα εγχώρια δικαιοδοτικά όργανα, και αν δεν ικανοποιηθούν μπορούν να προσφύγουν και στους διεθνείς θεσμούς. Ιδιαίτερα στην Ευρώπη, μπορούν να επιδιώξουν τη δικαίωσή τους στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων³¹. Είναι χαρακτηριστικό, όσον αφορά στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, ότι ενώπιόν του έχουν εισαχθεί υποθέσεις που αφορούσαν

³¹ Ματθίας, Κτιστάκης, Σταυρίτη, Στεφανάκη, (2006), «Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ευρώπη», ΔΣΑ, Αθήνα, σελ. 17-19.

βασανιστήρια σε φυλακές, ακόμα και βάσει σημειώματος σε χαρτί τουαλέτας³².

Στην περίπτωση όμως των ανθρώπων των οποίων τα δικαιώματα καταπατούνται σε ένα κράτος που δεν αναγνωρίζει την καθολική ισχύ του διεθνούς δικαίου, εξαιτίας των θεσμών του κράτους αυτού και του τρόπου λειτουργίας του (για παράδειγμα σε ένα αυταρχικό δικτατορικό καθεστώς), αυτοί που θίγονται δεν έχουν καμία δυνατότητα να διεκδικήσουν την προστασία των δικαιωμάτων τους. Μπορούν μόνο να ελπίζουν στην εξαιρετικά αμφίβολη παρέμβαση άλλων κρατών στο εσωτερικό του δικού τους. Τέτοιου είδους παρεμβάσεις όμως, ακόμα και σε περιπτώσεις κραυγαλέων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, γίνονται σπάνια, και συνήθως πρωταρχικά για λόγους γεωπολιτικών συμφερόντων, και μόνο παρεπόμενα για ανθρωπιστικούς λόγους.

Είναι χαρακτηριστική η πρόσφατη επέμβαση των ΗΠΑ στο Ιράκ, η οποία δεν έγινε για να προστατευθούν τα ανύπαρκτα εδώ και δεκαετίες δικαιώματα του λαού της περιοχής, αλλά για να διασφαλιστούν τα μακροπρόθεσμα γεωπολιτικά συμφέροντα των ΗΠΑ στην ευρύτερη περιοχή.

Είναι επίσης χαρακτηριστική η πρόσφατη φυλάκιση διάσημου και πολυβραβευμένου κινηματογραφικού σκηνοθέτη από το ιρανικό καθεστώς, με τρόπο και για λόγους που αποδεικνύουν ολοκληρωτική καταπάτηση στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η φυλάκιση αυτή, παρά το γεγονός ότι έχει ξεσηκώσει διεθνή κατακραυγή, λόγω της αναγνωρισιμότητας του θύματος, δεν έχει οδηγήσει σε καμία επέμβαση στο εσωτερικό του Ιράν. Κανένα κράτος λοιπόν δεν μπορεί να επιβάλλει στο Ιράν να σεβαστεί στο εσωτερικό του τα ανθρωπιστικά ιδεώδη. Ακόμα και τα ισχυρά κράτη που θεωρητικά θα μπορούσαν, δεν το πράττουν, γιατί κρίνουν ότι μια τέτοια επέμβαση στη συγκεκριμένη συγκυρία περισσότερο θα βλάψει παρά θα ωφελήσει τα γεωπολιτικά και κατ' επέκταση τα εθνικά τους συμφέροντα. Από την πλευρά της φυσικά η κυβέρνηση του Ιράν, κρίνει ότι είναι προς όφελος

³² Σισιλιάνος Λ. Α., (2010), Περιοδικό «Συνήγορος», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, τεύχος 82, σελ. 43.

του εθνικού συμφέροντος της χώρας η άρνηση στους πολίτες της βασικών ελευθεριών και δικαιωμάτων.

Συνεπώς, σε κάθε περίπτωση, προκύπτει ότι το εθνικό συμφέρον των κρατών είναι η αιτία, τόσο για την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όσο και για την έλλειψη διεθνούς δράσης για την προστασία τους. Ακόμα και στις περιπτώσεις που τα κράτη πράγματι επεμβαίνουν, το κάνουν για λόγους ωμού εθνικού συμφέροντος, προστατεύοντας τελικά κάποια ανθρώπινα δικαιώματα μόνο ως πάρεργο. Τα πραγματικά κίνητρα όμως αυτών των επεμβάσεων οδηγούν συνήθως στη διαμόρφωση νοσηρών καταστάσεων, οι οποίες με τη σειρά τους οδηγούν σε νέες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως αποδείχτηκε περίτρανα στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας.

Επί της ουσίας λοιπόν, έχει αποδειχτεί ιστορικά ότι τα κράτη είναι ανίκανα ή απρόθυμα να επέμβουν σε άλλα κράτη για να διασφαλίσουν το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενεργώντας μόνο με όρους κόστους-οφέλους στο διεθνές σύστημα, δηλαδή με τρόπο που να μη διακινδυνεύεται το εθνικό τους συμφέρον.

Η θέση αυτή τεκμηριώνεται από τη διαχρονική συμπεριφορά των κρατών στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η Δύση ασχολούταν ρητορικά με το σεβασμό των δικαιωμάτων, καταδικάζοντας επανειλημμένα τη Σοβιετική Ένωση για τις αμέτρητες παραβιάσεις τους στο εσωτερικό της. Φυσικά όμως δεν υπήρξε καμία επέμβαση δυτικού κράτους σε βάρος της Σοβιετικής Ένωσης, καθώς η τελευταία ήταν πανίσχυρη και οποιαδήποτε τέτοια απόπειρα όχι μόνο θα έφερνε το παρεμβαίνον κράτος σε δυσχερέστατη θέση, αλλά θα διατάρασσε και την παγκόσμια ισορροπία ισχύος. Συνεπώς, οι άνθρωποι που εκτελούνταν, φυλακίζονταν και βασανίζονταν στο εσωτερικό της Ένωσης γιατί επιχειρούσαν να ασκήσουν οποιοδήποτε στοιχειώδες δικαίωμά τους, δεν υπήρχε περίπτωση να προστατευθούν από κανένα διεθνή θεσμό, καμία διεθνή σύμβαση, και οπωσδήποτε από κανένα κράτος. Το μόνο που προσέφερε το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε αυτούς τους ανθρώπους, ήταν η νομιμοποιητική βάση για να ασκείται διεθνής κριτική

σε βάρος της χώρας τους, δηλαδή μόνο μια ηθική δικαίωση σε θεωρητικό επίπεδο, και μάλιστα στο εξωτερικό, δηλαδή στην κοινή γνώμη άλλων, μακρινών λαών.

Αντιστοίχως σήμερα, η Κίνα, ένα πανίσχυρο πλέον κράτος στη σύγχρονη εποχή, παραβιάζει καθημερινά πολλά ανθρώπινα δικαιώματα των πολιτών της, φυλακίζοντας ή «εξαφανίζοντας» για παράδειγμα όποιον τολμάει να εκφράσει πολιτικές διαφωνίες με την ασκούμενη κεντρική πολιτική, φιμώνοντας την ελευθερία του τύπου, της επικοινωνίας μέσω διαδικτύου κλπ. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση της βράβευσης με Νόμπελ Ειρήνης Κινέζου αντικαθεστωτικού για τη δράση του, ο οποίος όμως παραμένει φυλακισμένος στη χώρα του παρά τη διεθνή κατακραυγή. Κανένα κράτος όμως, παρά τις όποιες φραστικές επιθέσεις στην Κίνα για τη στάση της αυτή σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, δεν μπορεί ούτε επιθυμεί πραγματικά να της επιβάλλει το σεβασμό των δικαιωμάτων αυτών. Δεν μπορεί, επειδή η Κίνα είναι πανίσχυρη και μια επέμβαση στο έδαφός της μοιάζει προφανώς αδύνατη, και δεν επιθυμεί, γιατί η Κίνα διαδραματίζει πλέον έναν σημαντικότερο οικονομικό ρόλο στο διεθνές σύστημα. Όταν λοιπόν ένα κράτος μπορεί να κερδίσει οφέλη από τις οικονομικές συμφωνίες που συνάπτει με την Κίνα και να βελτιώσει έτσι τη σχετική του ισχύ διεθνώς, δε θα ριψοκινδυνέψει την προώθηση των εθνικών του συμφερόντων για να «σώσει» τους ανθρώπους των οποίων τα δικαιώματα καταπατώνται συστηματικά.

Επιπρόσθετα, πρέπει να τονιστεί ότι και τα δυτικά κράτη, παρά τη διαρκή και επίμονη ρητορεία τους περί σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πρωτοστατούν συχνά στο να διαπράττουν τα ίδια παραβιάσεις των δικαιωμάτων αυτών. Φυσικά η Δύση, στις περιπτώσεις που οι παραβιάσεις προέρχονται από δυτικά κράτη ή από συμμάχους αυτών, καταλήγει να τις αγνοεί, να μην τις κατακρίνει επαρκώς ή ακόμα και να τις δικαιολογεί³³. Η αντιφατική αυτή στάση οφείλεται στο εθνικό συμφέρον των δυτικών κρατών, το οποίο επιτάσσει τη διατήρηση της «ηθικής υπεροχής» ενώπιον της εγχώριας και της διεθνούς κοινής γνώμης στα ζητήματα των

³³ Baylis J. & Smith St., (2007) «Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής», Εκδόσεις Επίκεντρο Αθήνα, σελ. 869.

ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και στη στρατηγική πολιτική επιλογή να μην εκτίθενται και να μην αμφισβητούνται οι πολιτικές των σύμμαχων χωρών.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα ισχυρών δυτικών κρατών, τα οποία πρωτοστατούν σε θεωρητικό και διακηρυκτικό επίπεδο στην υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και στην κριτική σε βάρος των κρατών που δε τα σέβονται, ενώ τα ίδια παραβιάζουν προκλητικά σε ορισμένες περιπτώσεις τα δικαιώματα αυτά, είναι η Βρετανία και οι ΗΠΑ.

Η Βρετανία έχει δηλώσει κατηγορηματικά τα τελευταία χρόνια ότι θεωρεί τα ανθρώπινα δικαιώματα θεμελιακό συστατικό της εξωτερικής της πολιτικής³⁴, ενώ παρουσιάζεται ως μία από τις χώρες που σέβονται απόλυτα τα δικαιώματα αυτά στο εσωτερικό της.

Ως προς το σκέλος της εξωτερικής πολιτικής, η Βρετανία έχει επανειλημμένα διαψεύσει τις ανωτέρω διακηρύξεις της, συντασσόμενη με τις ΗΠΑ σε πολλές μονομερείς επεμβάσεις σε βάρος άλλων κρατών, με πιο πρόσφατη αυτή εναντίον του Ιράκ. Όταν λοιπόν η Βρετανία έκρινε ότι το εθνικό της συμφέρον στο διεθνές πεδίο επέτασσε να συνδράμει τους συμμάχους της, δηλαδή τις ΗΠΑ, αδιαφόρησε για τη νομιμοποιητική βάση και τις ανθρωπιστικές προεκτάσεις των ενεργειών της. Οι επεμβάσεις αυτές βέβαια έγιναν στο όνομα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά στην πράξη συντελέστηκαν για να εξυπηρετήσουν συγκεκριμένα γεωπολιτικά συμφέροντα και οδήγησαν σε ακόμα ευρύτερες παραβιάσεις των δικαιωμάτων τα οποία υποτίθεται ότι θα προστάτευαν.

Ως προς το σκέλος της εγχώριας πολιτικής, η Βρετανία σημείωσε χαρακτηριστικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με δικαιολογητική βάση την προστασία της εθνικής της ασφάλειας από ενδεχόμενες τρομοκρατικές ενέργειες στο έδαφός της. Πέρα από τις αδικαιολόγητες κρατήσεις ατόμων που μπορεί να εξέφραζαν συμπάθεια προς αναρχικά ή «τρομοκρατικά» ιδεώδη (ακόμα και απλών φοιτητών), είναι συγκλονιστική η περίπτωση της εκτέλεσης ενός Βραζιλιάνου στο μετρό του Λονδίνου, ο οποίος αρνήθηκε να σταματήσει σε έλεγχο της αστυνομίας και θεωρήθηκε ύποπτος

³⁴ Baylis J. & Smith St., (2007) «Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής», Εκδόσεις Επίκεντρο Αθήνα, σελ. 869.

τέλεσης τρομοκρατικής ενέργειας. Όπως τελικά αποδείχτηκε, το συγκεκριμένο άτομο δεν είχε σχέση με τέτοιου είδους ενέργειες. Η κυβέρνηση όμως της Βρετανίας αρνήθηκε να επιβάλλει οποιουδήποτε είδους κυρώσεις ή να αποζημιώσει τους συγγενείς του θύματος για τον αναίτιο αυτό θάνατο, επισημαίνοντας ότι επρόκειτο για ένα δικαιολογημένο σφάλμα στο πλαίσιο της προστασίας της εθνικής της ασφάλειας, αφού το θύμα επιχείρησε να αποφύγει τον έλεγχο από τις αστυνομικές αρχές. Η Βρετανία, με τον τρόπο αυτό, έδωσε ένα σαφές όσο και κυνικό παράδειγμα απόλυτης υπεροχής του εθνικού συμφέροντος σε βάρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ακόμα και στο εσωτερικό των ευνομούμενων δυτικών κρατών, τονίζοντας ότι το εθνικό της συμφέρον, με οποιαδήποτε μορφή (όπως είναι η προστασία της ασφάλειας στο έδαφός της), είναι υπέρτερο και καταλυτικό του δικαιώματος στη ζωή οποιουδήποτε ατόμου, ακόμα και αν το άτομο αυτό δεν απειλεί καν πραγματικά το συμφέρον αυτό.

Οι ΗΠΑ από την πλευρά τους, αποτελούν τον ισχυρότερο και πιο προβεβλημένο υποστηρικτή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων διεθνώς. Τόσο όμως στην εξωτερική όσο και στην εσωτερική τους πολιτική, παραβιάζουν πολύ συχνά τα δικαιώματα αυτά.

Ως προς το σκέλος της εξωτερικής πολιτικής, είναι παρούσες οι επεμβάσεις τους σε διάφορα μέρη του κόσμου, από το Αφγανιστάν ως το Ιράκ, με στόχο να προωθήσουν, ή αλλιώς να επιβάλλουν, τη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Είναι επίσης πολύ πρόσφατοι οι βομβαρδισμοί τους σε διάφορες περιοχές, όπως η πρώην Γιουγκοσλαβία, για τον ίδιο θεωρητικά λόγο. Πρακτικά, οι επεμβάσεις αυτές γίνονται για την προώθηση και τη διασφάλιση των γεωπολιτικών τους συμφερόντων, δηλαδή την προάσπιση του εθνικού τους συμφέροντος, όπως το ερμηνεύουν οι εκάστοτε κυβερνήσεις τους. Στο πλαίσιο των επεμβάσεων αυτών, παραβιάζονται κατά κόρον θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, είτε με το βομβαρδισμό και τη θανάτωση αμάχων, είτε με την αποστολή μισθοφόρων οι οποίοι προβαίνουν σε αναίτιες εκτελέσεις, φυλακίσεις και βασανιστήρια των «αντιπάλων», είτε με την πλήρη διάλυση κοινωνικών δομών και τη δημιουργία χαοτικών συνθηκών στις χώρες που δέχονται την επέμβαση, οι οποίες οδηγούν με τη σειρά τους σε νέες κατάφωρες παραβιάσεις δικαιωμάτων. Για τις ΗΠΑ βέβαια, οι

επεμβάσεις αυτές γίνονται, όπως διακηρύττουν, για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στην πράξη όμως, διεκδικούν το προνόμιο να επιβάλλουν δεσμευτικά τα δικαιώματα, όπως αυτές τα ορίζουν, σε λαούς άλλων κρατών, χωρίς φυσικά να αναγνωρίζουν σε αυτούς τους λαούς το δικαίωμα να ορίσουν με τη σειρά τους τα δικαιώματα που πρέπει να τηρούνται στις ίδιες τις ΗΠΑ (όπως είναι π.χ. η κατάργηση της θανατικής ποινής). Επιπλέον, ανάλογα με τις συμμαχίες τους σε διεθνές επίπεδο, αντιμετωπίζουν εντελώς διαφορετικά τη Σαουδική Αραβία από το Ιράν, ενώ και στις δύο αυτές χώρες τα ανθρώπινα δικαιώματα παραβιάζονται σχεδόν με τον ίδιο τρόπο και στον ίδιο βαθμό ³⁵.

Ως προς το σκέλος της εγχώριας πολιτικής, είναι χαρακτηριστική η περίπτωση της φυλακής που λειτουργεί στη βάση του Γκουαντάναμο, στην οποία οι ΗΠΑ κρατούν επ' αόριστον άτομα ύποπτα (και όχι καταδικασμένα) για τρομοκρατικές ενέργειες, χωρίς να τους αναγνωρίζουν οποιοδήποτε έστω στοιχειώδες ανθρώπινο δικαίωμα, και σε συνθήκες που καταπατούν κάθε έννοια ανθρώπινης υπόστασης και αξιοπρέπειας. Σε παρόμοιες συνθήκες κρατούν μάλιστα και δικό τους νεαρό στρατιώτη, ο οποίος κατηγορείται για αποκάλυψη κρατικών μυστικών που θέτουν σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια. Όλες αυτές οι ενέργειες δικαιολογούνται από τις ΗΠΑ με την κυνική επίκληση του εθνικού τους συμφέροντος, για την προστασία του οποίου τις κρίνουν ως επιβεβλημένες και αναγκαίες.

Σχετικά με την υποκριτική αυτή συμπεριφορά των ΗΠΑ και της Βρετανίας στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι υπόλοιπες δυτικές χώρες ασκούν κατά καιρούς κάποια κριτική σε ρητορικό επίπεδο, δεν προβαίνουν όμως φυσικά σε καμία πρακτική ενέργεια για να διασφαλίσουν τη μη καταπάτηση των δικαιωμάτων αυτών. Αυτό συμβαίνει για δύο λόγους:

Πρώτον, κανένα δυτικό κράτος το οποίο ευαγγελίζεται την επικράτηση και τον απόλυτο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν είναι αναμάρτητο όσον αφορά στις παραβιάσεις των δικαιωμάτων αυτών.

³⁵ Κονδύλης Π., (1999), Περιοδικό «Νέα κοινωνιολογία», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, τεύχος 25.

Δεύτερον, η Βρετανία και οι ΗΠΑ είναι ισχυρότατοι σύμμαχοι των δυτικών κρατών και οι βασικότεροι παράγοντες καθορισμού τόσο της δυτικής διεθνούς πολιτικής όσο και των δυτικών διεθνών οικονομικών συναλλαγών.

Συνεπώς, δε συμφέρει κανένα δυτικό κράτος να διαταράξει τις διμερείς σχέσεις του με καμία από τις δύο αυτές χώρες.

Σε κάποιες περιπτώσεις βέβαια, έχει υπάρξει ριζική βελτίωση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο εσωτερικό ορισμένων κρατών, λόγω της διεθνούς πίεσης προς αυτήν την κατεύθυνση. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η Νότιος Αφρική, η οποία αναγκάστηκε να καταργήσει το καθεστώς του απαρτχάιντ, δηλαδή του απόλυτου αποκλεισμού των εγχρώμων από την πρόσβαση σε στοιχειώδη ανθρωπίνια δικαιώματα, χάρη στην πίεση που της ασκήθηκε από τη διεθνή κοινή γνώμη και συνεπακόλουθα από τις κυβερνήσεις αρκετών, δυτικών κυρίως, κρατών³⁶. Η Νότιος Αφρική όμως ήταν μία χώρα με αδύναμη στρατηγικά διεθνή παρουσία και με ένα καθεστώς που διακήρυττε ότι ασπάζοταν τις βασικές αξίες του δυτικού πολιτισμού³⁷. Στις περιπτώσεις άλλων κρατών, όπως το Ιράν, τα οποία αρνούνται κατηγορηματικά αυτές τις αξίες και κυβερνώνται από πλήρως αυταρχικά καθεστώτα χωρίς κανέναν θεσμό κράτους δικαίου, τέτοια μετάβαση είναι σχεδόν αδύνατον να προκύψει από την άσκηση διεθνών πιέσεων.

3.2. Συμπεράσματα με βάση τη συμπεριφορά των κρατών στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο καθοριστικός ρόλος του εθνικού συμφέροντος στην απόκλιση που παρατηρείται μεταξύ θεωρίας και πράξης.

Συμπερασματικά, με βάση τη συμπεριφορά των κρατών στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διαπιστώνουμε ότι ισχύουν τα εξής:

- 1) Τα κράτη, τόσο αυτά που ασπάζονται τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου όσο και αυτά που τις αρνούνται, αγνοούν ολοκληρωτικά τα ανθρωπίνια δικαιώματα, όταν κρίνουν ότι αυτά

³⁶ Klotz A., (1999), «Norms in International Relations: The Struggle Against Apartheid», Cornell University Press, Ithaca and London.

³⁷ Baylis J. & Smith St., (2007) «Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής», Εκδόσεις Επίκεντρο Αθήνα, σελ. 870.

συγκρούονται με τις πολιτικές επιλογές που προωθούν το εθνικό τους συμφέρον.

- 2) Το εθνικό συμφέρον, όπως το ερμηνεύουν οι κυβερνήσεις τόσο των δημοκρατικών κρατών όσο και των κρατών με αυταρχικά καθεστώτα, συνίσταται συχνά στην καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εγχώριο πεδίο.
- 3) Τα κράτη δεν επεμβαίνουν ποτέ αποκλειστικά για να προστατέψουν τα ανθρώπινα δικαιώματα που θίγονται σε ένα άλλο κράτος, αλλά πρωταρχικά για να διασφαλίσουν το εθνικό τους συμφέρον στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, δηλαδή τα στρατηγικά γεωπολιτικά τους συμφέροντα.
- 4) Οι επεμβάσεις στο όνομα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορούν να γίνουν μόνο σε βάρος στρατηγικά αδύναμων κρατών, και είναι απίθανο να συντελεστούν σε βάρος χωρών που διατηρούν ισχυρή θέση στο διεθνές σύστημα.
- 5) Οι διεθνείς πιέσεις και η διεθνής κοινή γνώμη μπορούν να οδηγήσουν σε θετικές αλλαγές σε κράτη που παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, μόνο όταν τα κράτη αυτά βρίσκονται χαμηλά στο διεθνή συσχετισμό ισχύος.
- 6) Η θεωρητική επικράτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων απέχει πολύ από τον τρόπο πρακτικής εφαρμογής τους. Η υποκρισία των κρατών στο ζήτημα αυτό είναι θεμελιακό στοιχείο της άσκησης της εγχώριας και εξωτερικής πολιτικής τους, και γίνεται για λόγους απόκτησης ρητορικής ηθικής υπεροχής στο πεδίο των διεθνών σχέσεων, η οποία χρησιμοποιείται συχνά για να νομιμοποιήσει διεθνείς στρατηγικές κινήσεις άσχετες με τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- 7) Οι άνθρωποι των οποίων τα δικαιώματα παραβιάζονται σε κράτη που λειτουργούν με βάση το κράτος δικαίου και σέβονται τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου, μπορούν να ελπίζουν ότι θα επιτύχουν την τελική προστασία των δικαιωμάτων τους στο εγχώριο δικαιοσύνη σύστημα. Ειδικά στην Ευρώπη, μπορούν, αν δε δικαιωθούν στη χώρα τους, να αξιώσουν από διεθνείς θεσμούς την προστασία των δικαιωμάτων τους.

8) Οι άνθρωποι των οποίων τα δικαιώματα παραβιάζονται σε κράτη στα οποία δεν υπάρχει κράτος δικαίου και δεν αναγνωρίζονται οι γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου, δεν μπορούν να ελπίζουν σε οποιαδήποτε πιθανότητα σεβασμού των δικαιωμάτων τους. Μπορούν να προσμένουν μόνο μια εξαιρετικά αμφίβολη επέμβαση άλλων κρατών υπέρ των δικαιωμάτων τους, μόνο στην περίπτωση που η χώρα τους είναι ανίσχυρη στρατηγικά στο διεθνές σύστημα. Επίσης, μπορούν να προσμένουν άσκηση διεθνών πιέσεων υπέρ τους, κυρίως ρητορικών, οι οποίες ενδέχεται να καταστούν αποτελεσματικές μόνο εφόσον η χώρα τους βρίσκεται χαμηλά στο διεθνή συσχετισμό ισχύος. Στην περίπτωση που η χώρα τους έχει, με οποιοδήποτε τρόπο, ισχυρή θέση στο διεθνές σύστημα, δεν μπορούν να ελπίζουν σε τίποτα.

Στην τελευταία αυτή περίπτωση, οι άνθρωποι που στερούνται βασικών δικαιωμάτων, όσοι φυλακίζονται, βασανίζονται ή σκοτώνονται αναίτια, αυτοί που δεν μπορούν να εκφραστούν ή να ορίσουν έστω στο ελάχιστο τον εαυτό τους, μπορούν ουσιαστικά να στηριχθούν μόνο στις δικές τους δυνάμεις για την ανατροπή των καθεστώτων που καταργούν τα δικαιώματά τους και την ουσία της ανθρώπινης υπόστασής τους, κάτι που θα αναλύσουμε διεξοδικά στη συνέχεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η απόκλιση μεταξύ της θεωρητικής επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της πρακτικής εφαρμογής τους. Περιπτωσιολογικές μελέτες.

4.1. Εισαγωγή. Κατηγοριοποίηση περιπτωσιολογικών μελετών.

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετάσουμε συνοπτικά τις περιπτώσεις κρατών που πρωτοστατούν, τουλάχιστον σε θεωρητικό επίπεδο, στην υπεράσπιση και τη διάδοση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μελετώντας την πρακτική τους στον τομέα αυτό, η οποία αναδεικνύει με emphaticό τρόπο την απόκλιση που υπάρχει μεταξύ της ρητορικής επικράτησης των δικαιωμάτων και της εφαρμογής τους στην πράξη.

Αρχικά θα δοθεί βαρύτητα στην περίπτωση της Ελλάδας, μιας μικρής μεν χώρας, με σημαντικότερους όμως ιστορικούς δεσμούς με τα ανθρωπιστικά ιδεώδη και τα σχετικά δικαιώματα, με στόχο να διερευνηθεί η συμπεριφορά των λιγότερο ισχυρών κρατών στον τομέα αυτό, τόσο σε ρητορικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο.

Στη συνέχεια, θα εξεταστούν συνοπτικά οι περιπτώσεις των ισχυρών δυτικών κρατών που έχουν πρωτοστατήσει στη θεωρητική επικράτηση και κυριαρχία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς η συμπεριφορά τους είναι καθοριστικής σημασίας για την απόκλιση που παρατηρείται μεταξύ θεωρίας και πράξης στον τομέα αυτόν.

Έπειτα, θα εξεταστούν ενδεικτικά ορισμένες περιπτώσεις ανερχόμενων στο διεθνή συσχετισμό ισχύος αναπτυσσόμενων χωρών, καθώς η συμπεριφορά των κρατών αυτής της κατηγορίας θα προσδιορίσει καίρια τις μελλοντικές εξελίξεις στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παγκοσμίως.

4.2. Περιπτωσιολογικές μελέτες. Η περίπτωση της Ελλάδας.

Θα εξετάσουμε πρώτα την περίπτωση μιας μικρής χώρας, με ιδιαίτερα όμως ιστορική σημασία στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,

για να διαπιστώσουμε αν η απόκλιση μεταξύ της θεωρητικής επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της πρακτικής εφαρμογής τους είναι χαρακτηριστικό μόνον της πολιτικής των ισχυρών κρατών, τα οποία έχουν ευρύτατα στρατηγικά συμφέροντα να εξυπηρετήσουν, ή κάθε κυρίαρχου κράτους ανεξαρτήτως ισχύος και δυνατότητας διεθνούς παρέμβασης.

Η Ελλάδα θεωρείται, με βάση την Ιστορία, η χώρα που «γέννησε» τη δημοκρατία, με άλλα λόγια η χώρα που δημιούργησε και καθιέρωσε τα πρώτα θεμελιώδη ατομικά και πολιτικά δικαιώματα. Επίσης, πρόκειται σήμερα για ένα σύγχρονο αναπτυγμένο κράτος, το οποίο διαθέτει ένα από τα πιο δημοκρατικά και φιλικά προς τα ανθρώπινα δικαιώματα Σύνταγμα, ενώ έχει συνυπογράψει τις περισσότερες σημαντικές διεθνείς συμβάσεις και έχει αποδεχτεί, και με συνταγματική πρόβλεψη και κατοχύρωση, όλες τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου που διέπουν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Παράλληλα, είναι μια από τις λίγες δυτικές χώρες που βίωσαν πρόσφατα τις συνέπειες που επιφέρουν τα αυταρχικά καθεστώτα τα οποία καταπατούν τα δικαιώματα αυτά, τόσο στις ζωές των πολιτών, όσο και στην ομαλή ανάπτυξη και τις διεθνείς σχέσεις ενός κράτους, έχοντας υποστεί πριν από λίγες δεκαετίες την καταστροφική διακυβέρνηση μιας σκληρής στρατιωτικής δικτατορίας.

Λόγω λοιπόν της δημοκρατικής της παράδοσης, του τρέχοντος Συντάγματός της, της πρόσφατης δυσμενούς εμπειρίας της, αλλά και της σαφέστατης επίσημης θέσης της για πλήρη υποστήριξη στη διεθνή επικράτηση και εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θα περίμενε κανείς ότι η Ελλάδα είναι ένα κράτος το οποίο πρωτεύει στο σεβασμό των δικαιωμάτων αυτών, δεδομένου μάλιστα ότι δεν έχει γεωπολιτικά συμφέροντα παγκόσμιας εμβέλειας να προστατεύσει.

Η πραγματικότητα όμως διαψεύδει δυστυχώς συχνά αυτές τις εύλογες προσδοκίες. Η Ελλάδα εμφανίζεται να υστερεί στην πράξη στην πλήρη εφαρμογή και των ουσιαστικό σεβασμό αρκετών βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Συνοπτικά, αναφορικά με τη συμπεριφορά της Ελλάδας σε σχέση με τα δικαιώματα αυτά, ισχύουν τα εξής:

α) Η Ελλάδα δεν έχει ακόμα κυρώσει, δηλαδή δεν έχει ενσωματώσει με αυξημένη τυπική ισχύ στο εσωτερικό της δίκαιο, κρίσιμα Πρωτόκολλα της κορυφαίας σημασίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), με βάση την οποία απονέμει δικαιοσύνη το ΕΔΔΑ στις χώρες που μετέχουν στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Ειδικότερα, δεν έχει κυρώσει το 4^ο Πρωτόκολλο, που αφορά στην απαγόρευση φυλάκισης για χρέος, στην ελευθερία κυκλοφορίας και στην απαγόρευση απέλασης ορισμένων προσώπων, αν και έχει κυρώσει το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, το οποίο ρυθμίζει ad hoc στο άρθρο 11 τα θέματα αυτά. Επίσης, δεν έχει κυρώσει το 12^ο Πρωτόκολλο, που τροποποιεί το άρθρο 14 της ΕΣΔΑ για την απαγόρευση των διακρίσεων.

β) Η Ελλάδα έχει καταδικαστεί πολλές φορές και συνεχίζει να καταδικάζεται διαρκώς από το ΕΔΔΑ για παραβίαση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, που αφορά το δικαίωμα των ανθρώπων στη χρηστή απονομή δικαιοσύνης. Οι καταδίκες αυτές αφορούν κυρίως την υπερβολική καθυστέρηση εκδίκασης πολλών υποθέσεων ποινικής, αστικής και διοικητικής φύσης, η οποία φτάνει στο σημείο να θεωρείται αρνησιδικία.

γ) Η Ελλάδα έχει καταδικαστεί πολλάκις για παραβίαση των άρθρων 2 και 3 της ΕΣΔΑ, που αφορούν το δικαίωμα στη ζωή και την απαγόρευση των βασανιστηρίων, της αστυνομικής βίας, της απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης. Οι καταδίκες αυτές συναρτώνται με το πρόβλημα υπερπληθυσμού των ελληνικών φυλακών, ο οποίος οδηγεί σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση των κρατουμένων, καθώς και με την άσκηση αναίτιας και δυσανάλογης αστυνομικής βίας και κακομεταχείρισης, ιδίως σε περιπτώσεις αλλοδαπών, προσφύγων που ζητούν άσυλο και Ρομά³⁸.

δ) Η Ελλάδα έχει καταδικαστεί για παραβίαση του άρθρου 9 της ΕΣΔΑ, που αφορά την ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Οι καταδίκες αυτές οφείλονται ιδίως σε περιπτώσεις προσηλυτισμού από την πλευρά του ελληνικού κράτους, καθώς και άρνησης λειτουργίας ευκτηρίων οίκων.

³⁸ Σισιλιάνος Λ. Α., (2010), Περιοδικό «Συνήγορος», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, τεύχος 82, σελ. 44.

ε) Η Ελλάδα έχει καταδικαστεί για παραβίαση του άρθρου 1 του 1^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, που αφορά την προστασία της ιδιοκτησίας.

στ) Η Ελλάδα έχει καταδικαστεί για παραβίαση του άρθρου 11 της ΕΣΔΑ, που αφορά την ελευθερία του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι. Οι καταδίκες αυτές αφορούν κυρίως τις περιπτώσεις απαγόρευσης σε μειονοτικές ομάδες να ιδρύουν ενώσεις και να οργανώνονται σε αυτές.

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι ένα κράτος το οποίο έχει ιστορική παράδοση δημιουργίας και κατοχύρωσης των θεμελιακών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καταδικάζεται πολύ συχνά από τα αρμόδια διεθνή δικαιοδοτικά όργανα για σοβαρές παραβιάσεις βασικών δικαιωμάτων, όμοιες με αυτές για τις οποίες καταδικάζονται χώρες που στερούνται δημοκρατικής παράδοσης και συνεκτικών θεσμών κράτους δικαίου.

Στις περισσότερες περιπτώσεις καταδίκης βέβαια, δεν υπάρχει πραγματική πρόθεση από το ελληνικό κράτος για τις παραβιάσεις αυτές. Οι τελευταίες οφείλονται κυρίως σε δομικά προβλήματα οργάνωσης και έλλειψης υποδομών του ελληνικού κράτους. Επίσης, η Ελλάδα βρίσκεται σε μία εξαιρετικά ευαίσθητη γεωγραφική θέση, ως σύνορο ουσιαστικά της Ευρώπης προς την Αφρική και την Ασία, κάτι που την καθιστά πολύ πιο ευάλωτη από άλλες χώρες στην εισροή μεγάλων κυμάτων μεταναστών και πρόσφυγων. Εξάλλου, υπάρχουν διεθνείς συμφωνίες που επιβαρύνουν τη θέση της στον τομέα αυτό, καθώς προβλέπουν τη δυνατότητα ευρωπαϊκών χωρών να επιστρέφουν τους μετανάστες και τους πρόσφυγες στη χώρα από την οποία πρώτα εισήλθαν σε ευρωπαϊκό έδαφος³⁹.

Όλα αυτά όμως δεν αναιρούν το γεγονός των διαρκών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και την καθοριστική επιρροή που έχει σε αυτές το εθνικό συμφέρον της Ελλάδας. Όταν δηλαδή οι μετανάστες ή οι πρόσφυγες αντιμετωπίζονται από το ελληνικό κράτος ως αντικείμενα που μπορούν και πρέπει να στοιβαχτούν κατά δεκάδες σε λίγα τετραγωνικά, με την πειθώ συνήθως υπέρμετρης αστυνομικής βίας, δεν πρόκειται μόνο για ένα

³⁹ ΕΚ, Κανονισμός αριθ. 343/18.02.2003 («Δουβλίνο II»).

πρόβλημα έλλειψης υποδομών, αλλά επί της ουσίας για μια συνειδητή πολιτική επιλογή που εφαρμόζεται με σκοπό να αποθαρρύνει άλλους επίδοξους μετανάστες ή πρόσφυγες να εισέλθουν στο ελληνικό έδαφος. Πρόκειται συνεπώς για μια συνειδητή έλλειψη αξιοπρεπούς και ανθρώπινης μεταχείρισης, καθώς η Ελλάδα κρίνει ότι το εθνικό της συμφέρον, υπό το πρίσμα τόσο της εξωτερικής όσο και της εγχώριας πολιτικής, τίθεται σε κίνδυνο από τα αθρόα κύματα αλλοδαπών που εισρέουν στη χώρα. Επίσης, όταν απαγορεύεται σε μειονότητες να αυτοπροσδιοριστούν ιδρύοντας δικές τους ενώσεις, ακόμα και χωρίς αυτές να παραβιάζουν τις σχετικές νομικές προϋποθέσεις, πρόκειται για ένα κατεξοχήν ζήτημα προστασίας εθνικού συμφέροντος, καθώς το ελληνικό κράτος προβαίνει στις απαγορεύσεις αυτές κρίνοντας ότι οι ενέργειες αυτοκαθορισμού των μειονοτήτων θέτουν σε κίνδυνο την εθνική άμυνα και μακροπρόθεσμα την πληθυσμιακή ομοιογένεια και την ασφάλεια της χώρας.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι ακόμα και μικρά κράτη, χωρίς παγκόσμιας εμβέλειας στρατηγικά γεωπολιτικά συμφέροντα, με κορυφαία δημοκρατική παράδοση, εξαιρετικού επιπέδου κράτος δικαίου και ενεργότατη συμμετοχή στη διεθνή ανάδειξη και την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, παραβιάζουν συστηματικά βασικά δικαιώματα στο έδαφός τους, για λόγους που επί της ουσίας άπτονται πλήρως του εθνικού τους συμφέροντος. Συνεπώς, ακόμα και σε κράτη αυτής της κατηγορίας, παρατηρείται συχνά σημαντική απόκλιση μεταξύ της επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε θεωρητικό επίπεδο και της πρακτικής εφαρμογής τους.

4.3. Περιπτωσιολογικές μελέτες. Οι περιπτώσεις των ισχυρών δυτικών κρατών.

Στο σημείο αυτό θα εξετάσουμε συνοπτικά τη συμπεριφορά ισχυρών δυτικών κρατών, που πρωτοστατούν παγκοσμίως στην ανάδειξη της θέσης περί πλήρους επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και υποχρέωσης απόλυτου διεθνούς σεβασμού αυτών.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ

Όπως ήδη αναφέρθηκε ανωτέρω, πρόκειται για το κράτος το οποίο προπορεύεται διεθνώς στη ρητορεία υπέρ του καθολικού και παγκόσμιου χαρακτήρα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας των ΗΠΑ του 1776 αποτέλεσε το κομβικό σημείο απαρχής της καθιέρωσης των δικαιωμάτων αυτών στη νεώτερη εποχή, τουλάχιστον για τον δυτικό κόσμο. Επίσης, πρόκειται για ένα πανίσχυρο κράτος το οποίο εμφανίζεται διαρκώς αποφασισμένο να υποβάλλει έντονες συστάσεις, να επιβάλλει διεθνείς κυρώσεις, αλλά ακόμα και να προβεί σε ενέργειες άμεσης επέμβασης σε βάρος κρατών που καταπατούν συστηματικά τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επιπρόσθετα, πρόκειται για ένα κράτος με εξαιρετικά προωθημένες και προοδευτικές δομές, στο οποίο παρατηρείται το μοναδικό ίσως παγκοσμίως φαινόμενο να έχει ελπίδες να εκλεγεί πρόεδρος σχεδόν ο οποιοσδήποτε πολίτης της χώρας, ανεξαρτήτως κοινωνικού και οικονομικού υποβάθρου.

Εντούτοις, είναι ταυτόχρονα το κράτος το οποίο προβαίνει σε διαρκείς παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό του. Είναι το κράτος που αποφασίζει και εκτελεί μονομερείς πολεμικές ενέργειες σε βάρος άλλων λαών, βομβαρδίζοντας και εισβάλλοντας σε άλλες χώρες, αντιμετωπίζοντας τους αμέτρητους θανάτους αθώων και αμάχων πολιτών που προκαλεί ως θεμιτές παράπλευρες απώλειες, και μάλιστα χρησιμοποιώντας ως άλλοθι, με απίστευτο πολιτικό κυνισμό, τα ίδια τα δικαιώματα που καταργεί με τις πράξεις του, ενώ η πραγματική του επιδίωξη είναι η διασφάλιση των γεωπολιτικών συμφερόντων του σε περιοχές κρίσιμες για τον διεθνή συσχετισμό ισχύος. Οι πρόσφατες επεμβάσεις του στο Αφγανιστάν και το Ιράκ είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα, ενώ η χειραγώγηση από την πλευρά του ενός διεθνούς οργανισμού όπως το ΝΑΤΟ στο να προβεί στους εξοντωτικούς βομβαρδισμούς στην πρώην Γιουγκοσλαβία το 1999, συνιστά μνημείο πολιτικού κυνισμού και αμοραλισμού.

Στα ίδια ζητήματα, είναι το κράτος που επιλέγει να αγνοεί επιδεικτικά μαζικές γενοκτονίες, ενώ διαθέτει τα μέσα και την ισχύ να τις σταματήσει, όταν

αυτές αφορούν χώρες τις οποίες θεωρεί μειωμένης στρατηγικής σημασίας για τα συμφέροντά του.

Είναι το κράτος που αναθέτει με αστρονομικά ποσά πολεμικές ενέργειες σε εταιρίες μισθοφόρων, στις οποίες επιτρέπει ατιμώρητα να διαλύουν κάθε έννοια ανθρωπίνου δικαιώματος προβαίνοντας σε μαζικές σφαγές και βασανιστήρια, στη διάρκεια επιχειρήσεων που αποσκοπούν στην ενίσχυση της κυριαρχίας του σε άλλες περιοχές.

Είναι επίσης το κράτος που ενισχύει και συντηρεί διαχρονικά φίλα προσκείμενα σε αυτό αυταρχικά, δικτατορικά και δολοφονικά καθεστώτα, τα οποία ευθύνονται για μερικές από τις σοβαρότερες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη σύγχρονη εποχή, με σκοπό να διασφαλίσει τα διεθνή στρατηγικά του συμφέροντα.

Είναι επιπλέον το κράτος που φυλακίζει υπόπτους σε απάνθρωπες συνθήκες, κρατώντας τους και βασανίζοντάς τους για χρόνια χωρίς δίκη⁴⁰. Για το λόγο αυτό αντιμετωπίστηκε από διεθνή δικαιοδοτικά όργανα ως απαγορευμένος τρόπος έκδοσης, όπως στην υπόθεση Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου⁴¹, καθώς θεωρήθηκε πιθανό ότι ορισμένα άτομα θα υποβάλλονταν σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση, εφόσον εκδίδονταν στις ΗΠΑ.

Είναι τέλος το κράτος που τοποθετεί σε πρώτη μοίρα τις διεθνείς οικονομικές του συναλλαγές, συνάπτοντας πλήθος εμπορικών συμφωνιών με ισχυρές χώρες που καταπατούν καθημερινά τα ανθρωπίνα δικαιώματα χιλιάδων ανθρώπων, όπως η Κίνα, ενώ σε λιγότερα ισχυρά κράτη, τα οποία επίσης καταπατούν ανθρωπίνα δικαιώματα, επεμβαίνει κατά το δοκούν.

Συμπερασματικά, οι ΗΠΑ είναι σε θεωρητικό επίπεδο ο σημαντικότερος υποστηρικτής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων διεθνώς, ενώ στην πράξη τα καταπατούν συχνά με προκλητικό τρόπο και δε διστάζουν να τα χρησιμοποιούν ως υποτιθέμενη νομιμοποιητική βάση των ενεργειών που

⁴⁰ Αρχείο Διεθνούς Αμνηστίας, (06.02.2006), «Guantánamo Bay - a human rights scandal»

⁴¹ ΕΔΔΑ, 07.07.1989, Σειρά Α', τ. 161.

προάγουν αποκλειστικά το εθνικό τους συμφέρον, οι οποίες συνιστούν συνήθως από μόνες τους κατάφωρες παραβιάσεις των δικαιωμάτων αυτών.

Οι ΗΠΑ λοιπόν αποτελούν σήμερα το πλέον κλασικό παράδειγμα απόκλισης μεταξύ της θεωρητικής επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της πρακτικής εφαρμογής τους. Οι ενέργειές τους είναι ουσιαστικά σε πολλές περιπτώσεις το σύγχρονο αντίστοιχο της συμπεριφοράς των αρχαίων Αθηναίων στην περίπτωση των Μηλίων. Όπως οι Αθηναίοι τότε, έτσι και οι ΗΠΑ σήμερα, παρά τις επίμονες διακηρύξεις τους για απόλυτο σεβασμό στις αρχές της δημοκρατίας και στα ανθρώπινα δικαιώματα, δε διστάζουν να προβούν σε σφαγές για να εδραιώσουν το εθνικό τους συμφέρον.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

Πρόκειται για ένα επίσης ισχυρό κράτος, μέχρι πρότινος αυτοκρατορία παγκοσμίου βεληνεκούς, το οποίο έχει, από την εποχή ήδη της Μάγκνα Κάρτα, σημαντικότερη δημοκρατική παράδοση και ιστορία θεμελίωσης βασικών ατομικών, πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Είναι μια χώρα που ασπάζεται πλήρως τις αρχές του φιλελευθερισμού, με εξαιρετική ανεκτικότητα και ικανότητα αφομοίωσης της διαφορετικότητας, όπως και με κομβικές ιστορικές στιγμές διεκδικήσεων και κατακτήσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών.

Εντούτοις, είναι επίσης μία χώρα που δε διστάζει να περιστείλει στο έπακρο ατομικές ελευθερίες στο όνομα της εθνικής ασφάλειας και να συμμετέχει πρόθυμα σε μονομερείς πολεμικές ενέργειες συμμάχων της όπως οι ΗΠΑ, ισχυριζόμενη ότι έτσι προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ στην πραγματικότητα τα καταπατά προσδοκώντας στρατηγικά οφέλη από τέτοιου είδους επεμβάσεις.

Επίσης, είναι μια χώρα που θεωρεί δικαιολογημένη τη δολοφονία αθώου αλλοδαπού υπηκόου εφόσον αυτός προσπάθησε να αποφύγει τον

αστυνομικό έλεγχο⁴², χωρίς να δέχεται ουσιαστικά ότι υπέχει ευθύνη για παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή σε αυτήν την περίπτωση, και καταλήγει να ζητά μόνο μια περιορισμένη τυπική συγγνώμη για το ζήτημα αυτό έπειτα από εντονότατη και εκτεταμένη διεθνή κατακραυγή.

Επιπρόσθετα, είναι μια χώρα που δε διστάζει να φυλακίσει υπόπτους για τρομοκρατικές ενέργειες επ' αόριστον, καταπατώντας θεμελιώδη δικαιώματα, στο όνομα της εθνικής ασφάλειας και της συναφούς προστασίας του εθνικού της συμφέροντος.

Είναι επιπλέον μια χώρα που έχει καταδικαστεί πολλάκις για επαναπροώθηση αιτούντων άσυλο σε χώρες στις οποίες ήταν βέβαιο ότι θα υποστούν βασανιστήρια, απάνθρωπη μεταχείριση, ακόμα και θανάτωση. Χαρακτηριστική στο συγκεκριμένο θέμα είναι η απόφαση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου, όπου κρίθηκε ότι η έκδοση από τη Βρετανία προσώπου σε τρίτο κράτος, και ειδικότερα στις ΗΠΑ, παραβίαζε το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, καθώς το πρόσωπο αυτό διέτρεχε πραγματικό κίνδυνο να υποστεί στο κράτος έκδοσης (ΗΠΑ) βασανιστήρια και απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.

Τέλος, είναι μια χώρα που έχει ισοπεδώσει κάθε έννοια ανθρώπινου δικαιώματος σε αρκετές εκφάνσεις των παραγμένων σχέσεων της με τη γειτονική Ιρλανδία. Κορυφαίο αποτρόπαιο παράδειγμα παραμένει η εν ψυχρώ εκτέλεση δεκάδων Ιρλανδών διαδηλωτών από βρετανούς στρατιώτες το 1972⁴³.

Συμπερασματικά, ενώ η Βρετανία παρουσιάζεται στο διεθνές προσκήνιο ως κορυφαίος υπερασπιστής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ως ένα εξόχως δημοκρατικό, ανεκτικό και φιλελεύθερο κράτος, στην πράξη καταστρατηγεί συχνά πάραυτα και με κυνική αναληψία όλα τα θεμελιακά δικαιώματα του ανθρώπου, όταν κρίνει ότι αυτά εμποδίζουν την ομαλή εξυπηρέτηση του εθνικού της συμφέροντος.

⁴² Εφημερίδα Daily Telegraph, (26.08.2005), «De Menezes shot 11 times during 30 seconds», Telegraph Media Group Limited, London.

⁴³ McClean R., (1997), «The Road To Bloody Sunday», Guildhall: Printing Press, DERRY, Northern Ireland.

Ουσιαστικά, δεν ξέφυγε ποτέ από το πλαίσιο λειτουργίας μιας αυτοκρατορίας παγκόσμιας εμβέλειας, και λειτουργεί συγκεκαλυμμένα στην πράξη ως τέτοια, σε κάθε ευκαιρία που της δίνεται. Αποτελεί λοιπόν ένα ακόμα χαρακτηριστικό παράδειγμα απόκλισης μεταξύ της θεωρητικής επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της πρακτικής εφαρμογής τους.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Πρόκειται για ένα ακόμα ισχυρό κράτος με κορυφαία δημοκρατική παράδοση και σημαντικότερη ιστορία κοινωνικών διεκδικήσεων, του οποίου η διακήρυξη της Γαλλικής Επανάστασης και η μετέπειτα διεθνής πορεία του, συνέβαλε τα μέγιστα στη δημιουργία των δομών του αστικού κράτους που διέπει όλες τις προηγμένες σύγχρονες κοινωνίες, καθώς και στην επικράτηση των αρχών της φιλελεύθερης δημοκρατίας στο δυτικό κόσμο.

Εντούτοις, πρόκειται για μία χώρα που δε διστάζει να χρησιμοποιεί συντριπτική αστυνομική βία για να καταστείλει άμεσα κοινωνικές αναταραχές, τις οποίες κρίνει ως επικίνδυνες για την εσωτερική συνοχή της και κατ' επέκταση για το εθνικό της συμφέρον, καταπατώντας έτσι πλήθος ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Επίσης, πρόκειται για μία χώρα που επιτρέπει συνειδητά σε πολλές περιπτώσεις την ύπαρξη φυλετικών, κοινωνικών και θρησκευτικών διακρίσεων στο έδαφός της, οδηγώντας σημαντικά τμήματα του πληθυσμού της σε καθεστώς «γκετοποίησης».

Επιπλέον, πρόκειται για μία χώρα που εκδηλώνει σε κεντρικό κυβερνητικό επίπεδο πρακτικές ρατσισμού και έντονης ξενοφοβίας, όπως απέδειξε πρόσφατα με τη βίαιη και πέρα από κάθε ανθρωπιστικό ιδεώδες εκδίωξη και περιθωριοποίηση των Ρομά που διαβιούν στο έδαφός της⁴⁴ Επιπρόσθετα, πρόκειται για μία χώρα που δε δίστασε να προβεί σε

⁴⁴ Περιοδικό «Der Spiegel», (19.08.2010), "France Begins Controversial Roma Deportations", Spiegel, Αμβούργο.

καταστροφικές πράξεις βίας, τσακίζοντας κάθε ανθρώπινο δικαίωμα, στις περιοχές των πρώην αποικιών της.

Τέλος, πρόκειται για μία χώρα που δε δίστασε να παραβιάσει δικαιώματα «τρίτης γενιάς», όπως το δικαίωμα στο περιβάλλον, και να εκθέσει σε κίνδυνο πολλά περισσότερα, εκτελώντας με επιμονή και κυνισμό επικίνδυνες πυρηνικές δοκιμές, με σκοπό να προβάλλει διεθνώς την ικανή στρατιωτική της ισχύ, ως μέσο αποτροπής όσων ενδέχεται να επιβουλεύονται στρατηγικά της συμφέροντα.

Συμπερασματικά, ούτε η Γαλλία, η κοιτίδα των δημοκρατικών αξιών και των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων της νεώτερης εποχής, εκφεύγει του κανόνα περί τεράστιας απόκλισης μεταξύ της θεωρητικής επικράτησης των δικαιωμάτων αυτών και της πρακτικής εφαρμογής τους.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Πρόκειται για το ισχυρότερο αυτή τη στιγμή ευρωπαϊκό κράτος, το μοναδικό με ξεκάθαρα θετικό πρόσημο οικονομικής ανάπτυξης. Παρά το τραγικό ναζιστικό παρελθόν της, το οποίο ουσιαστικά οδήγησε στη μετέπειτα θεμελίωση των σύγχρονων διεθνών θεσμών και του διεθνούς δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και παρά το επίσης θλιβερό πρόσφατο παρελθόν της στο ανατολικό τμήμα της, από την άποψη της παραβίασης των δικαιωμάτων αυτών, παρουσιάζεται σήμερα ως η μοναδική σοβαρή εγγυήτρια δύναμη για την πολιτική και οικονομική σταθερότητα στην Ευρώπη.

Εντούτοις, πρόκειται για τη χώρα η οποία, όπως απέδειξε με τις τελευταίες ενέργειες και τη συμπεριφορά της απέναντι σε κράτη που αδυνατούν να εκπληρώσουν με συνέπεια τις διεθνείς οικονομικές τους υποχρεώσεις, θέτει σε προτεραιότητα μόνο το ειδικότερο εθνικό της συμφέρον και όχι τη συλλογική πορεία των ευρωπαϊκών κρατών. Συγκεκριμένα, αντιμετωπίζει την τρέχουσα οικονομική κρίση όχι ως συνολικό ευρωπαϊκό πρόβλημα στην επίλυση του οποίου οφείλει να συμβάλλει καθοριστικά ως «ατμομηχανή» της Ευρώπης, αλλά ως μια χρυσή ευκαιρία να αναδειχτεί μέσω

αυτής ακόμα ισχυρότερη από τα συμμαχικά της κράτη, ακόμα και καταποντίζοντας στη διεθνή κατανομή ισχύος ορισμένα από αυτά.

Στην πράξη λοιπόν ενεργεί με γνώμονα μόνο την πλήρη εξυπηρέτηση του εθνικού της συμφέροντος, αξιώνοντας από λιγότερο ισχυρές και οικονομικά αδύναμες χώρες τη δραστική περιστολή βασικών οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, δηλαδή δικαιωμάτων «δεύτερης γενιάς». Φαίνεται ουσιαστικά να αδιαφορεί για τις δυσκολίες αξιοπρεπούς διαβίωσης άλλων ευρωπαϊκών λαών, και επιμένει μάλιστα να τις επιτείνει, κρίνοντας ότι έτσι θα αναδειχτεί οριστικά ως η μοναδική δύναμη σταθερότητας στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο και ως το αδιαφιλονίκητα ισχυρότερο κράτος, δημιουργώντας συμφέροντες γι' αυτήν σχέσεις αλληλεξάρτησης με τους συμμάχους της.

Ταυτόχρονα φυσικά η ίδια αρνείται προκλητικά να καταβάλλει έστω και μέρος των αποζημιώσεων που δικαιούνται τα θύματα του φρικώδους ναζιστικού παρελθόντος της.

Συμπερασματικά, η ισχυρότερη ευρωπαϊκή χώρα μας δίνει ένα πολύ καλό παράδειγμα συγγνού πολιτικού ρεαλισμού στις διεθνείς σχέσεις, και επιβεβαιώνει με emphaticό τρόπο την καθολική απόκλιση που παρατηρείται μεταξύ της θεωρητικής επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ελλιπέστατης πρακτικής εφαρμογής τους.

4.4. Ειδικότερα η συμπεριφορά των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων.

Όσον αφορά ειδικά στις ευρωπαϊκές χώρες, πρέπει να τονιστεί ότι η βούληση των ισχυρότερων εξ αυτών να μην εκχωρήσουν βασικές αρμοδιότητες, κυρίως της εξωτερικής τους πολιτικής, σε υπερεθνικούς οργανισμούς, ούτως ώστε να μπορούν να εξυπηρετούν χωρίς προσκόμματα το ιδιαίτερο εθνικό τους συμφέρον, επιβεβαιώθηκε και από τις επιλογές των προσώπων που προέκριναν για τις θέσεις του Προέδρου και του Υπουργού Εξωτερικών της ΕΕ. Οι θέσεις αυτές ισχυροποιήθηκαν με την πρόσφατη Συνθήκη της Λισαβόνας, αποκτώντας πιο αποφασιστικές και ευρείες αρμοδιότητες, αλλά και μονιμότερο χαρακτήρα.

Εντούτοις, τα πρόσωπα που επελέγησαν να τις στελεχώσουν, ουσιαστικά έπειτα από συμφωνία των ισχυρότερων ευρωπαϊκών κρατών, ήταν μεσαίου έως και χαμηλού πολιτικού βεληνεκούς για τα δεδομένα της Ευρώπης. Στη θέση του Προέδρου επελέγη ο Χέρμαν Βαν Ρομπάι, ένα πολιτικό πρόσωπο προερχόμενο από ένα μικρό ευρωπαϊκό κράτος, το Βέλγιο, ενώ στη θέση του Υπουργού Εξωτερικών επελέγη η Κάθριν Άστον, προερχόμενη μεν από μια ισχυρή χώρα, τη Βρετανία, αλλά με μικρό πολιτικό βάρος στο εσωτερικό αυτής και ελάχιστο διεθνώς. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ο μέσος Ευρωπαίος πολίτης αγνοεί ακόμα και τα ονόματα των προσώπων αυτών, τα οποία υποτίθεται ότι είναι τα σημαντικότερα αυτή τη στιγμή, τυπικά τουλάχιστον, στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι επιλογές αυτών των αδύναμων στη διεθνή πολιτική προσώπων, που κλήθηκαν να στελεχώσουν τις νεόκοπες κρίσιμες αυτές θέσεις και να εκφράσουν ουσιαστικά με ενιαίο και δυναμικό τρόπο το σύνολο των κρατών-μελών της ΕΕ, οδήγησαν πρακτικά στην υποβάθμιση των αλλαγών που επέφερε η Συνθήκη της Λισαβόνας. Οι ηγέτες των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων συνεχίζουν να καθορίζουν οι ίδιοι τις διαδικασίες και τις διεθνείς πολιτικές επιλογές της ΕΕ, αφού παρουσιάζονται στην παγκόσμια σκηνή ως τα πλέον αναγνωρίσιμα και κυρίαρχα πολιτικά πρόσωπα από την πλευρά της Ευρώπης. Ισχύει λοιπόν ακόμα η περίφημη ρήση του Κίσινγκερ, την οποία υποτίθεται ότι θα κατέρριπτε η νέα Συνθήκη:

«Αν θέλω να μιλήσω με την Ευρώπη, ποιόν πρέπει να πάρω τηλέφωνο;»

Με τις επιλογές που έγιναν, η Ευρώπη τελικά δεν έχει αποκτήσει ενιαία φωνή στο διεθνές στερέωμα, καθώς ο αρμόδιος Πρόεδρος και η αρμόδια Υπουργός Εξωτερικών, λόγω του χαμηλού πολιτικού βάρους των προσώπων, δε θεωρούνται επί της ουσίας αρμόδιοι να εκφράσουν την Ευρώπη. Η στάση της τελευταίας εκφράζεται μέσω των ηγετών των ισχυρότερων κρατών, συχνά συνεπώς με αντιφατικό και διφορούμενο τρόπο.

Η Ευρώπη κατέληξε έτσι όχι απλά να μην έχει ενιαία φωνή στο διεθνές σύστημα, αλλά δυστυχώς να παρουσιάζεται αμέτοχη και «άφωνη», ακόμα και σε περιπτώσεις που αφορούν κραυγαλέες παραβιάσεις ανθρωπίνων

δικαιωμάτων, όπως στις πρόσφατες κρίσεις που σημειώθηκαν στην Αίγυπτο, την Τυνησία, τη Λιβύη και σε πολλές άλλες αραβικές κυρίως χώρες.

Είναι χαρακτηριστική η απαθής στάση και η καθυστερημένη αντίδραση της Ευρώπης στις πρόσφατες ταραχές και σφαγές στη Λιβύη, όπου το καθεστώς του Καντάφι θανάτωσε δεκάδες χιλιάδες ανθρώπους, χρησιμοποιώντας ακόμα και μισθοφόρους, δηλαδή πληρωμένους δολοφόνους, αλλά και μαχητικά αεροσκάφη και άρματα μάχης για να βομβαρδίσουν τους διαδηλωτές⁴⁵. Δε θα μπορούσε όμως ίσως να ήταν αλλιώς, δεδομένου του γεγονότος ότι ο Καντάφι ήταν τα τελευταία χρόνια σύμμαχος ορισμένων μεγάλων δυτικών δυνάμεων, επισκεπτόμενος με τιμές τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, απολαμβάνοντας «βασιλική» μεταχείριση. Ενώ λοιπόν η βία κλιμακωνόταν στη Λιβύη, οι δυτικές κυβερνήσεις παρέμεναν σιωπηλές και τελούσαν σε σύγχυση, καθώς η επιθυμία του λαού για αξιοπρέπεια και ελευθερία ανέτρεπε ένα καθεστώς στο οποίο βασιζόταν η Δύση για ενέργεια και στρατηγική συνεργασία. Επίσης, η ενδεχόμενη επικράτηση της δημοκρατίας στη Λιβύη ενισχύει την πιθανότητα να προκύψουν κυβερνήσεις που θα είναι πολύ λιγότερο συνεργάσιμες με τις δυτικές χώρες από το απολυταρχικό καθεστώς που θα αντικαταστήσουν, με εντονότερο μάλιστα το ισλαμικό στοιχείο στην πολιτική ζωή της χώρας αυτής⁴⁶. Έτσι, μέχρι οι ευρωπαϊκές χώρες να ξεπεράσουν την αρχική αμηχανία και να σταθμίσουν τα συμφέροντά τους στην περιοχή της Λιβύης, οι σφαγές είχαν συντελεστεί.

Ταυτόχρονα, χώρες που υπάγονται στη δικαιοδοσία του ΕΔΔΑ, ως μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και έχοντας υπογράψει την ΕΣΔΑ, όπως η Τουρκία, δήλωναν ότι δεν πρέπει να υπάρξει καμιά διεθνής επέμβαση στη Λιβύη για να σταματήσει η ανθρωπιστική καταστροφή, καθώς μια τέτοια επέμβαση θα μπορούσε να ενισχύσει εξτρεμιστικές ομάδες στη διεκδίκηση της εξουσίας. Στην ουσία, η Τουρκία υποστήριζε τη μη επέμβαση γιατί έκρινε ότι

⁴⁵ Εφημερίδα «Τα Νέα», (22.02.2011), Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα, σελ. 44.

⁴⁶ Kurchan C., (26-27.02.2011), Εφημερίδα «Τα Νέα/ The New York Times», Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα.

έτσι είχε περισσότερες πιθανότητες να διαμορφωθεί στη Λιβύη μια κατάσταση πιο ευνοϊκή για τα τουρκικά συμφέροντα.

Η καθυστερημένη επέμβαση που τελικά αποφασίστηκε και πραγματοποιήθηκε, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην τεράστια ενεργειακή σημασία της Λιβύης για τα δυτικά κράτη (αφού η Λιβύη διαθέτει πλήθος πετρελαιοπαραγωγών πηγών), και όχι στην πρόθεση των ισχυρών δυτικών κρατών να αποτρέψουν την ήδη συντελεσθείσα ανθρωπιστική καταστροφή.

Οι επιλογές των προαναφερθέντων προσώπων για τη στελέχωση των κορυφαίων θέσεων της ΕΕ και η συνεπακόλουθη αδυναμία της Ευρώπης να διαδραματίσει έναν κεντρικό ρόλο στο παγκόσμιο στερέωμα με ενιαία δυναμική στάση, δεν έγιναν τυχαία. Ήταν συνειδητές συμβιβαστικές πολιτικές επιλογές των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων, αφού η κάθε μία από αυτές συνεχίζει να επιθυμεί να καθορίζει και να εκφράζει αυτόνομα το εθνικό της συμφέρον, παρά τη ρητορεία περί του αντιθέτου.

Συμπερασματικά, τέθηκε στο περιθώριο η δυνατότητα της Ευρώπης να λειτουργήσει ως ενιαίο σύνολο διεθνώς, κάτι που θα ενίσχυε την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό συνέβη εξαιτίας των εθνικών συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων, και παρά τη ρητορική επικράτηση της ιδέας ότι η Ευρώπη δρα στο διεθνές σύστημα ως «μια γροθιά», με σκοπό να διαδώσει και να προστατέψει τα ανθρωπιστικά ιδεώδη που υποτίθεται ότι ασπάζεται πλήρως.

4.5. Περιπτωσιολογικές μελέτες. Οι περιπτώσεις των ανερχόμενων και αναπτυσσόμενων κρατών.

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τη συμπεριφορά ορισμένων σύγχρονων ανερχόμενων και αναπτυσσόμενων δυνάμεων, οι οποίες εισέρχονται δυναμικά στο διεθνές προσκήνιο και διεκδικούν κορυφαίες αποφασιστικές αρμοδιότητες σε παγκόσμιο επίπεδο, παρουσιαζόμενες ως φωτεινά παραδείγματα εκσυγχρονισμού και δημοκρατικού μετασχηματισμού, και διακηρύττοντας τον ακλόνητο σεβασμό τους στις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου και στα ανθρωπιστικά ιδεώδη. Η συμπεριφορά των κρατών αυτών

έχει μεγάλη σημασία για τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς από αυτή θα κριθεί το κατά πόσο τα εν λόγω δικαιώματα μπορούν να εφαρμοστούν ουσιαστικά σε χώρες με ελλιπή δημοκρατική παράδοση, και ειδικότερα το συγκεκριμένο περιεχόμενο που θα λάβουν τα δικαιώματα αυτά σε ένα τέτοιο πλαίσιο.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Η Ρωσία παρουσιάζεται σήμερα αναγεννημένη στο διεθνές προσκήνιο, αποκηρύσσοντας τις αρνητικές πτυχές του σοβιετικού παρελθόντος της, το οποίο έβριθε από ευρείας κλίμακας κατάφωρες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και τη σοβαρότατη οικονομική κρίση στην οποία περιήλθε για χρόνια η Ρωσία, σήμερα εμφανίζεται εκ νέου ισχυρή, με ραγδαίους ρυθμούς ανάπτυξης και δημοκρατικό καθεστώς απολύτως συμβατό με τα ανθρωπιστικά ιδεώδη και τις αρχές που διαπνέουν το διεθνές δίκαιο.

Εντούτοις, η πραγματικότητα είναι αρκετά διαφορετική. Η Ρωσία δε διστάζει να παραμερίσει πλήρως τα ανθρώπινα δικαιώματα όταν αυτό εξυπηρετεί το εθνικό της συμφέρον.

Καταρχάς, το καθεστώς της απέχει πολύ από το να μπορεί να χαρακτηριστεί γνήσια δημοκρατικό. Κυβερνάται στην ουσία από έναν άνθρωπο και το επιτελείο του, τον Βλαντιμίρ Πούτιν, ο οποίος προέρχεται από τις βαθιές δομές του αυταρχικού σοβιετικού συστήματος. Η εναλλαγή στη θέση του Προέδρου, με τον Πούτιν να αναλαμβάνει τη θέση του Πρωθυπουργού, έγινε για να τηρηθούν κάποιες ελάχιστες τυπικές εγγυήσεις δημοκρατικής νομιμοφάνειας. Η δημοκρατία όμως στη Ρωσία πάσχει σε πολλά επίπεδα: δεν υπάρχει δυνατότητα άσκησης ουσιαστικής αντιπολίτευσης στην κυβέρνηση, καθώς όποιοι έχουν αντιδράσει με αξιώσεις βρίσκονται φυλακισμένοι ή διωκόμενοι με κάθε τρόπο, με τα δικαιώματά τους να παραβιάζονται πέρα από κάθε δημοκρατική νομιμότητα. Όποιοι θεωρούνται εν δυνάμει ισχυροί αντίπαλοι του κυβερνητικού επιτελείου, κυριολεκτικά «βγαίνουν από τη μέση». Είναι χαρακτηριστική η πολύχρονη φυλάκιση σημαντικού Ρώσου επιχειρηματία για οικονομικές παραβάσεις, του

οποίου το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη αλλά και βασικές ατομικές ελευθερίες έχουν καταστρατηγηθεί πλήρως, με ωμό μάλιστα τρόπο και με βαθύτερο στόχο να δοθεί μια εμφατική προειδοποίηση στους επίδοξους αντιφρονούντες. Όπως μάλιστα αποκαλύφθηκε πρόσφατα από δικαστική υπάλληλο, η τελευταία ετυμηγορία των ρωσικών δικαστηρίων που επέβαλε τη συνέχιση της φυλάκισης του εν λόγω επιχειρηματία, δεν ήταν απόφαση των αρμόδιων δικαστών, αλλά υπαγορεύτηκε στο σύνολό της από τα ανώτατα κλιμάκια της ρωσικής δικαιοσύνης, προφανώς έπειτα από πολιτική εντολή και κατά παράβαση κάθε έννοιας κράτους δικαίου⁴⁷. Ταυτόχρονα, επιχειρηματίες που πλουτίζουν ακριβώς με τον ίδιο τρόπο όπως ο συγκεκριμένος κατάδικος, αλλά είναι φίλα προσκείμενοι προς το καθεστώς, ενισχύονται ακόμα περισσότερο από το ρωσικό κράτος και προβάλλονται στο εξωτερικό ως φωτεινά παραδείγματα ανθρωπίνης ικανότητας και δημιουργικότητας.

Επιπλέον, η Ρωσία κατέστησε σαφές με κατηγορηματικό τρόπο ότι δε θα διστάσει να προβεί σε άμεσες μονομερείς πολεμικές ενέργειες, χωρίς να χρειάζεται έγκριση οποιουδήποτε διεθνούς οργανισμού και χωρίς να επιδεικνύει καμία ευαισθησία προς στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα, σε περιπτώσεις που κρίνει ότι θίγεται το εθνικό της συμφέρον. Το απέδειξε αυτό στην πράξη, με την άμεση και καταγιγιστική επίθεσή της κατά της Γεωργίας, όταν η τελευταία προσέβαλε ρωσικά συμφέροντα με τις αυθαίρετες ενέργειές της.

Επίσης, η Ρωσία παραβιάζει συστηματικά τα ανθρώπινα δικαιώματα στο ζήτημα της Τσετσενίας. Επιχειρώντας να καταστρέψει τα επικίνδυνα εξτρεμιστικά στοιχεία που δρουν στην περιοχή, έχει προβεί πολλάκις σε θανάτωση αθώου και άμαχου τοπικού πληθυσμού, ενώ επιβάλλει πλήθος κυρώσεων στο σύνολο του λαού της περιοχής, με τρόπο που συνιστά ιδιαίτερα απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση, καταργώντας κάθε ίχνος ανθρώπινου δικαιώματος⁴⁸.

⁴⁷ Εφημερίδα «Τα Νέα», (29.03.2011), Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα, σελ. 34.

⁴⁸ Carlo G., (2003), «Viaggio in Cecenia. La guerra sporca della Russia e la tragedia di un popolo», Nuova Iniziativa Editoriale, Roma.

Τέλος, το ρωσικό καθεστώς επιτρέπει συγκεκαλυμμένα την ύπαρξη και την ανάπτυξη του οργανωμένου εγκλήματος, το οποίο απέκτησε βαρύνουσα παρέμβαση στη χώρα κατά τη μετάβαση από το σοβιετικό μοντέλο στην καπιταλιστική οικονομία, για λόγους εθνικού συμφέροντος⁴⁹. Στα πρώτα χρόνια της μετάβασης αυτής, που συνοδευόταν από εντονότατη οικονομική κρίση και ανέχεια, ήταν απαραίτητη η άμεση εισροή και διακίνηση μεγάλων ρευστών κεφαλαίων, κάτι το οποίο μπορούσε να προσφέρει αποτελεσματικά, με τα τότε δεδομένα, μόνο το διεθνές και εγχώριο οργανωμένο έγκλημα. Με τον τρόπο αυτό, το οργανωμένο έγκλημα κατέληξε να ελέγχει το σύνολο της παραοικονομίας της χώρας αλλά και σημαντικά κομμάτια της νόμιμης οικονομικής δραστηριότητας. Σήμερα λοιπόν το ρωσικό καθεστώς, επιδιώκοντας να ισχυροποιήσει και να εδραιώσει τάχιστα μια σημαίνουσα θέση στο διεθνές σύστημα, ανέχεται και συχνά υποθάλλει ή ενισχύει έμμεσα ορισμένες δομές και πρακτικές οργανωμένου εγκλήματος, καθώς αυτές κινητοποιούν πιο αποτελεσματικά κάποιες παραμέτρους της εγχώριας οικονομίας. Έτσι, το οργανωμένο έγκλημα, που σε οποιαδήποτε έκφασή του παραβιάζει εξ ορισμού ανθρώπινα δικαιώματα, χρησιμοποιείται συχνά με έμμεσο τρόπο για την άμεση εξυπηρέτηση κάποιων συνιστωσών του ρωσικού εθνικού συμφέροντος. Πέρα από τα οικονομικά ζητήματα, χρησιμοποιείται επίσης και ως ένας αποτελεσματικός τρόπος ελέγχου των αντιφρονούντων στο καθεστώς. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του πολιτικού ηγέτη που έχει επιβάλλει με δημοκρατική νομιμοφάνεια η Ρωσία στην περιοχή της Τσετσενίας, η συμπεριφορά του οποίου οποίος δεν απέχει πολύ από τις ιδιότητες που ορίζουν έναν αρχηγό εγκληματικής οργάνωσης.

Συμπερασματικά, διαπιστώνουμε ότι ένα κράτος που διεκδικεί έναν πρωτεύοντα ρόλο στο διεθνές σύστημα και, εξαιτίας του πρόσφατου μη δημοκρατικού παρελθόντος του, έχει επιπλέον λόγους να θέλει να πείσει για το σεβασμό του στα ανθρωπιστικά ιδεώδη και τις αρχές της δημοκρατίας, καταπατά χωρίς δεύτερη σκέψη τα ανθρώπινα δικαιώματα για να εκπληρώσει επιτυχώς τις απαιτήσεις του εθνικού του συμφέροντος.

⁴⁹ Glenny M., (2008), «McMafia, Έγκλημα χωρίς σύνορα», Εκδόσεις Πάπυρος, Αθήνα, σελ. 61-114.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

Η Κίνα είναι η σημαντικότερη ανερχόμενη δύναμη στο διεθνές στερέωμα. Θεωρείται η μόνη χώρα που έχει τις δυνατότητες να αντικαταστήσει μελλοντικά τις ΗΠΑ στη θέση της παγκόσμιας υπερδύναμης. Η οικονομική της ανάπτυξη είναι εκπληκτική, και ως εκ τούτου συνιστά βασικό οικονομικό εταίρο των περισσότερων αναπτυσσόμενων δυτικών κρατών, αλλά και πολλών αναπτυσσόμενων. Κυβερνάται από το Κομμουνιστικό Κόμμα, με την οικονομική της διάρθρωση όμως να διέπεται πλέον από καπιταλιστικά πρότυπα και κανόνες, ενώ επιχειρεί να προβληθεί ως μια σύγχρονη, σταθερή και προοδευτική δύναμη, που σέβεται απόλυτα τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου και αγωνίζεται για να διασφαλίσει το σεβασμό των ανθρωπιστικών ιδεωδών παγκοσμίως.

Εντούτοις, πρόκειται για ένα κράτος το οποίο παραβιάζει καθημερινά στο έδαφός του σχεδόν όλα τα αναγνωρισμένα ανθρώπινα δικαιώματα. Κυβερνάται ουσιαστικά από ένα αυταρχικό και απολυταρχικό καθεστώς, χωρίς καμία εφαρμογή της δημοκρατικής λαϊκής κυριαρχίας, το οποίο τσακίζει παραδειγματικά οποιονδήποτε τολμήσει να αμφισβητήσει τη νομιμοποίησή του και την αυθεντία του. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση της φυλάκισης πέρα από κάθε έννοια κράτους δικαίου του Κινέζου αντικαθεστωτικού Λιου Σιαομπό, ο οποίος, παρά το γεγονός ότι βραβεύθηκε διεθνώς με το βραβείο Νόμπελ για την ειρηνευτική και ανθρωπιστική δράση του, παραμένει στην κυριολεξία «εξαφανισμένος» από το κινεζικό καθεστώς, που αγνοεί κυνικά και με επιδεικτική αδιαφορία τη διεθνή κατακραυγή για τη στάση του αυτή. Επίσης, είναι χαρακτηριστική η πρόσφατη σύλληψη πασίγνωστου Κινέζου καλλιτέχνη, ο οποίος τόλμησε να ασκήσει κριτική στην κινεζική κυβέρνηση. Η αστυνομία εισέβαλε στο σπίτι του και κατάσχεσε τους υπολογιστές του, ενώ ο ίδιος συνελήφθη σε κινεζικό αεροδρόμιο και «εξαφανίστηκε»⁵⁰.

Πέραν όλων αυτών, μεγάλο μέρος του πληθυσμού εργάζεται σε απάνθρωπες και εξευτελιστικές συνθήκες, στερούμενο κάθε θεμελιώδες

⁵⁰ Εφημερίδα «Τα Νέα», (04.04.2011), Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα.

οικονομικό και κοινωνικό δικαίωμα. Η οποιαδήποτε σοβαρή διαμαρτυρία κατά των κεντρικών πολιτικών επιλογών του καθεστώτος απαγορεύεται και τιμωρείται αυστηρά, είτε με κατ' επίφαση τυπικά νόμιμες διαδικασίες, είτε εντελώς αυθαίρετα, μυστικά, και με οποιονδήποτε τρόπο επιλέξει το καθεστώς, που μπορεί να φτάνει μέχρι και στη φυσική εξόντωση των αντιφρονούντων.

Επιπλέον, βασικές ελευθερίες είναι πολύ περιορισμένες, με την επικοινωνία και την ενημέρωση να τίθενται σε πολύ αυστηρούς περιορισμούς, απόλυτο κρατικό έλεγχο και εντονότατη λογοκρισία.

Τέλος, οι κάθε είδους μειονοτικές ομάδες στερούνται πλήρως βασικών δικαιωμάτων, ενώ αντιμετωπίζονται με ωμή εξοντωτική κρατική βία σε περίπτωση που προβάλλουν οποιεσδήποτε διεκδικήσεις απέναντι στο κυρίαρχο καθεστώς.

Συμπερασματικά, η σημαντικότερη ανερχόμενη δύναμη παγκοσμίως, παρά το γεγονός ότι έχει κάθε λόγο να υποστηρίζει στην πράξη τα ανθρωπιστικά ιδεώδη για να αποτινάξει από τη διεθνή εικόνα της τις μνήμες του θλιβερού παρελθόντος της στον τομέα αυτό (με κορυφαίο σχετικά πρόσφατο παράδειγμα τη σφαγή των διαδηλωτών στην πλατεία Τιέν Αν Μεν του Πεκίνου⁵¹), επιλέγει να παραβιάζει καθημερινά και με σφοδρότητα τα περισσότερα ανθρώπινα δικαιώματα, κρίνοντας ότι έτσι διασφαλίζει και προάγει πληρέστερα το εθνικό της συμφέρον. Ουσιαστικά, το καθεστώς της Κίνας θεωρεί τα ανθρώπινα δικαιώματα εμπόδιο στις προσπάθειες εξυπηρέτησης του κινεζικού εθνικού συμφέροντος και της ραγδαίας ανόδου της Κίνας στο διεθνή συσχετισμό ισχύος, και αναγκάζεται να διακηρύττει τη θεωρητική υποστήριξή του προς αυτά μόνο για να βελτιώσει τη διεθνή εικόνα της χώρας στις δυτικές κυρίως κοινωνίες, ως νέας παγκόσμιας πολιτικής και οικονομικής δύναμης. Δεν παραλείπει όμως να υπενθυμίζει με κατηγορηματικό τρόπο, όποτε του επισημαίνεται από άλλα κράτη η έλλειψη σεβασμού προς τα ανθρώπινα δικαιώματα, ότι η εφαρμογή των δικαιωμάτων

⁵¹ Black G., Munro R., (1993), «Black Hands of Beijing: Lives of Defiance in China's Democracy Movement», John Wiley, New York.

αυτών στο εσωτερικό της χώρας είναι αποκλειστική αρμοδιότητα της Κίνας και δε δικαιούται κανένας τρίτος να επεμβαίνει ή να προβαίνει σε υποδείξεις.

Με αυτόν τον τρόπο, η Κίνα επιβεβαιώνει την απόκλιση μεταξύ της θεωρητικής επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της πρακτικής εφαρμογής τους, υπακούοντας με στυγνό ρεαλισμό στα κελεύσματα του εθνικού της συμφέροντος, όπως αυτό ερμηνεύεται από το κυβερνών καθεστώς.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΒΡΑΖΙΛΙΑΣ

Η Βραζιλία είναι μια περίπτωση με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όπως και η Ινδία, ως ραγδαία αναπτυσσόμενη χώρα που ξέφυγε από ένα παρελθόν έντονων εξαρτήσεων αποικιακής μορφής και ανέρχεται δυναμικά στο διεθνές προσκήνιο. Αποκτά ακόμα μεγαλύτερο ενδιαφέρον με βάση την πρόσφατη πολιτική της ιστορία, δεδομένου του γεγονότος ότι τα τελευταία χρόνια διαθέτει εξαιρετικά προοδευτικές κυβερνήσεις, που διακηρύττουν την απόλυτη προσήλωσή τους στις δημοκρατικές αξίες και στην εξάπλωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο σύνολο του αναπτυσσόμενου κόσμου.

Παρά το γεγονός ότι η Βραζιλία αντιμετωπίζει ακόμα τεράστια προβλήματα οικονομικής φύσεως αλλά και κοινωνικής συνοχής, με την ανέχεια να καταδυναστεύει μεγάλα τμήματα του πληθυσμού της, οι πολιτικές της επιλογές, η διεθνή της παρουσία και οι μεταρρυθμίσεις στις οποίες προβαίνει, την καθιστούν μια πολύ ελπιδοφόρα περίπτωση για την ουσιαστική διάδοση και επικράτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις σύγχρονες αναπτυσσόμενες χώρες.

Εντούτοις, ακόμα και η ελπιδοφόρα Βραζιλία δε δείχνει να μπορεί να ξεφύγει από τον κανόνα του περιορισμού της πρακτικής εφαρμογής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εξαιτίας των επιταγών του εθνικού συμφέροντος.

Συγκεκριμένα, η Βραζιλία ανέλαβε να διοργανώσει μια σημαντική διεθνή αθλητική οργάνωση σε λίγα χρόνια, κάτι που θα την καταστήσει το

παγκόσμιο επίκεντρο για αρκετές μέρες, προσφέροντας επιχειρηματικές ευκαιρίες, δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης, αλλά και περισσότερες θέσεις εργασίας. Για να πετύχει όμως αυτή η αθλητική διοργάνωση, κρίθηκε ότι πρέπει να αντιμετωπιστούν ορισμένα σοβαρά και κραυγαλέα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα, ειδικά στις περιοχές των μεγάλων πόλεων της, όπου και θα συγκεντρωθούν οι περισσότεροι επισκέπτες.

Ένα από τα βασικότερα προβλήματα είναι οι αδίστακτες συμμορίες που εδρεύουν στις πάμφτωχες παραγκουπόλεις που υπάρχουν εντός των μεγάλων πόλεων, οι οποίες ελέγχουν το εμπόριο ναρκωτικών αλλά και πολλές ακόμα εγκληματικές δραστηριότητες. Οι συμμορίες αυτές διαθέτουν εκτεταμένα οπλοστάσια και δε διστάζουν να τα χρησιμοποιήσουν εναντίον όλων, ακόμα και των δυνάμεων ασφαλείας που προσπαθούν να ελέγξουν ή να συλλάβουν κάποια μέλη τους. Η κυβέρνηση της Βραζιλίας έκρινε συνεπώς ότι πρέπει να περιορίσει από τώρα καθοριστικά τη δράση αυτών των συμμοριών, οι οποίες θα μπορούσαν να προκαλέσουν σοβαρότατα προβλήματα σε διάφορες παραμέτρους της αθλητικής διοργάνωσης και να πλήξουν τη διεθνή εικόνα της χώρας.

Έτσι, έστειλε τις ειδικές δυνάμεις της αστυνομίας και του στρατού να εισβάλλουν στις παραγκουπόλεις και να κυνηγήσουν τους συμμορίτες, με την εντολή να προβούν σε κανονικές πολεμικές μάχες στην περίπτωση που συναντούσαν αντίσταση. Πράγματι, έγινε πολεμική σύρραξη στις φαβέλες, με τις κρατικές δυνάμεις να σκοτώνουν δεκάδες άτομα, όλα συμμορίτες κατά την επίσημη εκδοχή⁵².

Δε χωράει αμφιβολία ότι σε αρκετές περιπτώσεις οι δυνάμεις ασφαλείας αναγκάστηκαν να σκοτώσουν αδίστακτους συμμορίτες οι οποίοι πολεμούσαν για να αποφύγουν τη σύλληψη και έθεταν σε άμεσο κίνδυνο τη ζωή των αστυνομικών και των στρατιωτών. Είναι όμως επίσης σαφές ότι, στο πλαίσιο των εντολών για εκκαθάριση των περιοχών αυτών από τις συμμορίες, σκοτώθηκαν και αθώοι πολίτες, ενώ αρκετοί άλλοι που εκτελέστηκαν δεν ήταν

⁵² Εφημερίδα «The Guardian», (26.11.2010), «Brazilian military police raid Rio de Janeiro's favelas», Guardian News and Media Limited , Λονδίνο.

βεβαιωμένο ότι ανήκαν σε κάποια εγκληματική οργάνωση. Όπως επιτάσσει το κράτος δικαίου σε κάθε πολιτισμένη χώρα, αλλά και όπως δέχεται το διεθνές δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως βασική αρχή, για να βεβαιωθεί ότι κάποιος είναι ένοχος για οποιαδήποτε παράνομη πράξη, αρμόδια είναι μόνο τα δικαστήρια, στα οποία πρέπει να λάβει χώρα δίκαιη δίκη με συγκεκριμένους κανόνες και προϋποθέσεις.

Συνεπώς, η εντολή της προοδευτικής κυβέρνησης της Βραζιλίας για άμεση εκκαθάριση των παραγκουπόλεων από τις συμμορίες με κάθε τρόπο, οδήγησε στην καταπάτηση κορυφαίων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με τη θανάτωση αρκετών αθώων πολιτών αλλά και πολλών απλώς πιθανολογούμενων συμμοριτών. Έτσι, η κυβέρνηση της χώρας απέφυγε να αντιμετωπίσει με δυναμικό τρόπο τα κοινωνικά αίτια της δημιουργίας και της εξάπλωσης των συμμοριών στις περιοχές αυτές, επιλέγοντας να επιβάλλει την άμεση ένοπλη καταστολή και εξάλειψή τους, κρίνοντας ότι ήταν ο πιο σύντομος και εύκολος τρόπος να περιορίσει προσωρινά το πρόβλημα ενόψει της διεθνούς αθλητικής διοργάνωσης.

Συμπερασματικά, διαπιστώνουμε ότι ακόμα και η ελπιδοφόρα Βραζιλία, ένα κράτος με εξαιρετικά προοδευτική κυβέρνηση που αγωνίζεται να κατοχυρώσει τα ανθρώπινα δικαιώματα στον αναπτυσσόμενο κόσμο, επέλεξε να παραβιάσει ανάλογα πολλά από αυτά, με τη διεξαγωγή ένοπλων εκκαθαρίσεων κατά «εγκληματικών περιοχών», όπως έκανε και ο Μουσολίνι παλαιότερα στην Ιταλία κατά των «μαφιόζικων χωριών», ούτως ώστε να βελτιώσει την εικόνα της ενόψει των διεθνών υποχρεώσεών της.

Δηλαδή, όταν το βραζιλιάνικο κράτος ανέλαβε να φιλοξενήσει μια διεθνή οργάνωση, προκειμένου να ανταποκριθεί πληρέστερα στην υποχρέωση του αυτή και να πείσει τη διεθνή κοινή γνώμη για την πρόοδό του, επέλεξε να παραμερίσει τα ανθρώπινα δικαιώματα που διακηρύττει με απίστευτη θέρμη τα τελευταία χρόνια.

Με άλλα λόγια, όταν τέθηκε ένα ζήτημα επιτακτικού εθνικού συμφέροντος, όπως μια διοργάνωση που μπορεί να βελτιώσει τη διεθνή εικόνα της χώρας, να αυξήσει κατακόρυφα τον τουρισμό και να ενισχύσει με ποικίλους τρόπους την οικονομία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, ακόμα και σε

ένα κράτος του οποίου η κυβέρνηση στηρίζει την ύπαρξη και την εκλογή της σε αυτά, πέρασαν από θεωρητικά κρατούντα σε δεύτερη μοίρα, και μάλιστα με τρόπο που θυμίζει αυταρχικές και στρατοκρατικές κοινωνίες.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΑΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ο ρόλος των διεθνών οργανισμών και των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η σημασία των αποφάσεών τους και η πρακτική εφαρμογή τους. Η επίδραση του εθνικού συμφέροντος. Περιπτωσιολογικές μελέτες.

5.1. Εισαγωγή

Τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα, όπως το ΕΔΔΑ (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) και το ΔΔΔΑ (Διαμερικανικό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου), έχουν να επιδείξουν μια πολύ πλούσια νομολογία στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η νομολογία αυτή λειτουργεί προστατευτικά για το σύνολο των δικαιωμάτων αυτών, επιβάλλοντας κυρώσεις και την υποχρέωση σεβασμού στα κράτη που τα παραβιάζουν.

Είναι αλήθεια ότι τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα επιτελούν ένα πολύ σημαντικό ρόλο στο σαφή προσδιορισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και στην άσκηση διαρκών διεθνών πιέσεων απέναντι σε όλα τα συμβεβλημένα στις αντίστοιχες διεθνείς συμβάσεις κράτη, προς την κατεύθυνση της κατοχύρωσης και του σεβασμού των δικαιωμάτων αυτών στην πράξη. Η νομολογία τους και η επίβλεψη της εφαρμογής της αποτελούν το μοναδικό ουσιαστικό μηχανισμό προστασίας και προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε πάρα πολλές περιπτώσεις, τα διεθνή αυτά όργανα έχουν συμβάλλει καθοριστικά στη δικαίωση ανθρώπων των οποίων τα δικαιώματα πλήττονται από τις επιλογές και τις πρακτικές των κρατικών δομών εξουσίας, αλλά και στη βελτίωση, τον εκσυγχρονισμό και τη φιλελευθεροποίηση των δομών αυτών με βάση τα ανθρωπιστικά ιδεώδη.

Εντούτοις, όταν οι παραβιάσεις των κρατών αφορούν θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, τότε η δικαίωση που προσφέρουν τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα, επιδικάζοντας π.χ. αποζημιώσεις στα θύματα των

παραβιάσεων, φαίνεται συχνά ανεπαρκής για να επανορθώσει πραγματικά το πλήγμα που έχουν υποστεί οι αδικηθέντες. Επίσης, όταν οι παραβιάσεις των κρατών άπτονται ζητημάτων που επηρεάζουν εθνικά συμφέροντα, τότε η εφαρμογή των αποφάσεων των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων καθίσταται ιδιαίτερα δυσχερής.

Για παράδειγμα, είναι πολύ διαφορετικό να επιδικάζει ένα διεθνές δικαστήριο εύλογη αποζημίωση σε έναν δημοσιογράφο του οποίου του στερήθηκε η ελευθερία της έκφρασης ή ο οποίος καταδικάστηκε λανθασμένα από τα εγχώρια δικαστήρια για δυσφήμιση, από το να επιδικάζει αποζημίωση σε πρόσωπα που έχουν υποστεί ή συνεχίζουν να υφίστανται βασανιστήρια, παράνομη φυλάκιση, ή στέρηση της ζωής από τα κρατικά τους όργανα. Επίσης, είναι πολύ διαφορετικό να υποχρεώνει ένα διεθνές δικαστήριο κάποιο κράτος να καταβάλλει αποζημίωση για στέρηση της θρησκευτικής ελευθερίας ενός ανθρώπου, από το να υποχρεώνει ένα κράτος σε καταβολή αποζημιώσεων για εγκλήματα πολέμου ή σε αναγνώριση των δικαιωμάτων εθνοτικών μειονοτήτων που διαβιούν στο εσωτερικό του.

Στο κεφάλαιο αυτό λοιπόν θα μελετηθεί η σημασία των αποφάσεων των διεθνών θεσμών και των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με ενδεικτικά παραδείγματα και με ιδιαίτερη έμφαση στο ουσιαστικό νόημα και στον τρόπο πρακτικής εφαρμογής των αποφάσεων αυτών, ιδίως εκείνων που αφορούν παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων ή άπτονται ζητημάτων εθνικού συμφέροντος των κρατών.

5.2. Ο ρόλος των διεθνών οργανισμών

Σε γενικό πλαίσιο, οι διεθνείς οργανισμοί, όπως ο ΟΗΕ, διατυπώνουν προτάσεις και υποβάλλουν συστάσεις σε κράτη που παραβιάζουν ανθρώπινα δικαιώματα, καλώντας τα να τηρήσουν τις διεθνείς δεσμεύσεις τους. Επίσης, τονίζουν ότι οι δεσμεύσεις των κρατών ως προς τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν μπορούν να περιορίζονται ή να ακυρώνονται με την επίκληση διατάξεων του εσωτερικού δικαίου⁵³. Ουσιαστικά λοιπόν, βρίσκεται στην ευχέρεια των κρατών να επιλέξουν με ποιες συστάσεις διεθνών οργανισμών θα

⁵³Σισιλιάνος Λ. Α., (2010), «Η ανθρώπινη διάσταση του διεθνούς δικαίου», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 18-19.

συμμορφωθούν και πότε, καθώς οι συστάσεις αυτές δεν έχουν στην πράξη δεσμευτικό χαρακτήρα, ούτε επαρκή μηχανισμό επιβολής για την εφαρμογή τους.

Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις οι διεθνείς οργανισμοί αξιώνουν με αποτελεσματικότητα την εφαρμογή των συστάσεών τους από τα κράτη που δε συμμορφώνονται με αυτές. Έτσι ο ΟΗΕ, μέσω της αποφασιστικής αρμοδιότητας του Συμβουλίου Ασφαλείας, δύναται να επιβάλλει συγκεκριμένες κυρώσεις, όπως οικονομικό αποκλεισμό, ή να αποφασίζει ακόμα και την επέμβαση, σε κράτη που παραβιάζουν κατάφωρα και σε εκτεταμένη κλίμακα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα.

Αυτού του είδους όμως οι ενέργειες από την πλευρά των διεθνών οργανισμών λαμβάνουν χώρα πολύ σπάνια και σε κραυγαλέες περιπτώσεις παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως όταν συντελούνται σφαγές, γενοκτονίες, ή δημιουργείται ενδεχόμενο πυρηνικής απειλής.

Συνεπώς, σε όλες τις άλλες περιπτώσεις παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων από κρατικούς δρώντες, που υποτίθεται ότι έχουν δεσμευτεί διεθνώς να σέβονται τα δικαιώματα αυτά, τα υποκείμενα των δικαιωμάτων, δηλαδή οι άνθρωποι, μένουν επί της ουσίας απροστάτευτοι από τους διεθνείς οργανισμούς, οι οποίοι περιορίζονται μόνο σε προτάσεις, συστάσεις και καταδικαστικά ψηφίσματα.

Επιπρόσθετα, δε θα πρέπει να ξεχνάμε ότι ακόμα και στις εξαιρετικές περιπτώσεις που οι διεθνείς οργανισμοί αποφασίζουν να επιβάλλουν με αποτελεσματικούς τρόπους το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η επιλογή τους αυτή εξαρτάται συνήθως από τη συγκυριακή ταύτιση των συμφερόντων των κρατών που κατευθύνουν τους οργανισμούς αυτούς.

Ενώ λοιπόν σε θεωρητικό επίπεδο οι διεθνείς οργανισμοί πρέπει να είναι αυθύπαρκτες οντότητες στο διεθνές στερέωμα, ανεξάρτητες εντελώς από τα επί μέρους συμφέροντα των κρατών που τους απαρτίζουν, στην πράξη συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο.

Για παράδειγμα, η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ να επιβάλλει οικονομικό αποκλεισμό ή στρατιωτική δράση σε βάρος κράτους που

παραβιάζει τα ανθρώπινα δικαιώματα, εξαρτάται πάντοτε από τη σύμπτωση ή μη στη συγκεκριμένη περίπτωση των εθνικών συμφερόντων των μόνιμων μελών του, δηλαδή από το διεθνή συσχετισμό ισχύος που υπάρχει τη δεδομένη στιγμή και από τις διεθνείς συμμαχίες που επηρεάζονται ή διαμορφώνονται από την εν θέματι περίπτωση.

5.3. Ο ρόλος των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων

Τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα, δηλαδή τα διεθνή δικαστήρια, διαφέρουν πρακτικά από τους διεθνείς οργανισμούς. Ο ρόλος τους δεν περιορίζεται στο να υποβάλλουν συστάσεις ή παρατηρήσεις, αλλά συνίσταται κυρίως στο να επιβάλλουν κυρώσεις και πολύ συγκεκριμένες υποχρεώσεις στα κράτη που καταδικάζονται για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα αναλαμβάνει αποφασιστική αρμοδιότητα η δικαστική εξουσία, η οποία εξ ορισμού οφείλει να ενεργεί με αμιγώς νομικά κριτήρια, και όχι πολιτικά.

Συνεπώς, τα διεθνή δικαστήρια συνιστούν έναν πολύ πιο αποτελεσματικό μηχανισμό επιβολής του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τους διεθνείς οργανισμούς. Πρακτικά, έχουν να επιδείξουν ένα σημαντικότερο έργο στην προστασία κάθε είδους ανθρώπινου δικαιώματος. Είναι επί της ουσίας η μοναδική διεθνής εγγυήτρια δύναμη για την προστασία των δικαιωμάτων αυτών.

Εντούτοις, παρά το γεγονός ότι πολλές αποφάσεις των διεθνών δικαστηρίων εφαρμόζονται αποτελεσματικά στο εσωτερικό των υπόλογων κρατών, η εφαρμογή αποφάσεων που αφορούν διαρκείς και εκτεταμένες παραβιάσεις δικαιωμάτων, αλλά και των αποφάσεων που άπτονται εθνικών συμφερόντων, καθίσταται συχνά δυσχερής και αμφίβολης πρακτικής αξίας.

Στο σημείο αυτό υπεισέρχονται εκ νέου τα πολιτικά κριτήρια, καθώς, για να υποχρεωθεί ένα κράτος να εφαρμόσει μια απόφαση που θίγει το εθνικό του συμφέρον ή να προβεί σε μεταρρυθμίσεις που θα σταματήσουν διαρκείς και εκτεταμένες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πρέπει συνήθως να

ασκηθούν έντονες πιέσεις και να επιβληθούν κυρώσεις από άλλα κράτη σε βάρος του.

Συμπερασματικά, η εφαρμογή των σημαντικότερων αποφάσεων των διεθνών δικαστηρίων, εξαρτάται στις περισσότερες περιπτώσεις από τους μηχανισμούς ελέγχου και εφαρμογής που θα κινητοποιήσουν τα αρμόδια κράτη, όπως από την Επιτροπή Υπουργών για τις υποθέσεις που υπάγονται στη δικαιοδοσία του ΕΔΔΑ⁵⁴, δηλαδή επί της ουσίας από τα εθνικά συμφέροντα των κρατών που είναι επιφορτισμένα με την τήρηση των διεθνών συμβάσεων, στις οποίες στηρίζεται η νομιμοποιητική αρμοδιότητα των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων.

5.4. Περιπτωσιολογικές μελέτες

- 1) Έκδοση στο κράτος ιθαγένειας παρά τον κίνδυνο βασανιστηρίων, απάνθρωπης μεταχείρισης ή θανάτωσης.

Η Τουρκία, συμβεβλημένο κράτος στην ΕΣΔΑ, παρά τα προσωρινά μέτρα που είχε διατάξει το ΕΔΔΑ στην υπόθεση Mamatkoulon και Askaron κατά Τουρκίας περί μη έκδοσης Ουζμπέκων υπηκόων στο κράτος ιθαγένειας λόγω του κινδύνου να υποστούν βασανιστήρια σε αυτό, προχώρησε στην έκδοση των ανθρώπων αυτών στο Ουζμπεκιστάν. Ως δικαιολογητική βάση της ενέργειας αυτής προβλήθηκε η αμφίβολη δεσμευτικότητα των προσωρινών μέτρων που διατάσσει το Δικαστήριο, με βάση τον κανονισμό του, για τα κράτη-μέρη της Σύμβασης. Στην πραγματικότητα όμως, η Τουρκία αγνόησε τα προσωρινά μέτρα επιδιώκοντας να αποτρέψει πολίτες κρατών με σοβαρά εσωτερικά προβλήματα, όπως το Ουζμπεκιστάν, από το να ζητούν άσυλο στο έδαφός της. Ουσιαστικά δηλαδή αγνόησε τις επιταγές του Δικαστηρίου για λόγους εγχώριας πολιτικής, δηλαδή για λόγους εθνικού συμφέροντος στο εσωτερικό πεδίο.

⁵⁴ Σισιλιάνος Λ. Α., (2010), «Η ανθρώπινη διάσταση του διεθνούς δικαίου», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 81.

Ακόμα και αν η Τουρκία κατέληγε να υποστεί σοβαρές διεθνείς κυρώσεις για την ενέργειά της αυτή, πράγμα εξαιρετικά αμφίβολο λόγω της σύνθετης διαδικασίας που απαιτείται για να γίνει κάτι τέτοιο, αλλά και λόγω των πολιτικών συμφερόντων που την καθορίζουν, το δικαίωμα στη ζωή, την προσωπικότητα και τη σωματική ακεραιότητα των ανθρώπων που απελάθηκαν σε μια χώρα που ήταν πολύ πιθανό να τους υποβάλλει σε βασανιστήρια, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να επανορθωθεί από τη στιγμή που εκδόθηκαν τελικά στη χώρα αυτή⁵⁵.

2) Η ευθύνη των κρατών για τα δικαιώματα που παραβιάζουν εκτός της επικράτειάς τους.

Κλασικές περιπτώσεις στο ζήτημα αυτό είναι οι ΗΠΑ, με τη βάση του Γκουαντάναμο που βρίσκεται στο έδαφος της Κούβας, και η Τουρκία, με τις δυνάμεις κατοχής που διατηρεί στο έδαφος της Κύπρου.

Και στις δύο αυτές περιπτώσεις σημειώνονται διαρκείς και κραυγαλέες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα κράτη που ευθύνονται για τις παραβιάσεις αυτές, δηλαδή εν προκειμένω οι ΗΠΑ και η Τουρκία, προσπαθούν να απεκδυθούν της διεθνούς ευθύνης τους, με το επιχείρημα ότι αυτές λαμβάνουν χώρα σε έδαφος που δεν ανήκει στην επικράτειά τους.

Η νομολογία των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων στα ζητήματα αυτά υπήρξε δυστυχώς αντιφατική. Με τις αποφάσεις όμως του ΕΔΔΑ στην υπόθεση Λοϊζίδου κατά Τουρκίας και στην τέταρτη διακρατική προσφυγή της Κύπρου κατά Τουρκίας⁵⁶, αναγνωρίστηκε με emphaticό τρόπο από το Δικαστήριο ότι οι πράξεις των οργάνων ενός κράτους επισύρουν τη διεθνή ευθύνη του, είτε λαμβάνουν χώρα επί του εδάφους του είτε εκτός αυτού.

⁵⁵ ΕΔΔΑ, 04.02.2005, Συλλογή ΕΔΔΑ, 2005-I, σελ. 225.

⁵⁶ Σισιλιάνος Λ. Α., (2010), «Η ανθρώπινη διάσταση του διεθνούς δικαίου», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 46-47.

Οι αποφάσεις αυτές έχουν θεμελιώδη και εξαιρετικά επίκαιρη σημασία για τις περιπτώσεις στρατιωτικών επιχειρήσεων από ορισμένα κράτη στο έδαφος άλλων κρατών, ανεξάρτητα από το αν οι επεμβάσεις αυτές είναι νόμιμες ή παράνομες κατά το διεθνές δίκαιο. Έτσι, με βάση αυτή τη συλλογιστική, τα κράτη υπέχουν διεθνή ευθύνη για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα όργανά τους, σε όλες τις ακόλουθες περιπτώσεις:

α) Στην περίπτωση που επεμβαίνουν με τις στρατιωτικές τους δυνάμεις σε μία χώρα έπειτα από έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.

β) Στην περίπτωση που επεμβαίνουν σε μία χώρα μονομερώς.

γ) Στην περίπτωση που εκμισθώνουν τις υπηρεσίες παραστρατιωτικών ομάδων ή ιδιωτικών στρατιωτικών εταιριών και τις χρησιμοποιούν στο έδαφος άλλου κράτους.

δ) Στην περίπτωση που συντηρούν δυνάμεις κατοχής σε έδαφος εκτός της επικράτειάς τους.

ε) Στην περίπτωση που την κρατική εξουσία καταλαμβάνει και ασκεί ένα επαναστατικό κίνημα.⁵⁷

Συμπερασματικά, το Δικαστήριο έκρινε στις ανωτέρω υποθέσεις ότι, ως προς τη διεθνή ευθύνη ενός κράτους, είναι αδιάφορο αν οι παραβιάσεις δικαιωμάτων συμβαίνουν εκτός της επικράτειάς του. Η ευθύνη του κράτους θεμελιώνεται από τον έλεγχο που ασκεί σε κάποιο έδαφος, όπου και αν βρίσκεται αυτό. Επίσης, η ευθύνη θεμελιώνεται σε κάθε περίπτωση, ανεξάρτητα από τον έλεγχο ή μη κάποιου εδάφους, από τις πράξεις των οργάνων του κράτους, όπου και αν τελούνται αυτές. Τέλος, το κράτος υπέχει ευθύνη ακόμα και όταν επέρχεται ανατροπή καθεστώτος από επαναστατικές ομάδες, με βάση τις πράξεις ή τις παραλείψεις της νέας κυβερνώσας αρχής.

⁵⁷ Γιόκαρης Α.-Παζαρτζή Φ., (επιμ.), (2004), «Η διεθνής ευθύνη των Κρατών στα άρθρα της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου, στη διεθνή νομολογία και βιβλιογραφία», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, άρθρο 10.

Και στο ζήτημα αυτό όμως, διαπιστώνουμε την επίμονη προσπάθεια των κρατών να αποφύγουν με νομικίστικα τεχνάσματα τις ευθύνες τους για παραβιάσεις δικαιωμάτων που διαπράττουν τα όργανά τους. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα γεωπολιτικά τους συμφέροντα, δηλαδή επί της ουσίας το εθνικό τους συμφέρον, επιτάσσουν την ύπαρξη «νεκρών» νομικά ζωνών, όπου θα μπορούν να εκπληρώνονται αυτά τα συμφέροντα χωρίς να υπάρχει το «εμπόδιο» της οποιασδήποτε υποχρέωσης σεβασμού προς τα ανθρώπινα δικαιώματα.

3) Η παραβίαση δικαιωμάτων μέσω παραλείψεων από τα κράτη

Κλασικό παράδειγμα στην περίπτωση αυτή αποτελεί η Ελλάδα. Η χώρα αυτή έχει πολλακίς καταδικαστεί για παραβίαση βασικών άρθρων της ΕΣΔΑ, όπως το άρθρο 3 που αφορά την απαγόρευση των βασανιστηρίων, όχι όμως επειδή προβαίνει σε συγκεκριμένες πράξεις βασανισμού ή απάνθρωπης μεταχείρισης, αλλά επειδή παραλείπει να ελέγξει επαρκώς τις σχετικές καταγγελίες. Ενδεικτική είναι η υπόθεση Πετροπούλου-Τσακίρη κατά Ελλάδας⁵⁸.

Η Ελλάδα παραλείπει να ερευνήσει διεξοδικά τις καταγγελίες αυτού του τύπου, όχι μόνο λόγω ελλείψεων και προβληματικής λειτουργίας των αρμόδιων κρατικών μηχανισμών, αλλά έμμεσα και για λόγους εθνικού συμφέροντος. Συγκεκριμένα, δεδομένης της γεωγραφικής θέσης της χώρας και του μεταναστευτικού προβλήματος που αντιμετωπίζει διαρκώς και με γεωμετρικά αυξανόμενη ένταση τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα επιχειρεί να καταδείξει με τις παραλείψεις της στα ζητήματα αυτά ότι δεν αποτελεί έναν φιλόξενο προορισμό για τους αναρίθμητους επίδοξους πρόσφυγες ή μετανάστες.

⁵⁸ ΕΔΔΑ, Πετροπούλου-Τσακίρη κατά Ελλάδας, 06.12.2007.

Κρίνει συνεπώς ότι είναι προς όφελος του εθνικού της συμφέροντος, και ειδικότερα της εσωτερικής της συνοχής και σταθερότητας, να μειώσει, έστω και με αυτόν τον τρόπο, τα κύματα των μεταναστών και των προσφύγων που την αντιμετωπίζουν ως ιδανικό προορισμό ή ως όχημα εισόδου στο ευρωπαϊκό έδαφος.

Όσο και αν φαίνεται λοιπόν οξύμωρο και αντιφατικό η χώρα που «γέννησε» τη φιλοξενία και τη δημοκρατία, να παραλείπει να προστατεύσει θεμελιώδη δικαιώματα για να προβάλλει διεθνώς σε συγκεκριμένες κατηγορίες ανθρώπων την εικόνα ενός «εχθρικού» προορισμού, εντούτοις είναι μια θλιβερή τρέχουσα πραγματικότητα, η οποία διαμορφώνεται επιτακτικά από το εθνικό συμφέρον.

4) Η επανόρθωση μιας κατάστασης ως υποχρέωση του κράτους που παραβιάζει ανθρώπινα δικαιώματα.

Σύμφωνα με την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ, τα κράτη που υπέχουν ευθύνη για διεθνώς άδικες πράξεις υποχρεούνται να παύσουν αυτές τις ενέργειες εφόσον συνεχίζονται, και να επανορθώσουν τις βλάβες που προέκυψαν από τις ενέργειες αυτές. Κατ' εξοχήν μορφή επανόρθωσης της βλάβης θεωρείται η επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση.

Η αρχή αυτή, δηλαδή της επαναφοράς των πραγμάτων, τονίστηκε με έμφαση στην υπόθεση Παπαμιχαλόπουλος κατά Ελλάδος. Εντούτοις, η νομολογία του Δικαστηρίου παρουσιάζει την επαναφορά αυτή περισσότερο ως προτροπή προς τα κράτη που υπέχουν ευθύνη, παρά ως υποχρέωση. Αυτό συμβαίνει γιατί το Δικαστήριο, όπως το ίδιο παραδέχτηκε με σαφήνεια, στερείται της δυνατότητας να επιβάλλει στην πράξη την επαναφορά των πραγμάτων, καθώς δεν μπορεί να υποκαταστήσει τις αρμόδιες κρατικές αρχές⁵⁹.

Στη σημαντικότερη όμως πρόσφατη υπόθεση του Οικουμενικού Πατριαρχείου κατά Τουρκίας, το Δικαστήριο έκρινε ότι η επαναφορά των

⁵⁹ ΕΔΔΑ, *Πρώην Βασιλέας της Ελλάδος κ.ά. κατά Ελλάδος*, 23.11.2000, Συλλογή ΕΔΔΑ, 2000-XII, παρ.73.

πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση αποτελεί τη μοναδική κατάλληλη μορφή επανόρθωσης.

Επομένως, στη συγκεκριμένη περίπτωση, για να δικαιωθεί το Πατριαρχείο με βάση το ΕΔΔΑ πρέπει η Τουρκία να επαναφέρει την κατάσταση που ίσχυε πριν την παραβίαση εκ μέρους της των δικαιωμάτων του Πατριαρχείου.

Η σημαντική όμως αυτή απόφαση δεν αναιρεί την ουσία του ζητήματος της προβληματικής εφαρμογής των όσων ορίζει το ΕΔΔΑ στην πράξη. Η επαναφορά των πραγμάτων στην υπόθεση του Οικουμενικού Πατριαρχείου υπάγεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του τουρκικού κράτους. Μόνο η Τουρκία μπορεί να προβεί σε ενέργειες που θα επαναφέρουν την προτέρα κατάσταση.

Ως αρμόδιο θεσμικό όργανο για την επίβλεψη της εκτέλεσης των αποφάσεων του Δικαστηρίου έχει οριστεί η Επιτροπή Υπουργών. Η Επιτροπή αυτή ασκεί πιέσεις στα κράτη για την πρακτική εφαρμογή των αποφάσεων, αλλά και για υιοθέτηση διαρθρωτικών αλλαγών που θα καταστήσουν την εσωτερική λειτουργία των κρατών συμβατή με τις βασικές αρχές και το πνεύμα της ΕΣΔΑ και της νομολογίας του ΕΔΔΑ. Το έργο της είναι σε πολλές περιπτώσεις αποτελεσματικό, καθώς αρκετά κράτη προσπαθούν να διατηρήσουν ένα θετικό πρόσημο στη διεθνή εικόνα τους.

Εντούτοις, η Τουρκία, στη συγκεκριμένη περίπτωση που αναφέραμε, η οποία αφορά ευαίσθητα ζητήματα εθνικού συμφέροντος, από τη θρησκευτική ελευθερία μέχρι την αναγνώριση δικαιωμάτων μειονοτικών ομάδων, θα επιλέξει τις ενέργειές της με βάση την ερμηνεία που θα δώσει στο συμφέρον της αυτό στη δεδομένη διεθνή συγκυρία.

Συνεπώς, η όποια συμμόρφωσή της στην απόφαση του ΕΔΔΑ, δε συντελείται λόγω σεβασμού προς το Δικαστήριο ή εξαιτίας των πιέσεων που θα ασκήσει η Επιτροπή Υπουργών, αλλά για λόγους ενίσχυσης της διπλωματικής της θέσης, ιδίως όσον αφορά στις διμερείς σχέσεις της με την Ελλάδα αλλά και στις διαπραγματεύσεις για την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ουσιαστικά λοιπόν η Τουρκία θα σταθμίσει τις σχετικές ενέργειές της

με βάση τις τρέχουσες επιταγές του εθνικού της συμφέροντος ως προς την άσκηση κυρίως της εξωτερικής της πολιτικής.

Συμπερασματικά, η επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση, σε όσες περιπτώσεις παραβιάσεως ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί να εφαρμοστεί, όταν αφορά ζητήματα που άπτονται άμεσα του εθνικού συμφέροντος των κρατών, δεν είναι καθόλου δεδομένη και εξαρτάται στην πράξη από την ερμηνεία που θα δώσουν στο συμφέρον τους αυτό τα καταδικασθέντα κράτη στη δεδομένη συγκυρία.

- 5) Η επιδίκαση αποζημιώσεων σε βάρος κρατών που παραβιάζουν ανθρώπινα δικαιώματα, ως μέτρο ικανοποίησης των θυμάτων των παραβιάσεων αυτών.

Καταρχάς, είναι σαφές ότι η επιδίκαση χρηματικών αποζημιώσεων υπέρ των θυμάτων παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι ένα μέτρο το οποίο πολύ συχνά δεν μπορεί να οδηγήσει σε πραγματική ικανοποίηση και βελτίωση της θέσης του αδικηθέντος ατόμου.

Όταν αντιμετωπίζουμε περιπτώσεις ανθρώπων που βασανίζονται, δολοφονούνται ή φυλακίζονται με τρόπο που βρίσκεται έξω από κάθε έννοια κράτους δικαίου, είναι σαφές ότι η επιδίκαση υπέρ των θυμάτων αυτών ή των συγγενών τους χρηματικών αποζημιώσεων, ακόμα και αν αυτές πράγματι καταβληθούν από το υπόχρεο κράτος, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αποκαταστήσει την ανεπανόρθωτη βλάβη που έχουν υποστεί οι άνθρωποι αυτοί.

Είναι επίσης σαφές ότι δεν πρόκειται ποτέ να επιδικαστούν αποζημιώσεις στα εκατομμύρια των ανθρώπων που λιμοκτονούν καθημερινά εξαιτίας των παραβιάσεων των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους από τα κράτη στα οποία ανήκουν, καθώς κάτι τέτοιο θα διατάρασσε, σύμφωνα με τη λογική των περισσότερων κυβερνήσεων, την ούτως ή άλλως επίπλαστη σταθερότητα των διακρατικών σχέσεων παγκοσμίως.

Ακόμα όμως και σε λιγότερο σοβαρές υποθέσεις, όπως αυτές που αφορούν την παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιοκτησία, η εφαρμογή των αποφάσεων που επιβάλλουν αποζημιώσεις στα θύματα των παραβιάσεων εξαρτάται από το συγκυριακό εθνικό συμφέρον των υπόχρεων κρατών.

Κλασική είναι πλέον η υπόθεση Λοϊζίδου κατά Τουρκίας⁶⁰, ακόμα πιο χαρακτηριστική όμως είναι ίσως η υπόθεση Αποστολίδη κατά Όραμς. Και οι δύο υποθέσεις αφορούν την παράνομη εκμετάλλευση ελληνοκυπριακών περιουσιών στα κατεχόμενα εδάφη της Κύπρου.

Στη δεύτερη περίπτωση, το αγγλικής υπηκοότητας ζεύγος Όραμς έκτισε έπαυλη σε γη που ανήκει στον Κύπριο Αποστολίδη, στην περιοχή της κατεχόμενης Λαπήθου. Τα κυπριακά δικαστήρια δικαίωσαν τον ιδιοκτήτη της γης, ο οποίος στη συνέχεια προσέφυγε στα βρετανικά δικαστήρια ζητώντας να εκτελεστεί η απόφαση σε βάρος των Άγγλων υπηκόων. Το βρετανικό εφετείο δικαίωσε τελικά τον ιδιοκτήτη, επιβάλλοντας στο ζεύγος Όραμς την καταβολή αποζημίωσης, την κατεδάφιση της έπαυλης και την απόδοση της γης στον Κύπριο πολίτη.

Ακόμα όμως και σε αυτή την περίπτωση, η παρέμβαση του τουρκικού κράτους δεν άφησε καμία αμφιβολία για την καταλυτική αρνητική επιρροή του εθνικού συμφέροντος σε όλες τις εκφάνσεις της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: η Τουρκία, η χώρα που εισέβαλε παράνομα και διαμόρφωσε την υπάρχουσα κατάσταση στα κατεχόμενα εδάφη της Κύπρου, χαρακτήρισε την ανωτέρω απόφαση ως «ανησυχητική», και τόνισε με έμφαση ότι μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες στην επίλυση του κυπριακού προβλήματος. Συνέδεσε δηλαδή μια απόφαση που εκδόθηκε κατόπιν αντιδικίας μεταξύ ιδιωτών, με την ομαλότητα των διακρατικών σχέσεων και τα εθνικά συμφέροντα των εμμέσως εμπλεκόμενων χωρών.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι ακόμα και στην περίπτωση επιδίκασης αποζημιώσεων για παραβιάσεις του δικαιώματος στην ιδιοκτησία, οι οποίες δεν αποτελούν παραβιάσεις κορυφαίας σημασίας σε σχέση με άλλες, το εθνικό συμφέρον των κρατών διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο, ακόμα και όταν

⁶⁰ Σαρμάς Ι., (1998), «Η νομολογία του ΕΔΔΑ και της Επιτροπής, Αναλυτική μελέτη των μεγάλων Θεμάτων», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 31-49.

οι αποζημιώσεις αυτές επιδικάζονται μεταξύ ιδιωτών και όχι άμεσα σε βάρος κάποιου κράτους.

5.5. Συμπεράσματα

Καταληκτικά, η πρακτική εφαρμογή των αποφάσεων των διεθνών οργανισμών και των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, εξαρτάται απόλυτα από τη συγκυριακή ερμηνεία του εθνικού συμφέροντος από την πλευρά των εμπλεκόμενων κρατών.

Η καθοριστική επίδραση του εθνικού συμφέροντος στην αποτελεσματικότητα της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναδεικνύεται πλήρως στο επόμενο κεφάλαιο, όπου εξετάζεται η δυνατότητα παρέκκλισης των κρατών από τους κανόνες που κατοχυρώνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και η σχέση του εθνικού συμφέροντος με την παρέκκλιση αυτή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Η δυνατότητα παρέκκλισης των κρατών, των ανώτατων εκπροσώπων τους και των διεθνών οργανισμών, από τις υποχρεώσεις τους περί απόλυτου σεβασμού και πλήρους προστασίας των διεθνώς αναγνωρισμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο ρόλος του εθνικού συμφέροντος.

6.1. Εισαγωγή

Σύμφωνα με το ΔΣΑΠΔ (αρ. 4), την ΕΣΔΑ (αρ. 15) και την ΑΣΔΑ (αρ. 27), τα κράτη δικαιούνται να παρεκκλίνουν από τις υποχρεώσεις τους περί απόλυτου σεβασμού των κατοχυρωμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σε περίπτωση εξαιρετικού δημόσιου κινδύνου, αναγνωρισμένου επισήμως από τα όργανα του κράτους, ο οποίος απειλεί την ύπαρξη του έθνους. Σε καμία όμως περίπτωση δε θα πρέπει η παρέκκλιση αυτή να είναι ασυμβίβαστη με τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου, ούτε να συνεπάγεται διακρίσεις που βασίζονται αποκλειστικά στη φυλή, το χρώμα, το γένος, τη γλώσσα, το θρήσκευμα ή την κοινωνική προέλευση.

Τα όρια της δυνατότητας παρέκκλισης των κρατών από τις δεσμεύσεις τους για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν προσδιοριστεί ως εξής⁶¹: τα κράτη δεν μπορούν να επικαλούνται τη δυνατότητα παρέκκλισης για να δικαιολογούν πράξεις ασυμβίβαστες με κανόνες αναγκαστικού δικαίου (όπως είναι η αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση, η ομηρεία, η παραβίαση των αρχών της δίκαιης δίκης), ή πράξεις που συνιστούν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας (όπως είναι τα βασανιστήρια, η δουλεία, η παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή και την ελευθερία, οι διακρίσεις σε βάρος μειονοτικών ομάδων).

⁶¹ Σισιλιάνος Λ. Α., (2010), «Η ανθρώπινη διάσταση του διεθνούς δικαίου», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 98.

Οι διατάξεις συνεπώς που επιτρέπουν την περιορισμένη παρέκκλιση των κρατών από τις δεσμεύσεις τους για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έχουν τεθεί θεωρητικά για να κατοχυρώνουν και να διευρύνουν τον αριθμό και το είδος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που πρέπει να θεωρούνται απαραβίαστα ακόμα και σε περιόδους κρίσης.

Στην πράξη όμως, η δυνατότητα παρέκκλισης που προσφέρεται, υπό αυστηρές προϋποθέσεις μεν, ρητά δε, στα κράτη, λειτουργεί συχνά ως δικαιολογητική βάση των αυθαιρεσιών της κρατικής εξουσίας. Ο «δημόσιος κίνδυνος» και η «απειλή» για την ύπαρξη του έθνους, ερμηνεύονται συχνά κατά το δοκούν από την κρατούσα αρχή και χρησιμοποιούνται ως νομιμοποιητική βάση για μαζικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων προκειμένου να διασφαλιστούν τα συμφέροντα της αρχής αυτής, δηλαδή το εθνικό συμφέρον όπως αυτή το ορίζει.

Όταν δοθεί λοιπόν το άλλοθι, με βάση το διεθνές δίκαιο και την επίκληση του «κινδύνου για το έθνος», για παρεκκλίσεις από τον πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι πολύ εύκολο να ανοίξει ο ασκός του Αιόλου, ειδικά σε περιπτώσεις κρίσεων και ένοπλων συρράξεων. Στην πράξη, όταν ξεκινούν οι «νόμιμες» παραβιάσεις και παρεκκλίσεις, ο καθορισμός και ο σεβασμός των δικαιωμάτων που χαρακτηρίζονται ως απαραβίαστα υπό οποιαδήποτε συνθήκη, καθίσταται εξαιρετικά δυσχερές και συνήθως ανεφάρμοστος.

Το διεθνές δίκαιο λαμβάνει ως δεδομένο ότι σε περιπτώσεις κρίσης θα παραβιαστούν σίγουρα ανθρώπινα δικαιώματα, και με τις διατάξεις περί παρέκκλισης επιχειρεί να κατοχυρώσει έναν βασικό πυρήνα απαραβίαστων δικαιωμάτων. Τελικά όμως, οι διατάξεις αυτές χρησιμοποιούνται ως νομικό «στήριγμα» του εθνικού συμφέροντος, δηλαδή ως όχημα δικαιολόγησης των ενεργειών της εκάστοτε κρατικής εξουσίας σε περιόδους κρίσης, ιδίως προς την εγχώρια κοινή γνώμη, αλλά και στο πεδίο των διεθνών σχέσεων. Έτσι, θα έπρεπε να θεωρείται αναμενόμενη η στάση του καθεστώτος στην πρόσφατη εξέγερση στη Λιβύη, το οποίο δηλώνει ευθαρσώς, τόσο στο εγχώριο όσο και στο διεθνές πεδίο, ότι προβαίνει σε απολύτως νόμιμους και αναγκαίους περιορισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων, για να αντιμετωπίσει τον «εχθρό»

και να αποσοβήσει τους κινδύνους που απειλούν την ύπαρξη του έθνους, ενώ στην πραγματικότητα διαπράττει εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

Επιπλέον, δε θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η επίκληση των διατάξεων παρέκκλισης χρησιμοποιείται πολύ συχνά και σε περιόδους ειρήνης, χωρίς καν να υπάρχουν τα συστατικά χαρακτηριστικά κάποιας συγκεκριμένης κρίσης, με κύριο επιχείρημα την αποσόβηση κινδύνων που απειλούν την υπόσταση του έθνους. Αυτές τις διατάξεις επικαλείται το κινεζικό καθεστώς στο εσωτερικό της χώρας, αλλά συχνά και στο εξωτερικό, για να δικαιολογήσει τις καθημερινές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε βάρος αντιφρονούντων. Ομοίως, αυτό είναι και το επιχείρημα των ΗΠΑ, για να δικαιολογήσουν την ανάγκη ύπαρξης της βάσης του Γκουαντάναμο.

Στην πράξη βέβαια, τόσο η Κίνα όσο και οι ΗΠΑ, προσβάλλουν καθημερινά ακόμα και τον πυρήνα των απαραβίαστων δικαιωμάτων που κατοχυρώνουν οι διεθνείς συνθήκες, όπως την απαγόρευση της αυθαίρετης σύλληψης και κράτησης και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.

Συμπερασματικά, οι διατάξεις παρέκκλισης που θέτει το διεθνές δίκαιο επιφέρουν το αντίθετο αποτέλεσμα από αυτό που επιδιώκουν: καταλήγουν να λειτουργούν ως νομιμοποιητική βάση του εθνικού συμφέροντος, το οποίο στην απόλυτη έκφρασή του καταργεί πρακτικά ακόμα και τα θεωρητικά εντελώς απαραβίαστα ανθρώπινα δικαιώματα.

Συνεπώς, με βάση την ιστορική εμπειρία και την πρακτική των κρατών, για να εξασφαλιστεί η πλήρης προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θα έπρεπε να μην παρέχεται από το διεθνές δίκαιο οποιαδήποτε δυνατότητα παρέκκλισης στα κράτη από τις σχετικές τους υποχρεώσεις, ανεξαρτήτως συνθηκών.

6.2. Το προνόμιο της ετεροδικίας των κρατών. Η επίδραση στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ο ρόλος του εθνικού συμφέροντος.

Ένα από τα σοβαρότερα εμπόδια απέναντι στην αποτελεσματική διεθνή προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι το προνόμιο της ετεροδικίας που απολαμβάνουν τα κράτη, οι ανώτατοι αξιωματούχοι τους και οι διεθνείς οργανισμοί.

Η επίκληση του προνομίου της ετεροδικίας οδηγεί πολύ συχνά στην αδυναμία δικαίωσης των ανθρώπων που έχουν υπάρξει θύματα παραβίασης των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους.

Αποτελεί ουσιαστικά ένα θεσμό προστασίας κρατικών συμφερόντων⁶², δηλαδή μια κατηγορηματική επιβεβαίωση της πρωτοκαθεδρίας του εθνικού συμφέροντος στο διεθνές σύστημα και τη διεθνή δικαιοταξία σε βάρος της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το προνόμιο της ετεροδικίας έχει τεθεί για να εξυπηρετήσει την ομαλότητα και τη σταθερότητα των διεθνών σχέσεων, κοινώς τα εθνικά συμφέροντα των κυρίαρχων κρατών.

Σημαίνει πρακτικά ότι δεν μπορεί να δικαστεί ένα κράτος για παραβιάσεις που έχει διαπράξει σε βάρος πολιτών άλλου κράτους, από τα όργανα του τελευταίου.

Ακόμα και στην περίπτωση που κάποιο άτομο πετύχει την εκδίκαση της υποθέσεώς του σε βάρος αλλοδαπού κράτους και κριθεί ως δικαιούχος αποζημίωσης λόγω της παραβίασης των δικαιωμάτων του που υπέστη από το κράτος αυτό, η εκτελεστική εξουσία του κράτους στο οποίο εκδικάστηκε η υπόθεση έχει τη διακριτική ευχέρεια να επιλέξει αν θα επιτραπεί η εκτέλεση της απαιτήσεως σε βάρος του καταδικασθέντος κράτους.

Όπως είναι προφανές, η απόφαση αυτή λαμβάνεται από τα αρμόδια όργανα με βάση το εθνικό συμφέρον, δηλαδή με γνώμονα το περιεχόμενο

⁶² Σισιλιάνος Λ. Α., (2010), «Η ανθρώπινη διάσταση του διεθνούς δικαίου», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 108.

των διεθνών σχέσεων ανάμεσα στα δύο κράτη, ενώ θεωρείται κυβερνητική πράξη και δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο⁶³.

Είναι χαρακτηριστική και πολύ σημαντική σε διεθνές επίπεδο η περίφημη υπόθεση του Διστόμου⁶⁴, στην οποία επιδικάστηκαν από τα ελληνικά δικαστήρια αποζημιώσεις υπέρ των συγγενών των θυμάτων των ναζιστικών θηριωδιών και σε βάρος του γερμανικού κράτους. Η απόφαση όμως αυτή δεν εκτελέστηκε σε βάρος περιουσιακών στοιχείων του γερμανικού κράτους στην Ελλάδα, κατόπιν απόφασης του τότε Υπουργού Δικαιοσύνης, την οποία η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου έκρινε ως μη παραβιάζουσα το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και το δικαίωμα στην περιουσία των δικαιούχων της αποζημίωσης⁶⁵.

Το ανώτατο αυτό δικαστήριο, επιβεβαίωσε στην πρώτη του απόφαση την καθοριστική επίδραση του εθνικού συμφέροντος στη διαμόρφωση του θεσμού της ετεροδικίας, ορίζοντας τα εξής:

«...ο θεσμός της ετεροδικίας αποτελεί συνέπεια της κυριαρχίας, ανεξαρτησίας και ισότητας μεταξύ των κρατών, αποσκοπεί δε στην αποφυγή διαταραχής των διεθνών σχέσεων»⁶⁶

Είναι επίσης προφανές ότι η απόφαση αυτή του Έλληνα Υπουργού Δικαιοσύνης λήφθηκε με γνώμονα την εξυπηρέτηση του εθνικού συμφέροντος της Ελλάδας, όπως το ερμήνευσε η τότε κυβέρνηση, καθώς αν προχωρούσε η διαδικασία εκτέλεσης σε βάρος γερμανικών περιουσιακών στοιχείων που βρίσκονται σε ελληνικό έδαφος, ήταν πολύ πιθανό να διαταράσσονταν έντονα οι διμερείς σχέσεις των δύο χωρών, κάτι που κρίθηκε ότι θα ήταν σαφώς σε βάρος των συμφερόντων της Ελλάδας στο διεθνές πεδίο.

⁶³ Σισιλιάνος Λ. Α., (2010), «Η ανθρώπινη διάσταση του διεθνούς δικαίου», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 111.

⁶⁴ ΑΠ 11/2000, 4.5.2000, ΝοΒ 2001, σελ. 212.

⁶⁵ ΑΠ 36/2002, 37/2002, 28.6.2002.

⁶⁶ ΑΠ 11/2000, 4.5.2000, ΝοΒ 2001, σελ. 213.

Είναι συνεπώς σαφές ότι η δικαιολογητική βάση του θεσμού της ετεροδικίας είναι το εθνικό συμφέρον των κρατών, το οποίο επιτάσσει την κυρίαρχη ισότητα ανάμεσά τους και την επίλυση των σχετικών ζητημάτων μέσω διακρατικών συμφωνιών και όχι μέσω δικαστικών αποφάσεων. Οι διακρατικές συμφωνίες έχουν ως θεμελιακό διαμορφωτικό παράγοντα το εθνικό συμφέρον των κρατών και τις διεθνείς σχέσεις όπως αυτό τις καθορίζει, ενώ η πλήρης εφαρμογή των δικαστικών αποφάσεων, που λαμβάνονται εντελώς ανεξάρτητα από τα κρατικά συμφέροντα, είναι πολύ πιθανό να οδηγήσει στη διατάραξη των διεθνών σχέσεων και στη συνεπακόλουθη αποσταθεροποίηση του διεθνούς συστήματος.

Συμπεραίνουμε λοιπόν εκ νέου, σε πρώτη φάση, ότι τα κράτη, με γνώμονα την απόλυτη προστασία του εθνικού τους συμφέροντος, έχουν επιβάλλει στο διεθνές δικαιοδοτικό σύστημα την αποδοχή ορισμένων κομβικών δικλείδων «ασφαλείας», όπως κυρίως το θεσμό της ετεροδικίας, βάσει των οποίων έχουν τη δυνατότητα να αποφεύγουν να τους καταλογιστούν οι παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έχουν διαπράξει.

Εντούτοις, είναι πολύ σημαντικό στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι το διεθνές δικαιοδοτικό σύστημα παρέχει ρητά τη δυνατότητα άρσης του προνομίου της ετεροδικίας, στην εξής περίπτωση:

Όταν το κράτος παραβιάζει κανόνες αναγκαστικού δικαίου, όπως την απαγόρευση της γενοκτονίας, της δουλείας και των βασανιστηρίων, τότε η ετεροδικία, ως κανόνας ενδοτικού δικαίου, υποχωρεί.

Κατά αυτόν τον τρόπο δικάστηκε και το γερμανικό κράτος στην υπόθεση του Διστόμου, αφού κρίθηκε ότι το προνόμιο της ετεροδικίας του δεν ισχύει για πράξεις όπως είναι οι μαζικές σφαγές, οι εκτελέσεις και οι καταστροφές, δηλαδή για πράξεις που συνιστούν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

Πρωτοποριακή συμβολή στην εξέλιξη της διεθνούς νομολογίας σε αυτό το ζήτημα έχει διαδραματίσει ο Έλληνας δικαστής του ΕΔΔΑ Χρήστος

Ροζάκης, ο οποίος στην υπόθεση Al-Adsani κατά Ηνωμένου Βασιλείου⁶⁷, συνεπικουρούμενος από τους συναδέλφους του Cafilich, Costa, Wildhaber, Barreto, τόνισε με σαφή και emphaticό τρόπο ότι η ετεροδικία, ως κανόνας ενδοτικού δικαίου, υποχωρεί όταν παραβιάζονται κανόνες αναγκαστικού δικαίου, όπως για παράδειγμα η απαγόρευση των βασανιστηρίων.

Η ξεκάθαρη όμως και τεκμηριωμένη αυτή άποψη, που συμβάλλει στην πληρέστερη προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ήταν μειοψηφούσα γνώμη στη συγκεκριμένη υπόθεση.

Η νομολογία εμφανίζεται πολύ διστακτική στο να καθιερώσει κατηγορηματικά την άρση της ετεροδικίας σε περιπτώσεις παραβιάσεων κανόνων αναγκαστικού δικαίου.

Αυτό συμβαίνει κυρίως για λόγους εξασφάλισης των κρατών που αντιμετωπίζουν μεγάλη εισροή προσφύγων και ανθρώπων που ζητούν άσυλο. Αν η ετεροδικία αίρεται σε κάθε περίπτωση που παραβιάζονται κανόνες αναγκαστικού δικαίου, τότε τα κράτη αυτά θα πρέπει να εκδικάζουν τεράστιο όγκο υποθέσεων σε βάρος των κρατών προέλευσης των προσφύγων και να επιδικάζουν στους τελευταίους τις ανάλογες αποζημιώσεις με βάση τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έχουν υποστεί. Αυτό θα οδηγούσε σε διατάραξη των σχέσεων του κράτους υποδοχής με τα κράτη προέλευσης, καθώς η καταβολή των επιδικασθέντων αποζημιώσεων απαιτεί την εκτέλεση σε βάρος των περιουσιακών στοιχείων του καταδικασθέντος κράτους που βρίσκονται στο έδαφος του κράτους υποδοχής.

Ως αποτέλεσμα, τα κράτη υποδοχής θα επιχειρούσαν τελικά να μειώσουν δραστικά τον αριθμό των προσφύγων που φιλοξενούν, κάτι που θα δυσχέραινε ακόμα περισσότερο τη θέση μεγάλων ομάδων ανθρώπων που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις χώρες τους.

Το σημαντικότερο στοιχείο στο ζήτημα της ετεροδικίας είναι ακριβώς αυτό της εκτέλεσης σε βάρος του αλλοδαπού δημοσίου. Όπως έδειξε με σαφή

⁶⁷ ΕΔΔΑ, 21.11.2001, Συλλογή ΕΔΔΑ, 2001-ΧΙ, σελ. 111.

τρόπο η υπόθεση του Διστόμου, η κυβερνητική εξουσία είναι σχεδόν αδύνατο να εγκρίνει την εκτέλεση σε βάρος περιουσιακών στοιχείων άλλης χώρας.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση μάλιστα, η στάση αυτή της ελληνικής κυβέρνησης εγκρίθηκε και επιβεβαιώθηκε και από τα αρμόδια δικαστήρια, αφού, πέραν του Αρείου Πάγου, και το ΑΕΔ έκρινε ότι δεν υπάρχει ακόμα γενικά παραδεκτός κανόνας που να επιτρέπει την άρση της ετεροδικίας, και άρα την εκτέλεση σε βάρος αλλοδαπού κράτους, ακόμα και όταν το τελευταίο έχει παραβιάσει κανόνα αναγκαστικού δικαίου⁶⁸.

Στην ίδια επίσης υπόθεση, και το ΕΔΔΑ έκρινε, παρόλο που δέχτηκε πως στο Δίστομο είχαν διαπραχθεί εγκλήματα της ανθρωπότητας από όργανα του γερμανικού κράτους, ότι δεν είναι υποχρεωμένη η ελληνική κυβέρνηση να προβεί σε άρση της αρχής της ετεροδικίας, επιτρέποντας την εκτέλεση της απόφασης σε βάρος περιουσιακών στοιχείων της Γερμανίας, καθώς αυτό θα διατάρασσε σοβαρά τις σχέσεις των δύο χωρών.

Από όλα τα ανωτέρω συμπεραίνουμε ότι το εθνικό συμφέρον διαπνέει πλήρως τη μέχρι σήμερα συλλογιστική του διεθνούς δικαιοδοτικού συστήματος, ειδικά όταν φτάνουμε στο κομβικό ζήτημα της καταβολής αποζημιώσεων από τα κράτη για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ακόμα και τα διεθνή δικαστήρια προστατεύουν σθεναρά το προνόμιο της ετεροδικίας των κρατών, όπως αναλύθηκε προηγουμένως, προτάσσοντας ως θεμελιώδη αξία την αποφυγή της διατάραξης των διακρατικών σχέσεων, ουσιαστικά δηλαδή το εθνικό συμφέρον των κρατών στις εξωτερικές τους σχέσεις.

Έτσι, διασφαλίζεται μεν μια ενδεχομένως επίπλαστη και πρόσκαιρη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος, περιορίζεται όμως από την άλλη καθοριστικά η αποτελεσματικότητα της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ακόμα και στις ελάχιστες περιπτώσεις που τα θύματα των παραβιάσεων επιτυγχάνουν την επιδίκαση εύλογων αποζημιώσεων, το εθνικό συμφέρον παρεμβαίνει απαγορευτικά στην εκτέλεση και την πραγματική καταβολή των αποζημιώσεων αυτών,

⁶⁸ ΑΕΔ 6/2002, 17.9.2002, ΦΕΚ 1/2002

καλύπτοντας τελικά τις αυθαιρεσίες των κρατών και καθιστώντας ουσιαστικά αιτιώρητες τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που αυτά έχουν διαπράξει.

6.3. Το προνόμιο της ετεροδικίας των ανώτατων αξιωματούχων των κρατών. Η επίδραση στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ο ρόλος του εθνικού συμφέροντος.

Με την ίδια ακριβώς λογική αντιμετωπίζονται και οι ανώτατοι αξιωματούχοι των κρατών, όπως οι αρχηγοί και οι Υπουργοί Εξωτερικών. Τα πρόσωπα αυτά απολαμβάνουν πλήρως το προνόμιο της ετεροδικίας, η οποία καλύπτει τόσο τις πράξεις που συνδέονται με την άσκηση των καθηκόντων τους όσο και τις ιδιωτικές τους πράξεις.

Έτσι, ένας εν ενεργεία αρχηγός κράτους, ακόμα και αν διαπράττει αποδεδειγμένα σοβαρότατα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, δεν μπορεί να διωχθεί, να συλληφθεί ή να δικαστεί από τις αρχές άλλου κράτους.

Ως δικαιολογητική βάση της ανωτέρω συλλογιστικής του διεθνούς δικαιοδοτικού συστήματος, τίθεται εκ νέου η ανάγκη διασφάλισης της ομαλότητας και της σταθερότητας στις διεθνείς σχέσεις.

Συνεπώς, επιβεβαιώνεται και σε αυτήν την περίπτωση η κατηγορηματική υπεροχή του εθνικού συμφέροντος, το οποίο είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένο με τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος, σε βάρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ειδικά όταν αντιμετωπίζουμε οριακές καταστάσεις.

Παρά το γεγονός ότι ειδικά σε αυτές τις οριακές καταστάσεις, όπως στην περίπτωση ενός αρχηγού κράτους που προβαίνει σε μαζικές σφαγές, θα έπρεπε να προηγείται η αταλάντευτη και αποτελεσματική εφαρμογή του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, εντούτοις το εθνικό συμφέρον κυριαρχεί απόλυτα.

Συμπερασματικά, το εθνικό συμφέρον των κρατών, με τη μορφή της ομαλότητας των διεθνών σχέσεων, υπερτερεί της ανάγκης καταπολέμησης της ατιμωρησίας στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, περιορίζοντας έτσι καθοριστικά τη δυνατότητα αποτελεσματικής προστασίας των δικαιωμάτων αυτών⁶⁹.

6.4. Το προνόμιο της ετεροδικίας των διεθνών οργανισμών. Η επίδραση στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ο ρόλος του εθνικού συμφέροντος.

Τέλος, και στην περίπτωση των διεθνών οργανισμών, η αποτελεσματική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθίσταται προβληματική. Οι διεθνείς οργανισμοί δεν είναι συμβαλλόμενα μέρη στις διεθνείς συμβάσεις που προστατεύουν τα δικαιώματα του ανθρώπου. Ως συλλογικές οντότητες όμως, που έχουν συσταθεί με βάση τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου αλλά και με σκοπούς που άπτονται άμεσα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έχουν την υποχρέωση να σέβονται τα δικαιώματα αυτά σε όλες τις εκφάνσεις της λειτουργίας τους.

Εντούτοις, καθίσταται δυσχερές στην πράξη να προσδιοριστεί το ακριβές περιεχόμενο της ανωτέρω υποχρέωσής τους, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις κρίσεων, όπου παρατηρούνται παρεκκλίσεις από την πλήρη προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Έτσι, ενώ διεθνείς οργανισμοί όπως το NATO ή ο ΟΗΕ, μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας, επιλέγουν σε ορισμένες περιπτώσεις να αναλάβουν στρατιωτική δράση, κατά την οποία είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα προκύψουν παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων, ο καταλογισμός των ευθυνών σε βάρος των διεθνών οργανισμών στην πράξη δεν υπάρχει.

Είναι χαρακτηριστικότερη η σχετική απόφαση του ΕΔΔΑ Behrami και Saramati⁷⁰, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν μπορούσε να ελέγξει τις πράξεις των κρατών που τελέστηκαν με βάση την εξουσιοδότηση του

⁶⁹ Σισιλιάνος Λ. Α., (2010), «Η ανθρωπίνη διάσταση του διεθνούς δικαίου», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα, σελ. 147.

⁷⁰ ΕΔΔΑ, *Behrami και Behrami κατά Γαλλίας και Saramati κατά Γαλλίας, Γερμανίας και Νορβηγίας*, 2.5.2007

Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, ακόμα και αν με αυτές παραβιάστηκαν βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς έτσι θα «εμπόδιζε» την απρόσκοπτη λειτουργία του διεθνούς αυτού οργανισμού και την αποτελεσματικότητα των στρατιωτικών του επιχειρήσεων.

Με την απόφασή του αυτή, το Δικαστήριο ουσιαστικά αρνήθηκε να λειτουργήσει ως η εγγυήτρια δύναμη της εφαρμογής της ΕΣΔΑ, απεκδυόμενο έτσι το ρόλο και το σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκε.

Με τον τρόπο αυτό, αλλά και δεδομένης της ασυλίας που απολαμβάνουν οι διεθνείς οργανισμοί ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και της ασάφειας που επικρατεί σε σχέση με το ακριβές πλαίσιο των ευθυνών και των υποχρεώσεών τους, καθίσταται σαφές ότι οι οργανισμοί αυτοί βρίσκονται επί της ουσίας στο απυρόβλητο του γενικού διεθνούς δικαίου⁷¹.

Συνεπώς, όταν παραβιάζονται ανθρώπινα δικαιώματα στο πλαίσιο των ενεργειών των διεθνών οργανισμών, τα θύματα των παραβιάσεων βρίσκονται απέναντι σε ένα κενό δικαίου, το οποίο καταλύει τη δυνατότητά τους να απαιτήσουν δικαίωση: ο επιμερισμός των ευθυνών στα κράτη που ενεργούν κατ' εξουσιοδότηση των διεθνών οργανισμών, εφόσον κριθεί επιτρεπτός, είναι δυσχερέστατος στην πράξη, ενώ οι ίδιοι οι οργανισμοί που έχουν την εποπτεία των ενεργειών αυτών δεν ευθύνονται.

Το εξόχως προβληματικό αυτό ρήγμα στην αποτελεσματική διεθνή προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ερμηνεύεται επαρκώς με βάση το εθνικό συμφέρον.

Οι διεθνείς οργανισμοί δημιουργούνται από κράτη, με σκοπό να προάγουν μέσω της συνεργασίας και της συλλογικής δράσης τα συμφέροντα των τελευταίων. Έτσι, για την εξυπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων των επί μέρους κρατών που συμμετέχουν σε έναν διεθνή οργανισμό, επιβάλλεται στο διεθνές δικαιοδοτικό σύστημα η ασυλία και ουσιαστικά το ανεύθυνο του οργανισμού.

⁷¹ Σισιλιάνος Λ. Α., (2010), «Η ανθρώπινη διάσταση του διεθνούς δικαίου», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη Αθήνα, σελ. 188.

Η ασυλία αυτή των διεθνών οργανισμών, και κατ' επέκταση των συμμετεχόντων κρατών, καθίσταται ιδιαίτερα χρήσιμη, ειδικά σε περιπτώσεις κρίσεων, όπου η προσπάθεια επιβολής της βούλησης των οργανισμών και των κρατών-μελών τους, οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια σε παραβιάσεις θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Συμπερασματικά, η αντιμετώπιση των διεθνών οργανισμών από το διεθνές δικαιοδοτικό σύστημα, αποτυπώνει με έντονο τρόπο την υπεροχή του εθνικού συμφέροντος σε βάρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδιαίτερα σε ακραίες περιπτώσεις κρίσεων, δηλαδή σε εκείνες ακριβώς τις περιπτώσεις όπου η προστασία των δικαιωμάτων θα έπρεπε να θεωρείται απολύτως αναγκαία και αδιαπραγμάτευτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Η διελκυστίνδα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος. Το επικίνδυνο αυτής για τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος.

7.1. Εισαγωγή

Στα προηγούμενα κεφάλαια εξετάσαμε με παραδείγματα την απόκλιση μεταξύ της ρητορικής επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της πρακτικής εφαρμογής τους, διαπιστώνοντας ότι όλα τα κράτη, ακόμα και αυτά που πρωτοστατούν στη διακηρυκτική θριαμβολογία για τα δικαιώματα αυτά, επιλέγουν χωρίς δισταγμό να τα παραβιάζουν όταν κρίνουν ότι εμποδίζουν την εξυπηρέτηση του εθνικού τους συμφέροντος. Επίσης, διαπιστώσαμε ότι τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα, αν και διαδραματίζουν σημαντικό προστατευτικό ρόλο για τα ανθρώπινα δικαιώματα με τις αποφάσεις τους, δεν μπορούν να υποχρεώσουν αποτελεσματικά τα κράτη να εφαρμόσουν τις αποφάσεις αυτές, ιδιαίτερα όταν οι τελευταίες αφορούν ζητήματα κρίσιμα για το εθνικό συμφέρον των κρατών.

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετάσουμε αναλυτικά τη διελκυστίνδα, δηλαδή την αμφίδρομη σχέση που διαπιστώσαμε ανωτέρω μεταξύ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του εθνικού συμφέροντος των κρατών, καθώς και τους κινδύνους που αυτή εγκυμονεί για τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος.

7.2. Η διελκυστίνδα μεταξύ ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος.

Ως διελκυστίνδα ορίζεται το παιχνίδι κατά το οποίο δύο άτομα ή δύο ομάδες κρατούν τα άκρα σχοινού και προσπαθούν να σύρουν οι μεν τους δε προς το μέρος τους⁷². Στις διεθνείς σχέσεις, όσον αφορά τη σχέση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος, διαπιστώνουμε τα εξής χαρακτηριστικά που προσιδιάζουν στην έννοια της διελκυστίνδας:

⁷² Τεγόπουλος-Φυτράκης, (1993), Ελληνικό Λεξικό, Εκδόσεις Αρμονία, Αθήνα, σελ. 204.

α) Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι συγκεκριμένα, με σαφές περιεχόμενο, και θεωρούνται καθολικά και απαραβίαστα υπό οποιεσδήποτε συνθήκες. Το εθνικό συμφέρον είναι ασαφές, μπορεί να λάβει ανά πάσα στιγμή διαφορετικές προεκτάσεις, και ερμηνεύεται κατά το δοκούν από την εκάστοτε ασκούμενη κυβερνητική πολιτική. Από τη μία πλευρά λοιπόν το εθνικό συμφέρον αξιώνει την εξυπηρέτησή του με βάση τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στο διεθνές και το εγχώριο πεδίο σε κάθε δεδομένη συγκυρία, ενώ από την άλλη τα ανθρώπινα δικαιώματα αξιώνουν τον απόλυτο σεβασμό και την εφαρμογή τους ανεξάρτητα από συγκυριακές εξελίξεις και πολιτικές επιλογές. Έχουμε έτσι δύο έννοιες, δύο ομάδες στο παιχνίδι της διελκυστίνδας, με ορισμένα αντιτιθέμενα χαρακτηριστικά: από τη μία πλευρά σαφές και απόλυτο περιεχόμενο ανεξαρτήτως συνθηκών (ανθρώπινα δικαιώματα), από την άλλη ρευστότητα και ασάφεια περιεχομένου, το οποίο ορίζεται και συγκεκριμενοποιείται από τις εκάστοτε τρέχουσες εγχώριες και διεθνείς εξελίξεις (εθνικό συμφέρον). Το «σχοινί» της διελκυστίνδας ανάμεσα στις δύο αυτές έννοιες, σχηματίζεται από αυτά τα αντιτιθέμενα χαρακτηριστικά που τις προσδιορίζουν.

β) Το εθνικό συμφέρον «τραβάει το σχοινί» προς το μέρος του, αγνοώντας τις επιταγές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τη διαδικασία εκπλήρωσής του. Προσπαθεί να ευοδωθεί σε κάθε περίπτωση, ακόμα και αν σε ορισμένες κρίσιμες παραμέτρους του η εκπλήρωσή του προϋποθέτει πλήρη κατάργηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όσο πιο πολύ γέρνει η πλάστιγγα υπέρ του εθνικού συμφέροντος, όσο δηλαδή «μαζεύεται το σχοινί» προς την πλευρά του, τόσο περισσότερα ανθρώπινα δικαιώματα παραβιάζονται.

γ) Τα ανθρώπινα δικαιώματα «τραβούν το σχοινί» προς το μέρος τους, αξιώνοντας το σεβασμό και την εφαρμογή τους, ανεξάρτητα από τις συγκυριακές επιταγές του εθνικού συμφέροντος. Όσο πιο πολύ γέρνει η πλάστιγγα υπέρ τους, όσο δηλαδή «μαζεύεται το σχοινί» προς την πλευρά τους, τόσο περισσότερα όρια τίθενται στις αυθαιρεσίες και την αδιαφορία του εθνικού συμφέροντος απέναντι στα ανθρώπινα δικαιώματα και συμβιβάζεται το περιεχόμενό του με αυτά.

δ) Οι δύο αυτές αντιτιθέμενες ομάδες ισορροπούν μόνο σε μία συγκεκριμένη περίπτωση, στην οποία κανένα μέρος της διεγκυστίνδας δεν κερδίζει το άλλο: όταν τα κράτη επιλέγουν να σεβαστούν πραγματικά και να εφαρμόσουν στην πράξη τα ανθρώπινα δικαιώματα, γιατί κρίνουν ότι σε μια δεδομένη συγκυρία αυτό εξυπηρετεί με τον καλύτερο τρόπο το εθνικό τους συμφέρον. Αυτό συμβαίνει στις περιπτώσεις που τα κράτη επιχειρούν, λόγω πολιτικών σκοπιμοτήτων, να βελτιώσουν τη διεθνή εικόνα τους, να αποκτήσουν ηθική υπεροχή στη διεθνή κοινή γνώμη απέναντι στους αντιπάλους τους ή και τους συμμάχους τους, αλλά και να διασφαλίσουν την κοινωνική συνοχή και την πολιτική σταθερότητα στο εσωτερικό τους.

7.3. Οι κίνδυνοι για τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος.

Διαπιστώνουμε συνεπώς ότι η σχέση μεταξύ ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος παρουσιάζει πολλές αναλογίες με την έννοια της διεγκυστίνδας. Αυτού του είδους όμως η σχέση, που ουσιαστικά σημαίνει ότι κατά κύριο λόγο τα ανθρώπινα δικαιώματα και το εθνικό συμφέρον ανήκουν σε αντίπαλα «στρατόπεδα», εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος, ως εξής:

Τα κράτη είναι αναγκασμένα να επιδιώκουν την εκπλήρωση του εθνικού τους συμφέροντος. Οι κυβερνήσεις που δεν κινούνται προς αυτήν την κατεύθυνση θεωρούνται επιζήμιες για τη χώρα τους, χάνοντας σταδιακά τη λαϊκή νομιμοποίησή τους και τελικά την εξουσία. Ταυτόχρονα όμως, η πλειοψηφία των κρατών υπογράφει διεθνείς συμβάσεις, συμμετέχει σε διεθνείς οργανισμούς, θεσπίζει νόμους και υιοθετεί κανόνες που διακηρύττουν και επιτάσσουν την κατοχύρωση και τον απόλυτο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε οποιοδήποτε συνθήκες. Τα δικαιώματα αυτά όμως βρίσκονται συχνά σε αντίθεση με τις πολιτικές επιλογές και τα μέσα που απαιτούνται για την εκπλήρωση του εθνικού συμφέροντος. Έτσι, δημιουργείται μια θεμελιακή αντίφαση: αν οι κυβερνήσεις των κρατών εφαρμόσουν πλήρως τα ανθρώπινα δικαιώματα, θα υστερήσουν στην εξυπηρέτηση του εθνικού τους συμφέροντος και θα βρεθούν εκτεθειμένες, χάνοντας τόσο τη δυναμική τους στο διεθνή συσχετισμό ισχύος, όσο και τη νομιμοποίησή τους στο εσωτερικό της χώρας του. Αν από την άλλη

υπακούσουν πλήρως στις επιταγές του εθνικού τους συμφέροντος, θα παραβιάσουν συχνά πολλά ανθρώπινα δικαιώματα, και θα βρεθούν εκτεθειμένες, τόσο διεθνώς λόγω αθέτησης των δεσμεύσεών τους, όσο και στην εγχώρια κοινή γνώμη για καταπάτηση των ανθρωπιστικών ιδεωδών.

Αυτές οι αντιφάσεις μεταξύ εθνικού συμφέροντος και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οδηγούν σε ασταθείς και αντιφατικές συμπεριφορές των κρατών, τόσο στο εγχώριο όσο και στο διεθνές πεδίο. Έτσι, όταν ένα κράτος συμπεριφέρεται σε παρόμοια ζητήματα με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με την εκάστοτε πολιτική συγκυρία, προκαλεί την ανασφάλεια και συχνά την αντίδραση των υπολοίπων, κάτι που οδηγεί σε συγκρούσεις και αποσταθεροποιεί τα θεμέλια του διεθνούς συστήματος.

Επιπλέον, η ρητορική επικράτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε διεθνές επίπεδο, έχει αυξήσει κατακόρυφα τις απαιτήσεις της διεθνούς κοινής γνώμης στον τομέα αυτό. Όταν λοιπόν οι άνθρωποι διαπιστώνουν την καταπάτηση των δικαιωμάτων, είτε από το κράτος τους είτε από άλλα κράτη ή οργανωμένες ομάδες που ασκούν εξουσία, θεωρούν ότι νομιμοποιούνται να αντιδράσουν έντονα και να διεκδικήσουν την εφαρμογή τους. Η αντίδραση αυτή υποσκάπτει πρώτα τη σταθερότητα του κράτους στο οποίο εκδηλώνεται, προκαλώντας έτσι ανασφάλεια στις διεθνείς σχέσεις, δηλαδή στα άλλα συμμαχικά ή αντίπαλα κράτη, και αποσταθεροποιώντας με τον τρόπο αυτό το διεθνές σύστημα. Είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα οι πρόσφατες έντονες και ανατρεπτικές αντιδράσεις των απλών ανθρώπων απέναντι στις αυταρχικές κυβερνήσεις των χωρών τους, οι οποίες έχουν προκαλέσει τεράστια αμηχανία, ανασφάλεια και αποσταθεροποίηση στις διεθνείς σχέσεις παγκοσμίως. Αυτές οι αντιδράσεις, που σε ορισμένες περιπτώσεις προκάλεσαν την ανατροπή αυταρχικών καθεστώτων (Αίγυπτος, Τυνησία), οφείλονται σε εσωτερικά κοινωνικά προβλήματα των κρατών⁷³ και δεν είναι βέβαιο ότι θα οδηγήσουν σε κοινωνική δικαιοσύνη και δημοκρατική σταθερότητα, με τον κίνδυνο να επιβληθούν στις περιοχές αυτές νέα πιο καταπιεστικά και αυταρχικά καθεστώτα να παραμένει ορατός. Έτσι, είναι

⁷³ Τουρέν Α., (22.02.2011), Εφημερίδα «Τα Νέα», Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα, σελ. 45.

σαφές ότι εντείνεται η ανασφάλεια και η έλλειψη σταθερότητας στο διεθνές σύστημα.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι οι αντιθέσεις μεταξύ ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος, και η διελκυστίνδα που αυτές προκαλούν μεταξύ των δύο αυτών παραγόντων, δημιουργούν διαρκώς κινδύνους για τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος, οι οποίοι δε φαίνεται να μπορούν να αναιρεθούν υπό τις υπάρχουσες συνθήκες και δομές.

Ο μόνος τρόπος που υπάρχει για να αρθεί αυτό το αδιέξοδο στις διεθνείς σχέσεις, είναι να ερμηνεύεται το εθνικό συμφέρον κάθε κράτους υπό το πρίσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κάτι που όμως με τα μέχρι τώρα δεδομένα και την ιστορική εμπειρία δε φαίνεται καθόλου πιθανό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

Συνολικά συμπεράσματα. Προτάσεις για την ενδυνάμωση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το συγκερασμό τους με το εθνικό συμφέρον των κυρίαρχων κρατών.

8.1. Συμπεράσματα

Με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε και τις σχετικές περιπτώσιολογικές μελέτες, όσον αφορά στη σχέση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος, προκύπτουν τα εξής:

α) Υπάρχει μια σχέση αντιπαράθεσης στο διεθνές σύστημα μεταξύ ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος, μια διελκυστίνδα η οποία μέχρι σήμερα «γέρνει» προς την πλευρά του εθνικού συμφέροντος.

β) Η διελκυστίνδα μεταξύ ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος δημιουργεί σημαντικές αντιφάσεις στα θεμέλια του σύγχρονου διεθνούς συστήματος και συνεπάγεται κινδύνους για τη σταθερότητά του.

γ) Τα ανθρώπινα δικαιώματα εξακολουθούν να προστατεύονται και να παραβιάζονται στο έδαφος των κυρίαρχων κρατών, παρά τη διεθνή κατοχύρωση και την παγκόσμια εμβέλεια που έχουν αποκτήσει.

δ) Τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν επικρατήσει ως απολύτως σεβαστά και απαραβίαστα μόνο σε θεωρητικό και όχι σε πρακτικό επίπεδο.

ε) Στην πράξη, όταν τα ανθρώπινα δικαιώματα έρχονται σε αντίθεση με επιτακτικό εθνικό συμφέρον, υποχωρούν σχεδόν ολοκληρωτικά, με το εθνικό συμφέρον να κυριαρχεί και να εκπληρώνεται σε βάρος τους.

στ) Η αρχές της απόλυτης κυριαρχία των κρατών επί των εγχώριων ζητημάτων τους και της μη επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις άλλου κράτους, συνεχίζουν να επικρατούν πλήρως στο διεθνές στερέωμα, κάτι που λειτουργεί συχνά σε βάρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ζ) Τα κράτη, ιδίως τα αναπτυσσόμενα και ισχυρά, λειτουργούν συχνά υποκριτικά σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα: από τη μία διακηρύττουν τον απόλυτο σεβασμό και την πλήρη επικράτηση των δικαιωμάτων αυτών, και από την άλλη δε διστάζουν να τα παραβιάσουν κατάφωρα, όταν αυτά συγκρούονται με κρίσιμες παραμέτρους της εξυπηρέτησης του εθνικού τους συμφέροντος.

η) Οι διεθνείς συμβάσεις, οι διεθνείς θεσμοί και τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα επιτελούν σήμερα ένα εξαιρετικά σημαντικό έργο προς την κατεύθυνση της ολοκληρωμένης προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία όμως απέχει πολύ από το να μπορεί να χαρακτηριστεί επικρατούσα και αποτελεσματική στην πράξη.

θ) Η ρητορική και θεωρητική επικράτηση της ιδεολογίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συμβάλλει στη διαρκή βελτίωση των συνθηκών προστασίας τους, στην αυξημένη εγρήγορση της διεθνούς κοινής γνώμης για το σεβασμό των δικαιωμάτων αυτών, αλλά και στην αυτοσυγκράτηση των κρατών όσον αφορά στις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ι) Τα κράτη, οι ανώτατοι αξιωματούχοι τους που τα εκπροσωπούν διεθνώς, και οι διεθνείς οργανισμοί, απολαμβάνουν πρακτικά απόλυτη ασυλία σε αρκετές περιπτώσεις, πράγμα που υποσκάπτει την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οδηγεί συχνά στο να διαπράττονται και να μένουν εντελώς ατιμώρητες ακόμα και κατάφωρες μαζικές παραβιάσεις τους.

ια) Τόσο τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα όσο και τα κράτη, προτάσσουν και θεωρούν υπέρτερη την ομαλότητα των διακρατικών σχέσεων, δηλαδή επί της ουσίας τη συνήθως επίπλαστη διεθνή σταθερότητα και το εθνικό συμφέρον των κρατών, από την αποτελεσματική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ιβ) Όσο τα ανθρώπινα δικαιώματα διακηρύττονται θεωρητικά ως απαραίτητα, αλλά στην πράξη θυσιάζονται διαρκώς στο βωμό του εθνικού συμφέροντος, η διεθνής σταθερότητα κλονίζεται και η ομαλότητα των διακρατικών σχέσεων στηρίζεται σε σαθρά θεμέλια, καθώς οι λαοί

αντιλαμβάνονται των υποκρισία και τις αντιφάσεις των κυβερνητικών ενεργειών και προχωρούν σε έντονες ανατρεπτικές δράσεις.

ιγ) Τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν επικρατήσει μόνο ρητορικά, σε θεωρητικό επίπεδο, και σε καμία περίπτωση πρακτικά, καθώς συνεχίζουν να παραβιάζονται διαρκώς σε κάθε γωνιά της γης, και ειδικά όταν έρχονται σε σύγκρουση με κρίσιμες πτυχές του εθνικού συμφέροντος των κυρίαρχων κρατών.

ιδ) Ο μόνος τρόπος για να διασφαλιστεί ο απόλυτος διεθνής σεβασμός και η αποτελεσματική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παγκοσμίως, με βάση τα σημερινά δεδομένα, θα ήταν να υπάρχει μια μορφή παγκόσμιας διακυβέρνησης, προικισμένη με αποφασιστικές αρμοδιότητες νομοθετικής και εκτελεστικής φύσεως, η οποία θα έχει την εξουσία να επιβάλλει την εφαρμογή των κανόνων που κατοχυρώνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, καταργώντας τα επιμέρους εθνικά συμφέροντα. Αυτή η προοπτική όμως φαντάζει απίθανη, τόσο με βάση τις τρέχουσες εξελίξεις όσο και με βάση την ιστορική εμπειρία.

8.2. Προτάσεις

Όπως διαπιστώσαμε, τα ανθρώπινα δικαιώματα βρίσκονται σε μια διαρκή διελκυστίνδα με το εθνικό συμφέρον των κρατών. Στην αντιπαράθεση αυτή που προκύπτει σε πολλές περιπτώσεις, η αποτελεσματική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υποχωρεί όταν έρχεται σε σύγκρουση με κρίσιμα και επιτακτικά εθνικά συμφέροντα.

Η κατάσταση αυτή, δεδομένης και της διακηρυκτικής θριαμβολογίας περί πλήρους επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δημιουργεί κομβικές αντιφάσεις στο θυμικό των λαών παγκοσμίως, και συνεπάγεται θεμελιακούς κινδύνους για τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος.

Η μοναδική λύση που υπάρχει στο συνολικό πρόβλημα που αναλύσαμε, συνίσταται ουσιαστικά στο συγκερασμό ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος, και καταλήγει στις ακόλουθες παρατηρήσεις:

α) Η θεωρητική θριαμβολογία περί πλήρους επικράτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πρέπει να περιοριστεί δραστικά, καθώς πλέον δεν προσφέρει τίποτα στην αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων αυτών και δημιουργεί αποσταθεροποιητικές αντιφάσεις στη διεθνή κοινή γνώμη, ενώ συχνά λειτουργεί και ως προπέτασμα συγκάλυψης των παραβιάσεων που διαπράττουν τα κράτη. Η έμφαση πρέπει να δοθεί, με αταλάντευτη προσήλωση, στην πρακτική εφαρμογή των κανόνων που κατοχυρώνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

β) Η ασυλία των κρατών, των ανώτατων εκπροσώπων τους και των διεθνών οργανισμών οφείλει να εκλείψει. Τα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα, αλλά και τα αντίστοιχα όργανα των κρατών, πρέπει να αποδίδουν κάθε ευθύνη για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, χωρίς εξαιρέσεις. Μόνο έτσι θα εξασφαλιστεί η μακροπρόθεσμη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος, καθώς θα υπάρξει διεθνής δικαιοδοτική ασφάλεια και θα προσδιοριστούν με σαφήνεια συγκεκριμένες υποχρεώσεις καθολικού χαρακτήρα σχετικά με το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

γ) Τα κράτη οφείλουν να συνεργάζονται αποτελεσματικά για να διασφαλίζουν την πλήρη εφαρμογή των αποφάσεων των δικαιοδοτικών οργάνων που αφορούν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

δ) Δεδομένου ότι τα δικαιώματα προστατεύονται ή παραβιάζονται στο έδαφος των κυρίαρχων κρατών, τα κράτη οφείλουν να ερμηνεύουν το εθνικό τους συμφέρον υπό το πρίσμα του καθολικού σεβασμού προς τα ανθρώπινα δικαιώματα.

ε) Η διελκυστίνδα μεταξύ ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος πρέπει να σταματήσει, καθώς εγκυμονεί σοβαρότατους κινδύνους για τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος. Αυτό μπορεί να συμβεί μόνο με την κατανόηση από την πλευρά των κυβερνήσεων των κρατών, ότι η ερμηνεία του εθνικού τους συμφέροντος υπό το πρίσμα του σεβασμού προς τα ανθρώπινα δικαιώματα, θα διασφαλίσει πολύ πιο αποτελεσματικά τη σταθερότητα και τη βιωσιμότητα του διεθνούς συστήματος, και συνεπώς θα εξυπηρετηθούν έτσι με πολύ μεγαλύτερη ασφάλεια τα μακροπρόθεσμα εθνικά τους συμφέροντα. Η ρητορική και θεωρητική μάχη

που απαιτείται σήμερα, θα πρέπει να τοποθετηθεί στην κατεύθυνση του να πειστούν τα κράτη για τη βασιμότητα της ανωτέρω παραδοχής.

στ) Δεδομένου ότι φαντάζει αδύνατο να υπάρξει μια παγκόσμια διακυβέρνηση που θα επιβάλλει τον καθολικό σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην πράξη, παραμερίζοντας τα επιμέρους εθνικά συμφέροντα, καθώς ο κόσμος φαίνεται να οδηγείται σε έναν διαρκώς αυξανόμενο κατακερματισμό παρά σε ενοποίηση, η αποτελεσματική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ο συγκερασμός τους με τα εθνικά συμφέροντα των κρατών έγκειται σε τελική ανάλυση στη βούληση και την προσπάθεια των λαών. Μόνο οι ίδιοι οι άνθρωποι, οι λαοί απανταχού της γης, μπορούν να σταθούν ως οι τελικοί εγγυητές των δικαιωμάτων τους, διεκδικώντας οργανωμένα το σεβασμό τους, πιέζοντας για την αποτελεσματική προστασία τους, επιβάλλοντας στις κυβερνήσεις τους να συγκεράσουν τα δικαιώματα αυτά με το εθνικό συμφέρον.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Όπως δείχνουν και οι πρόσφατες λαϊκές εξεγέρσεις στο διεθνές πεδίο, απροσδόκητες για τις συμβιβασμένες και εν πολλοίς υποκριτικές σε σχέση με τα ανθρωπίνα δικαιώματα δυτικές κυβερνήσεις, η καθολική πρακτική εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων απέχει πολύ από το να έχει επιτευχθεί, και ενδέχεται να αποτελέσει το κομβικό ζητούμενο του 21ου αιώνα.

Η ερμηνεία και η εξυπηρέτηση του εθνικού συμφέροντος των κρατών σε βάρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν είναι εύκολο ούτε ανώδυνο να ανατραπούν.

Παρά την ύπαρξη διεθνών οργανισμών, διεθνών συμβάσεων και διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων επιφορτισμένων με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα δικαιώματα αυτά μπορούν πραγματικά να κατοχυρωθούν ως καθολικά απαραβίαστα μόνο με τις συντονισμένες ενέργειες των δικαιούχων τους, δηλαδή των ανθρώπων.

Τελικός εγγυητής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είναι ούτε τα κράτη, ούτε οι κυβερνήσεις, ούτε οι διεθνείς θεσμοί, αλλά ο ίδιος ο άνθρωπος.

Είναι πλέον σαφές ότι τα ανθρωπίνα δικαιώματα θα επικρατήσουν πραγματικά ως αδιαπραγμάτευτη αξία και θα συγκεραστούν με κάθε είδους εθνικό συμφέρον, όταν οι άνθρωποι που καταπιέζονται, βασανίζονται, σκοτώνονται, φυλακίζονται, εξορίζονται και λιμοκτονούν, αναγκάσουν την εξουσία οποιασδήποτε μορφής να αποδεχτεί το σεβασμό της ανθρωπίνης υπόστασης ως το ύψιστο αγαθό, χωρίς το οποίο δεν μπορεί να νοηθεί ούτε να συνεχιστεί η ύπαρξη της εξουσίας αυτής.

Η λαϊκή ανατρεπτική ενέργεια θα αποδειχτεί ο μοναδικός καθοριστικός παράγοντας, στο να αναγνωρίσει η οποιαδήποτε εξουσιαστική δομή το σεβασμό του ανθρώπου ως θεμελιακή και αναγκαία προϋπόθεση για τη νομιμοποίηση και την ύπαρξή της.

Μέχρι τότε, αυτό που απαιτείται είναι η προσπάθεια για την ουσιαστική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε κάθε επίπεδο, αλλά και η

προσπάθεια για την επιβολή της ερμηνείας του εθνικού συμφέροντος υπό το πρίσμα αυτής της προστασίας.

Όπως αποδεικνύουν περίτρανα οι πρόσφατες λαϊκές επαναστάσεις που ξεκίνησαν από την Αίγυπτο, την Τυνησία και τη Λιβύη, η μόνη κατάληξη της συνέχισης των σκανδαλωδών αυθαιρεσιών της οποιασδήποτε κρατικής εξουσίας σε βάρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θα είναι οι μαζικές εξεγέρσεις.

Οι εξεγερμένοι απέδειξαν με emphaticό τρόπο στη δυτική διπλωματία, η οποία έχει ουσιαστικά υποστείλει τη σημαία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο όνομα του ρεαλισμού, της στρατηγικής σταθερότητας και των οικονομικών συμφερόντων, ότι ένας δικτάτορας που καταπατά τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει πάντοτε να αποκαλείται δικτάτορας και να αντιμετωπίζεται ως τέτοιος⁷⁴.

Σε κάθε περίπτωση, η εξέλιξη της σχέσης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικού συμφέροντος, επιβεβαιώνει με κατηγορηματικό τρόπο την εξής διαχρονική παραδοχή:

Ο λαός, και μόνον ο λαός, είναι ο δημιουργός της Παγκόσμιας Ιστορίας⁷⁵.

⁷⁴ Εφημερίδα «Le Monde», (02.02.2011), La Vie-Le Monde Group, Paris.

⁷⁵ Badiou A., (26.02.2011), Εφημερίδα «Le Monde», La Vie-Le Monde Group, Paris.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- ΑΕΔ** Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο
- ΑΠ** Άρειος Πάγος
- ΑΣΔΑ** Αμερικανική Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- ΔΕΚ(ΔΕΕ)** Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης)
- ΔΔΔΑ** Δι-αμερικανικό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- ΔΣΑΠΔ** Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα
- ΕΔΔ** Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου
- ΕΔΔΑ** Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- ΕΚ** Ευρωπαϊκή Κοινότητα
- ΕΣΔΑ** Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- ΗΠΑ** Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
- ΝοΒ** Νομικό Βήμα
- ΟΗΕ** Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
- ΦΕΚ** Φύλλο Εφημερίδος Κυβερνήσεως

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΗ

Αλιπράντης Ν. (επιμ.), «Τα κοινωνικά δικαιώματα σε υπερεθνικό επίπεδο ανά τον κόσμο: προκλήσεις και προοπτικές», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα (2008)

Βεγλερής Φ., «Οι περιορισμοί των δικαιωμάτων του ανθρώπου», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή (1982)

Γιόκαρης Α.-Παζαρτζή Φ., (επιμ.), «Η διεθνής ευθύνη των Κρατών στα άρθρα της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου, στη διεθνή νομολογία και βιβλιογραφία», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, άρθρο 10 (2004)

Δουζίνας Κ., «Το τέλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα (2006)

Λιάκουρας Π., «Η διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβίας και η ανάδυση των νέων κρατών στο διεθνές δίκαιο», Εισήγηση στο συνέδριο του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, Φλώρινα (2009)

Λιάκουρας Π., «Το Κυπριακό, Από τη Ζυρίχη στη Λουκέρνη», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα (2007)

Μαθθίας, Κτιστάκης, Σταυρίτη, Στεφανάκη, «Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ευρώπη», ΔΣΑ Αθήνα (2006)

Παραράς Π., «Η αδύνατη οικουμενικότητα των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή (2010)

Περράκης Σ., «Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή (2009)

Περράκης Σ. (επιμ.), «Τα δικαιώματα των λαών και των μειονοτήτων. Μια προβληματική σε εξέλιξη», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή (1993)

Πλατιάς Α., «Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη», Εκδόσεις Εστία Αθήνα (2002)

Ροζάκης Χ., «Έγκλημα και Τιμωρία, Το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο στη Νέα Παγκόσμια Τάξη», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα (2004)

Ροζάκης Χ., «Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε μια μεταβαλλόμενη Ευρώπη. Η αυτοδιάθεση των λαών και οι μειονότητες στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα (1994)

Ρούκουνας Ε., «Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Εστία, Αθήνα (1995)

Σαρμάς Ι., «Η νομολογία του ΕΔΔΑ και της Επιτροπής, Αναλυτική μελέτη των μεγάλων Θεμάτων», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή (1998)

Σισιλιάνος Λ. Α., «Η ανθρώπινη διάσταση του διεθνούς δικαίου», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα (2010)

Τεγόπουλος-Φυτράκης, Ελληνικό Λεξικό, Εκδόσεις Αρμονία, Αθήνα (1993)

Χατζηκωνσταντίνου Κ., «Προσεγγίσεις στο διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο», Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα (1999)

Χρυσόγονος Κ., «Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή (2002)

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Arendt H., «The Human Condition», University of Chicago Press, Chicago (1958)

Black G., Munro R., «Black Hands of Beijing: Lives of Defiance in China's Democracy Movement», John Wiley, New York (1993)

Carlo G., «Viaggio in Cecenia. La guerra sporca della Russia e la tragedia di un popolo», Nuova Iniziativa Editoriale, Roma (2003)

Freud S., «Civilization, Society and Religion », Penguin, London(1985)

Fukuyama F., «Have we reached the end of history?», Rand Corporation, California (1989)

Gewirth A., «Self-Fulfilment», Princeton University Press, Princeton, New Jersey (1998)

Jacobs F., White R., «The European Convention on Human Rights», Oxford University Press, Oxford (2006)»

Klotz A., «Norms in International Relations: The Struggle Against Apartheid», Cornell University Press, Ithaca and London (1999)

Leach P., «Taking a Case to the European Court of Human Rights», Oxford University Press, Oxford (2005)

Legendre P., «Le Desir politique de Dieu: Etudes sur les montages de l' Etat et du Droit », Fayard, Paris (1988)

Levinas E., «Collected Philosophical Papers», Nijhoff, The Hague (1987)

McClellan R., «The Road To Bloody Sunday», Guildhall: Printing Press, DERRY, Northern Ireland (1997)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ

Baylis J. & Smith St., «Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής», Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα (2007)

Glenny M., «McMafia, Έγκλημα χωρίς σύνορα», Εκδόσεις Πάπυρος, Αθήνα, (2008)

Ομπάμα Μ., «Τολμώ να ελπίζω», Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα (2007)

ΑΡΘΡΑ, ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ και ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Αρχείο Διεθνούς Αμνηστίας, «Guantánamo Bay - a human rights scandal» (06.02.2006)

Badiou A., Εφημερίδα «Le Monde», La Vie-Le Monde Group, Paris (26.02.2011)

Εφημερίδα Daily Telegraph, «De Menezes shot 11 times during 30 seconds», Telegraph Media Group Limited, London (26.08.2005)

Εφημερίδα «Le Monde», La Vie-Le Monde Group, Paris (02.02.2011)

Εφημερίδα «Τα Νέα», Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα (08.02.1957)

Εφημερίδα «Τα Νέα», Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα (10.12.2010)

Εφημερίδα «Τα Νέα», Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα (22.02.2011)

Εφημερίδα «Τα Νέα», Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα (29.03.2011)

Εφημερίδα «Τα Νέα», Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα (04.04.2011)

Εφημερίδα «The Guardian», «Brazilian military police raid Rio de Janeiro's favelas», Guardian News and Media Limited , Λονδίνο (26.11.2010)

Κονδύλης Π., Περιοδικό «Νέα κοινωνιολογία», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, τεύχος 25 (1999)

Kurchan C., Εφημερίδα «Τα Νέα/ The New York Times», Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα (26-27.02.2011)

Περιοδικό «Der Spiegel», "France Begins Controversial Roma Deportations", Spiegel, Αμβούργο (19.08.2010)

Σισιλιάνος Λ. Α., περιοδικό «Συνήγορος», Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, τεύχος 82 (2010)

Τουρέν Α., Εφημερίδα «Τα Νέα», Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Αθήνα (22.02.2011)